

10. Mérések.

a) A mérésről általában. A vízszintes távolságok mérése.

A helyszínrajzzal szemben támasztott követelmények egyike a pontosság, vagyis az, hogy a rajz méretei kicsinyített arányban a valóság méreteinek ténylegesen megfeleljenek úgy, hogy a rajzon a távolságokat a valóságnak megfelelően lehessen lemérni.

Ennek a követelménynek csak úgy tehetünk eleget, ha a valóságos távolságokat, méreteket gondos és ismételt mérés útján határozzuk meg és azután ezeket a választott kisebbítési aránynak megfelelő méretben a rajzlapra átvisszük.

A mérés és rajz leglényegesebb kelléke a gondosság és önmagunk ellenőrzése. Mérjünk lehetőleg mindent magunk, más által lemért méretek helyességéről pedig szerezzünk meggyőződést.

Általában 100 m-en aluli méreteket méterrel (mérőszalag, mérőlécz), azon felüli távolságokat pedig lelépés útján lépésben mérünk.

A különböző mérőeszközzel mért távolságokat nem szabad összekeverni. Akár méterrel, akár lépéssel mértünk, egy helyszínrajzon vagy csak méterben vagy csak lépésben adott távolságok szerepelhetnek. Kivételesen előfordulhat, hogy egy és ugyanazon helyszínrajznál méterrel és lépéssel mértünk: pl ház és közvetlen környéke. Ebben az esetben a környezet lépésben mért méreteit méterre átszámítva (lépés $\times \frac{3}{4}$) fogjuk feltüntetni ugyan, de a megjegyzésben ennek kifejezést kell adni, hogy a mérés lelépéssel történt.

A méretek, távolságok becsléssel való meghatározásának a helyszínrajznál, amelyet pontos méretben kell tartani, nincs helye. Kivételt csupán azok az esetek képeznek, midőn mérés eszközlésére más lehetőség nincs (víz, akadály, hozzáférhetetlenség). A becslés tényét ilyenkor azonban a megjegyzésben kifejezésre kell juttatni.

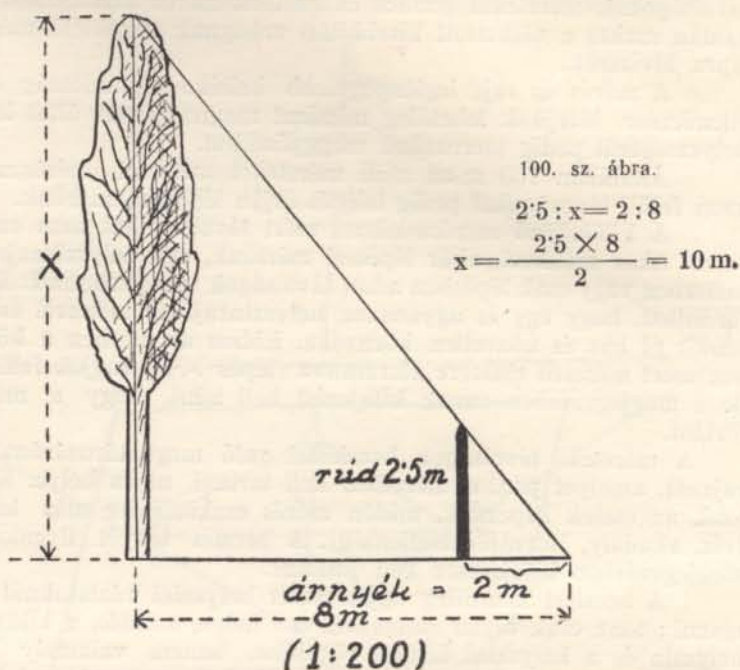
A becslést kizárólag úgynevezett helyszíni vázlatoknál szabad alkalmazni; azaz csak olyan esetekben van helye, amidőn a kitűzött cél nem a helyszín és a helyszíni állapot rögzítése, hanem valamely helyzet, tárgy néhány vonással való szemléltető vázolása, hogy ezzel a leírás könnyebb megértését előmozdítsuk. Ilyenkor is csak akkor kerülhet mérték nélküli, vagy csupán körülbelüli mértékben (becslés) tartott helyszíni vázlat rajzolására sor, ha annál, amit szemléltetni akarunk, a méreteknek egyáltalán nincs jelentősége.

A méréseket maradandó (fix) pontoktól kell eszközölni. Helytelen tehát valamely távolságot pl csupán a hulla fejtől mérni, mert a hulla nem marad ott. A látszólagos öngyilkoságnál a pisztoly fekvőhelyét pl mérjük le a hulla fejtől — vagy kezétől — is, de ezenkívül határozzuk meg fekvését maradandó pontoktól (pl szoba sarkától, cserépkályha valamelyik szögletétől stb.) kiinduló méréssel is.

Ha nem csupán hosszúságot mérünk, hanem valamely felületen létező pont fekvését akarjuk meghatározni, úgy legalább két méretet kell vennünk. Pl vércsepp van a falon. A vércsepphez (anélkül, hogy azt érintenénk) odahelyezzük a mérőön zsinégjét úgy, hogy az öönehezék pontosan a padlóig érjen (de azt ne érintse). A mérőön mutatja a függőleges irányt. Lemérjük a zsinég hosszúságát a vércsepptől a padlóig, ezután a szoba valamelyik sarkától, a padlón, a vízszintes távolságot mérjük a függőönig. Ezzel a vércsepp fekvését a falon egy függőleges és egy vízszintes mérettel pontosan meghatároztuk.

b) Függőleges méretek meghatározása.

Függőleges méreteket ugyanúgy mérjük, mint a vízszintes távolságokat. Pl szoba, vagy kerítés magasságát mérőléccel vagy mérőszalaggal állapítjuk meg. Vannak azonban olyan esetek, midőn pl torony, magas fa, magasságának megállapítása válik szükségessé, amikor a mértékkel való mérés nem lehetséges vagy legalább is nehézkes. Ilyenkor — ha süt a nap — az illető tárgy árnyékából ki lehet számítani a magasságot. Tegyük fel pl hogy egy jegenyefa magasságát kellene megállapítanunk. A jegenyefától

távolabb a fa árnyékában egy rudat állítunk fel függőleges helyzetben, amelyről tudjuk, hogy 2,5 méter hosszú. A rúd és a fa árnyékai végének össze kell esnie. A jegenye és a rúd árnyékát lemérjük. A jegenye tőve, csúcspontja és árnyékának vége egyrészt; a rúd tőve, csúcspontja és árnyékának vége másrészt két hasonló derékszögű háromszöget alkot. A jegenye magasságát a két háromszög ismert oldalainak aránybáhozásával kiszámíthatjuk.

A jegenye tehát 10 m magas. (A magasságmérés másik módját lásd a szögmérésnél.)

c) Szögek mérése, irányok átvitele a rajzlapra.

A valóságban létező vonalakat (utak erdőszél, kerítés, falak stb.) nemcsak méret szempontjából kell a rajzlapon helyesen ábrázolnunk, hanem ott a valóságnak megfelelően kell feltüntetnünk azoknak a világtájukhoz és egymáshoz való viszonyát is.

Ha két vonal (pl két fal, két kerítésoldal, két út stb.) találkozik, akkor ezek bizonyos szöget zárnak be. Ha ezt a szöget lemérjük és azután azt a

rajzlapra pontosan átvisszük, akkor a két vonal egymáshoz való viszonyát, tehát irányát, a valóságnak megfelelően ábrázoltuk.

(Szögeket — a méretektől eltérőleg — a valósággal azonos nagyságban visszük át a rajzlapra, tehát kisebbitési aránynak a szögekre nézve nincs hatálya.)

A szög a kör bizonyos része. A szögeket fokokkal mérjük a fok jele : a szám mögé fent elhelyezett „^o” jel. Pl 25 fok = 25° .

Az egész kör 360° -ot, a félkör 180° -ot, a negyed kör 90° -ot tesz ki. A függőleges és vízszintes irány, vagy egymásra merőleges vonalak, mindig 90° -os szöget zárnak be. A 90° -os szög neve : derékszög.

A fokbeosztás a tájolón is fel van tüntetve, ezért a tájolót szögek mérésére is felhasználhatjuk.

A helyszínrajznál nem csupán vízszintes (pl két fal, kerítésoldal találkozás stb.), hanem függőleges síkban fekvő szögek mérésére is szükség

101. sz. ábra.

lehet, így különösen a keresztmetszetek szerkesztésénél. Pl valamely domb lejtőjének meredekségét kell megállapítani. A domb lejtője a vízszintestől eltérően, azzal bizonyos szöget — az u. n. lejtőszöget — zárja be. Keresztmetszetben ezt a dombot csak akkor tudjuk helyesen ábrázolni, ha a lejtőszöget megmérjük.

d) Vízszintes szögek mérése.

Vízszintes szögek mérésére a fokbeosztásos tájolót használhatjuk. A célnak jobban megfelelnek azok a tájolók, amelyek nem kerek, hanem négyzetes foglalatba vannak elhelyezve.

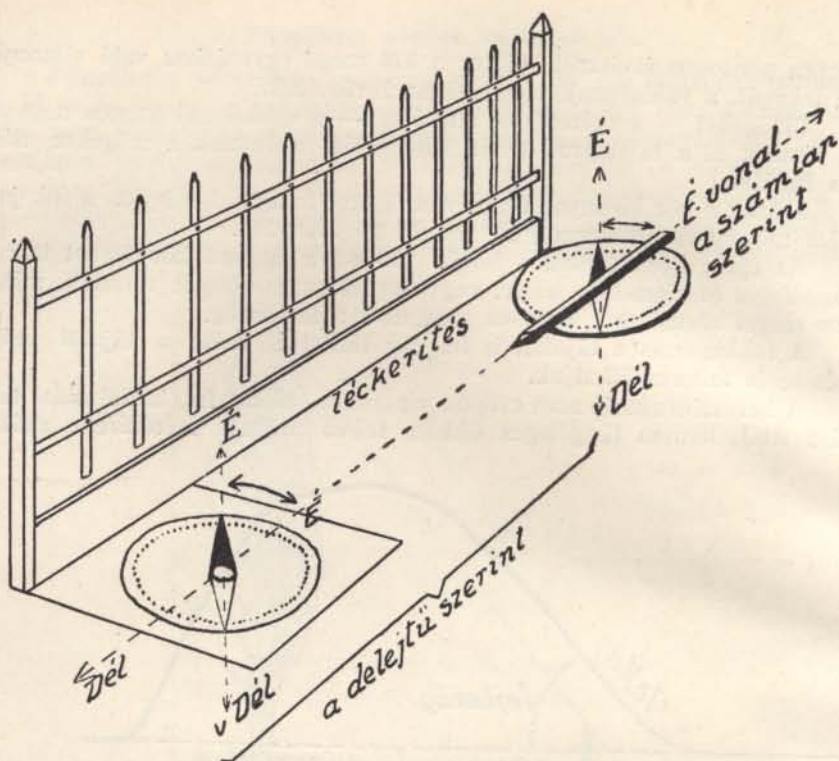
Vízszintes szöget tájolóval olyképen mérünk, hogy a szöget alkotó két vonalnak az északi iránytól való eltérését állapítjuk meg és így a vonalak pontos irányát meghatározva, azokat a rajzlapra átvisszük.

A tájolón a világtájak kezdőbetűikkel vannak jelölve : É, K, D, Ny, Ék, stb. (német gyártmányú tájolókon É=N; K=O; D=S; Ny=W).

A fő világtájak kezdőbetűit (É—D, K—Ny) vonalak kötik össze.

Valamely terepben létező vonal irányát a tájoló segítségével a következőképen határozzuk meg és visszük át a rajzlapra :

1. Kerek iránytűknél, a műszert vízszintesen tartva, a számlap ÉD (NS) vonalán ceruzát vagy egy egyenes szalmaszálat stb. fektetünk át és ezzel (tehát nem az iránytűvel) megirányozzuk a kerítést hosszában. Most megvárjuk, amíg a tű megnyugszik és akkor leolvassuk a szöget, amit a delejtű kék hegye a szalmaszállal vagy íronnal bezár és azt feljegyezzük azzal, hogy a mért szög az északi iránytól keletre vagy nyugatra feküdt-e.

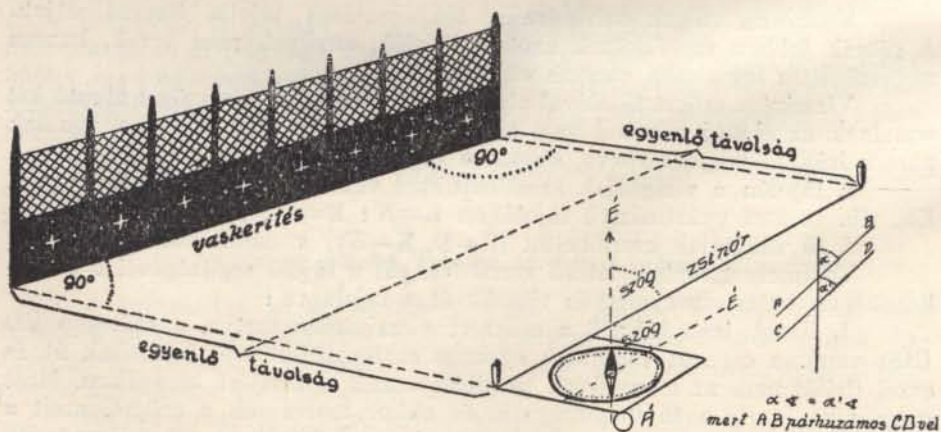

102. sz. ábra.

2. Ha a tájolónknak szögletes foglalata van, úgy az irányzás az egyik, az ÉD (NS) vonallal párhuzamos, éllel történik, de egyébként úgy, mint a kerek iránytűnél.

Ha az iránytűnek rögzítő csavarja van, úgy a leolvasás előtt a tűt rögzíthetjük gondosan ügyelve, hogy a tű helyzetéből ki ne mozduljon.

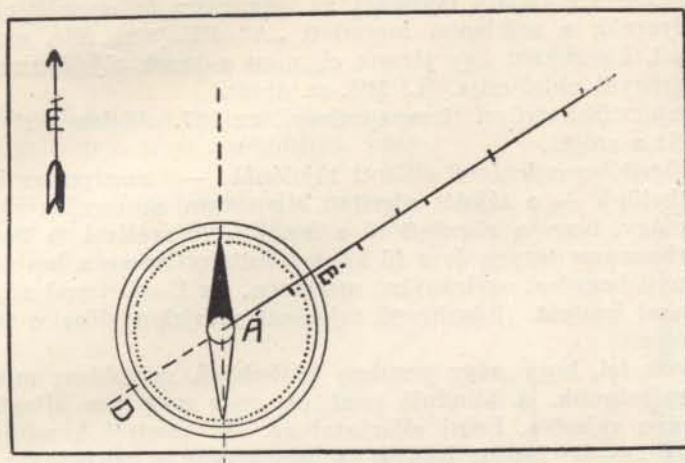
Ha vaskerítéssel van dolgunk, akkor lehetőleg keressünk valami más, ezzel párhuzamos házfalat stb. és azt mérjük meg, a kerítést pedig

103. sz. ábra.

ehhez mérjük be mérőszalaggal. Ha ilyesmi nem volna, úgy a kerítéstől távol, tűzzünk ki egy párhuzamos vonalat és ennek irányát mérjük.

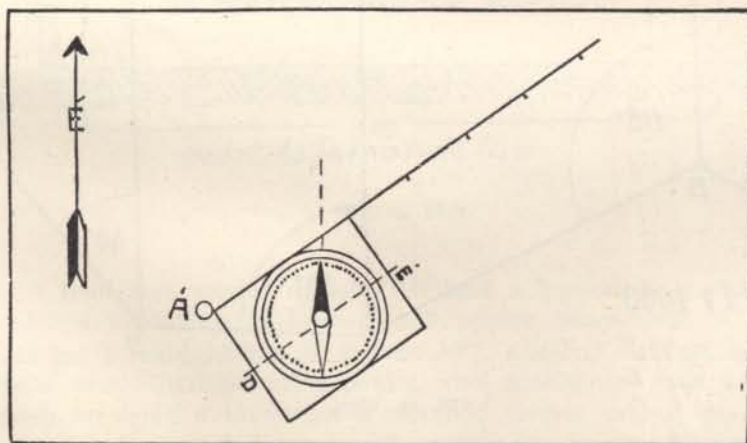
A megmért szöveget vázlatunkba kell berajzolni. Az előző fejezetek szerint az északi iránynak a rajzlapunkon már meg kell lennie.

104. sz. ábra.

Ha rajzunkat ezzel a szögméréssel kezdtük, úgy álláspontunkat tet-szés szerint felvehetjük. Ha pedig a szögmérés a rajz folyamán vált szük-ségessé, úgy álláspontunknak már amúgy is adva kell lennie.

Ha tehát pl az É irány és a kezdőpont már adva van: (Ll 104. sz. ábrát.)

105. sz. ábra.

1. Helyezzük a kerek tájolót középpontjával a rajzlapon megadott álláspont fölé — azután forgassuk addig, míg ugyanazt a szöveget zárja be a tű és a számlap ÉD vonala, mint amit a helyszínen megállapítottunk. Ha ez meg van, forgassuk a rajzlapot a tájoló alatt úgy el, hogy a rajzlap

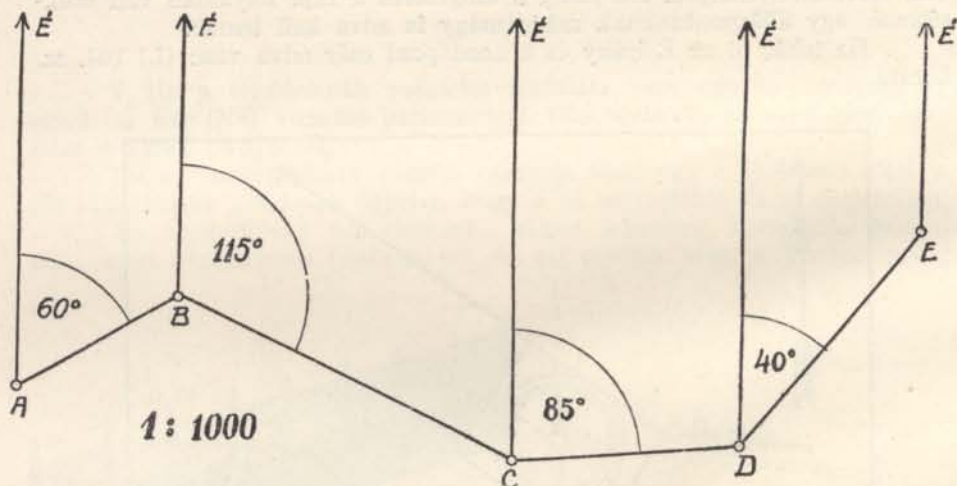
É iránya párhuzamos legyen a delejtűvel. Természetes, hogy az iránytű tengelyének az „A” álláspont felett kell maradnia. A kerítés irányát a tájoló számlapjának ED vonala adja. A felrakásnál ügyelnünk kell, hogy a szög az É irány helyes oldalára kerüljön.

2. Szegletes foglalatú tájolónál, az irányzásra felhasznált oldal azon csúcsát helyezük a rajzlapon megadott „A” álláspont fölé, amelynél a szemünk volt. Egyébként úgy járunk el, mint a kerek tájolónál. A kerítés irányát az irányzó oldal adja. (L! 105. sz. ábrát.)

3. Papírszögátvivővel (transzporteur), az 527. oldalon leírtak szerint mérhetjük át a szöget.

4. Rögzítőberendezéssel ellátott tájolónál — amelyet az irányozás után rögzíthetünk — a tájólót rögzített állapotban egyszerűen ráfektetjük a rajzlapra úgy, hogy a rögzített tű a lap K—Ny szélével (a berajzolt É nyíllal) párhuzamos legyen és a tű késsel futtatott része a lap felső széle felé (az É nyíl hegyével egy irányba) mutasson. Az É—D vonal adja a meghúzó vonal irányát. (Rögzíthető tájolónál a rajzlap előzetes tájékozása nem szükséges.)

Tegyük fel, hogy négy pontban különböző, szögekben megtört köfalat kell rajzolnunk. A kiinduló pont (A) már meg van állapítva és a rajzba be van rajzolva. Fenti eljárással az „A” pontról kiindulva, megállapítjuk az „A—B” falrész irányát — meghúzzuk a rajzlapon a vonalat, majd arra a távolság megméréseivel és a méretnek méretarányban való kisebbitésével berajzoljuk a B pontot. Innen a munkát ugyanígy folytatjuk tovább.

106. sz. ábra.

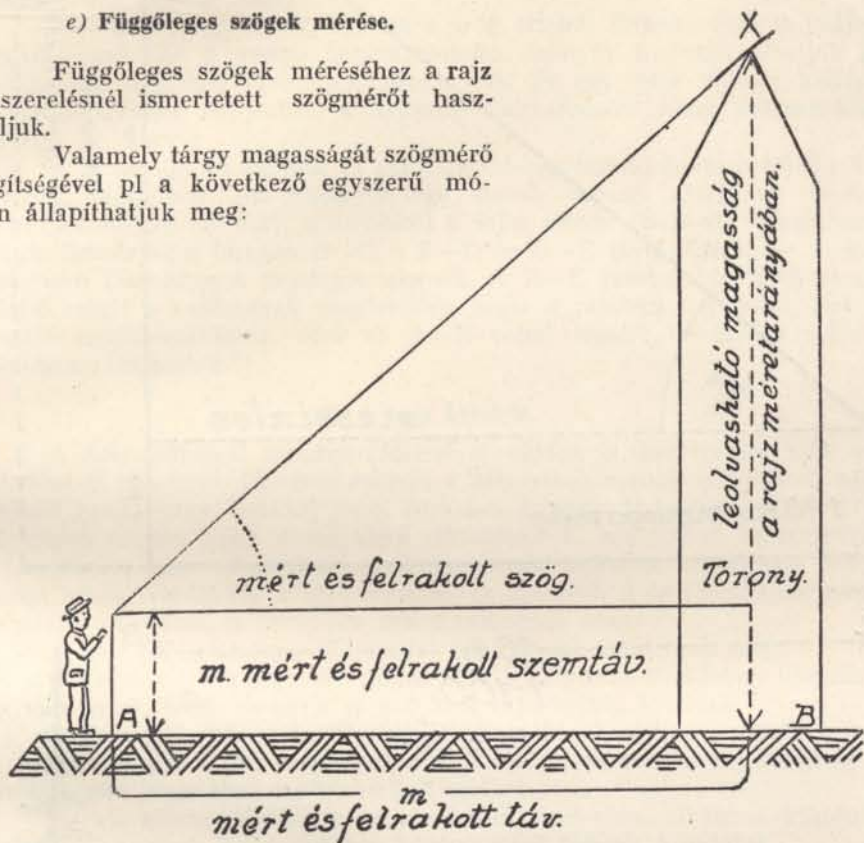
Vonalak irányát, ismert álláspont mellett, megközelítő pontossággal úgy is megállapíthatjuk és átvihetjük a rajzlapra, ha a kérdéses vonalat a vízszintesen tartott, tájékozott rajzlapon keresztül — ceruzával, vonalzóval, esetleg hosszabb léccel vagy kifeszített zsineggel — megirányozzuk és az irányt — az irányzóeszköz vonalzóként való használatával — közvetlenül átvisszük a rajzlapra. Ennek természetesen az a feltétele, hogy az a pont, ahonnan irányozunk, a rajzlapon már rögzítve legyen.

Épületekben, pl falak alkotta szögeket egyszerű gyakorlati módon is lemérhetünk és átvihetünk a rajzlapra. Pl vízszintesen tartott kartonlapot addig nyirbálunk, míg az pontosan beleillik a falak alkotta szögbe. Ezután a szöget — a kartonlapot vonalzóként használva — átvisszük a rajzlapra. Ugyanezt megtehetjük egy csuklós mérőléccel (collstok) vagy egy darab hajlított dróttal is.

e) Függőleges szögek mérése.

Függőleges szögek méréséhez a rajz felszerelésnél ismertetett szögmérőt használjuk.

Valamely tárgy magasságát szögmérő segítségével pl a következő egyszerű módon állapíthatjuk meg:

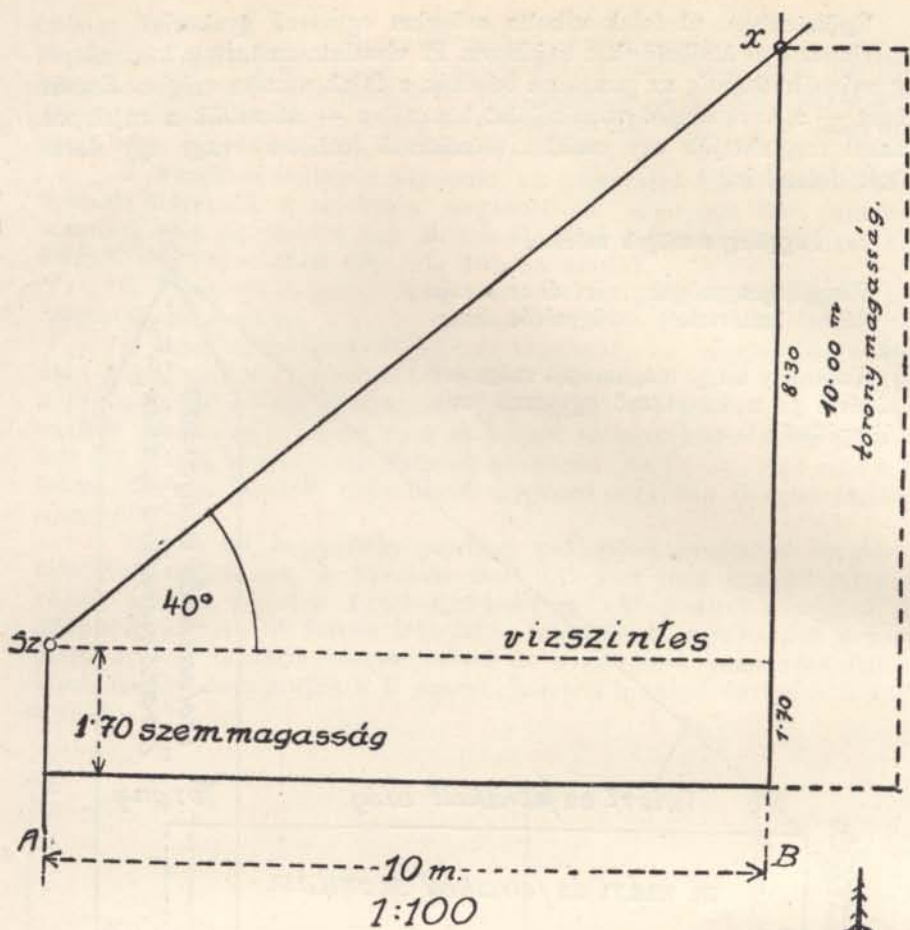

107. sz. ábra.

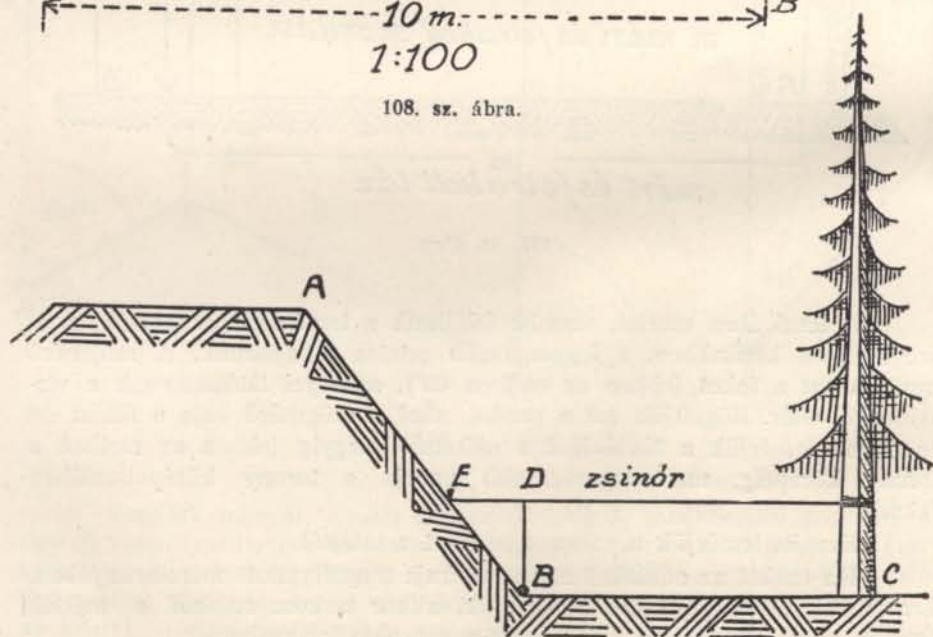
A fenti ábra szerint, szembe felállunk a lemérendő magassággal és szögmérővel kezünkben, a legmagasabb pontra irányozunk. A szögmérő mutatja azt a fokot (ebben az esetben 40°), amellyel látóugarunk a vízszintestől eltér. Rögzítjük azt a pontot, ahol a szögmérő ónja a földet éri és onnan lemérjük a távolságot a mérendő tárgyig (ebben az esetben a torony közepéig, mert legmagasabb pontja a torony középvonalában fekszik).

Ezután lemérjük a szemmagasságot a talajtól.

Ha ezeket az adatokat a helyszínrajz megállapított méretarányában, keresztmetszetben pontosan lerajzoljuk, akkor a kész rajzból a mérték (mérle) alapján a torony magasságát egyszerűen leolvashatjuk.

108. sz. ábra.

109. sz. ábra.

A rajz szerkesztésénél a következőképen járunk el: Méretben megrajzoljuk az A—B egyenest és az A—Sz magasságot. A „B” pontban az A—B egyenesre merőlegest ejtünk.

Az Sz pontból az A—B egyenessel párhuzamos (tehát vízszintes) segédvonalat húzunk, erre az Sz pontnál rámérjük a szögmérővel megállapított szöget (itt 40°). Meghúzzuk a 40° -nak megfelelő sugarat egész a B pontra ejtett függőleges vonalig. Az X—B méretet ezután egyszerűen lemérjük. (L! 108. sz. ábrát.)

Ha nincs szögmérőnk, úgy ha a szög értékét (fokok) nem is tudjuk megállapítani, de a szöget bezáró vonalak irányát helyesen vihetjük át a rajzlapra egyszerű távolságmérésekkel is. Pl egy part lejtőjét kellene keresztmetszetben lerajzolni. A lejtőszög megméréseére nincs szögmérőnk. (L! 109. sz. ábrát.)

A fára zsineget kötünk és azt vízszintesen tartva, egész a lejtőig kifeszítjük. Mérőórnál (ha nincs, jó egy darab zsineg, amelynek végére valami nehezéket kötünk), a zsinórtól a lejtő lábáig (B pont) függőlegest ejtünk. Lemérjük a terepen B—C, a B—D és D—E távolságokat — ezeket arányosan kisebbítve a rajzlapra visszük. A B—E pontot összekötő vonal a lejtő esését a valóságnak megfelelően fogja a rajzban ábrázolni. Ezt a vonalat meghosszabbítva, arra az A—B vonal lemért távolságát méretarányban rárajzoljuk.¹⁾

11. A rajz kivétele.

A helyszínrajzot minden részletével együtt a helyszínen kell elkészíteni és befejezni. (Kivételt csupán a helyszínen ceruzával készített rajz későbbi tussal vagy tintával való kihúzása képez.) Helytelen a rajzot a helyszínen csupán nagy vonalakban elkészíteni és azt otthon kiegészíteni. Az emlékezet nem megbízható, ezért az ilyen utólagos munkának rendszerint hibák, ferditések a következményei, amelyek a helyszínrajzot megbízhatatlanná teszik és tévedésre szolgáltathatnak okot.

A rajz elkészítésének időpontját két tényező határozza meg: akkor kezdjük rajzolni, midőn már a helyzetet áttekintve, tisztában vagyunk azzal, hogy mennyit és mit kell rajzolni, továbbá

a helyszíni rajz a tanúk kikérdezésénél már álljon rendelkezésre.

A rajzlapot a rajz megkezdése előtt világtájak szerint tájékozni és a rajzolás egész ideje alatt tájékozva kell tartani.

A rajz megkezdéséhez az ábrázolandó térrészben alkalmas kiinduló pontot kell keresni. Rendszerint a középrészből fogunk kiindulni.

Puha, jól hegyezett, fekete grafitirnnal (ne tintaceruzával) rajzoljunk. A ceruzát ne nyomjuk meg túlságosan, hogy tévesen meghúzott vonalakat stb. kigumizhassunk. Puha dörzsgumit használjunk, amely a papírfelületet nem sérti (nem borzolja fel).

Színek (színes írónok) használata növeli az áttekinthetőséget, pl vérnyomok piros színben való ábrázolása, terepraajznál: patak kék színben való kihúzása. stb.

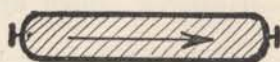
A helyszínen ceruzával elkészített rajzot — otthon (laktanyában stb.), anélkül, hogy magán a rajzon a legcsekélyebb változtatást is eszközölnénk, tintával vagy tussal ki kell húzni. Ennek nem a tetszetősség fokozása, hanem a rajz maradandóbbá tétele a célja. Erre szükség van, mert a helyszínrajz sok kézen megy keresztül.

¹⁾ A Müllner-féle mérőlemez mind a függőleges, mind a vízszintes szögek mérésére, irányok meghatározására egyaránt kiváló eszközt képez.

Egyszerű jelek.

Vonat

Villamoskocsi

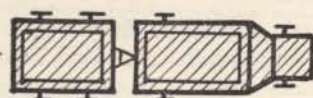
Autóbusz

Személygépkocsi

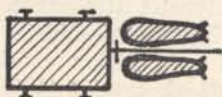
Kerékpár

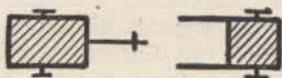
Tehergépkocsi

Motorkerékpár
(oldalkocsi jobbról)

Lófogatú járómű

Kézikocsi, targonca

Talicska

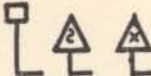
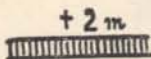

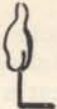

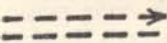

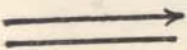

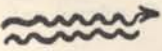

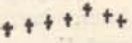
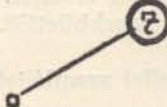
Gyermekkocsi

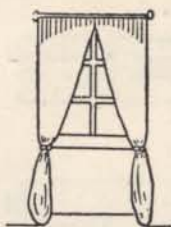

Lovas, gyalogjáró
(arccal Keletnek)

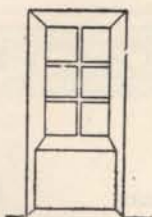

Gömbfeszálító kocsi

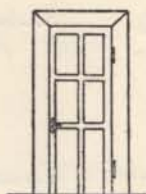
	Jelzőtáblák		Farakás (2 m magas)
	Távbeszélőoszlop		Tülevelű fa
	Utcai lámpa		Jegenyefa
	Kiesett kerék		Lombosfa
	Km-kő		Bokor
	Összetűtközés helye		Lépcső (felülnézetben) (alprajz)
	Gördülő kerék nyoma		Kémény (alprajz)
	Féknym		Arnyékszék (alprajz)
	Stoppnym		Takaréktűzhely (alprajz)
	Farolás nyomai		
	Vonszolás nyomai		
	Gyalogos útja		
	Egyéb le nem rajzolható tárgy (pl. gomb, kulcs, szövetdarab, hajsálak, stb.) helye kivetett folyószámmal		

ablak függönnyel szemben,
belülről nézve

ablak szemben,
belülről nézve

ajtó szemben,
belülről nézve

110. sz. ábra.

(Fontos helyszínrajzokat bizonyos anyagokkal való bevonással is óvni kell. Így pl cellit oldattal való bevonás, vagy gyorsan leöntjük a ferdén tartott rajzlapot 1 rész stearin és 3 rész kollódiumból készült oldattal, úgy, hogy az oldat a rajz minden egyes részét egyenlően érje.)

A rajzolás leglényegesebb követelménye a *pontoság*. A valóságban pontosan lemért távolságokat, a kisebbítési arányban (mérle) a mérték felhasználásával, szögeket a szögátvivővel, tájolóval, hajszálpontosan veyük át a rajzlapra.

A mértékről (mérleről) a méreteket körző segítségével, vagy papírszeletekkel vihetjük át a rajzlapra olyképen, hogy a papírszeletet a mérték (mérle) mellé fektetjük, azon a megkívánt hosszat vonalkával megjelöljük s azután a rajzlapra a kérdéses méretet a papírszelet segítségével átvisszük.

Egyenes vonalakat vonalzóval rajzoljunk. Párhuzamos vonalakat két háromszög segítségével húzzunk meg. Semmit se csináljunk meg csak körülbelül, szemmérték szerint, mert sok kicsi sokra megy, hiba hibára halmozódik s a végén a rajz csupán torzképe lesz a valóságnak, már pedig a rajzon sokszor néhány milliméter távolságnak is fontos szerep juthat.

Felesleges részleteket, amelyeknek az ügyszemmi közük sincsen, ne ábrázoljunk a rajzban, mert ezek csak az áttekinthetőséget zavarják.

12. Egyezményes jelek. Egyéb használatos jelek.

Tereprészek rajzolásánál, tereptárgyak megjelölésére az egyezményes jeleket használjuk.

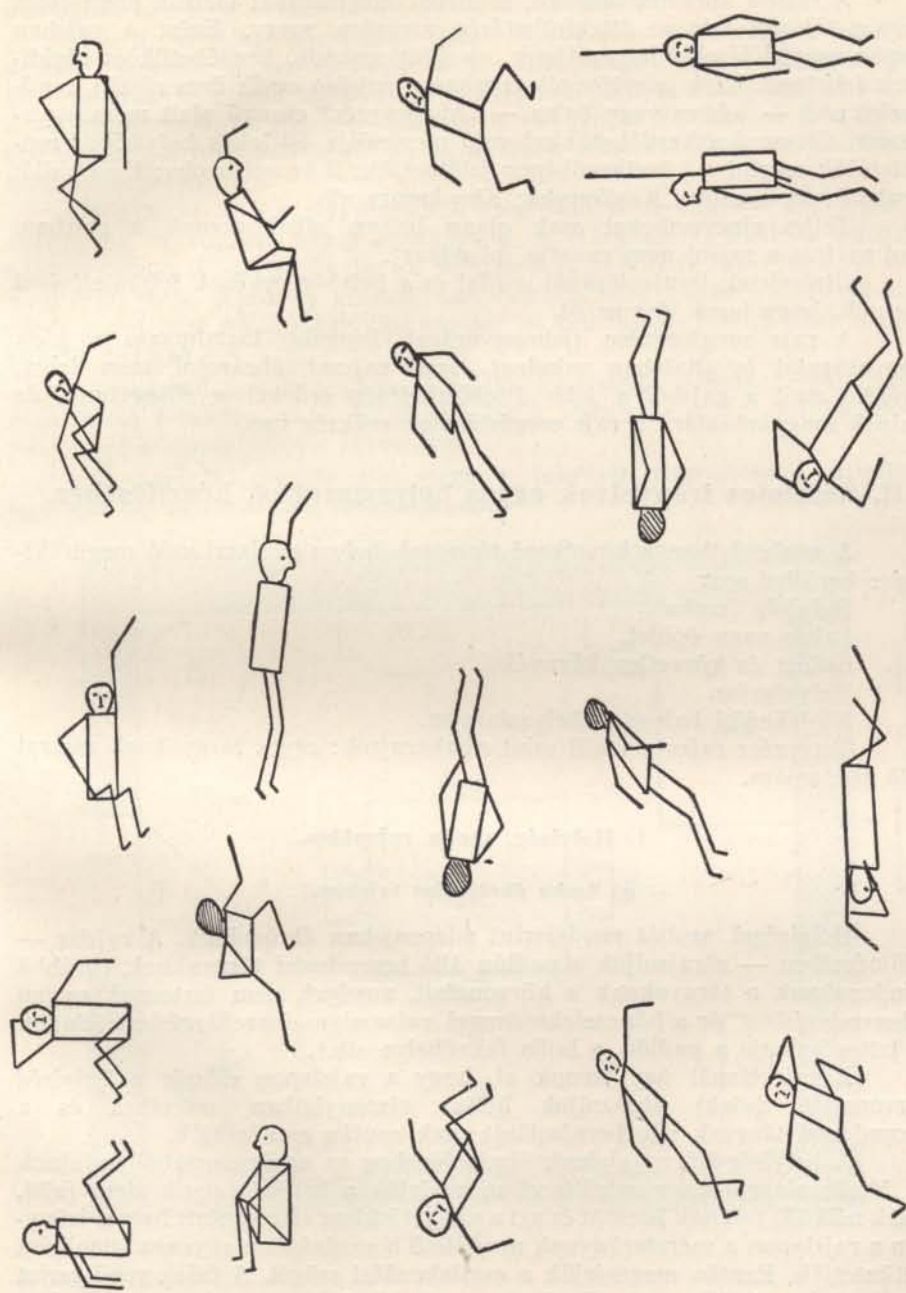
Olyan rajzoknál, amelyeknél a valóságot csupán kevésszerte kisebbítettük (1:50, 1:100), tárgyakat, személyeket, állatokat rendszerint úgy ábrázolunk, hogy körvonalait felülnézetben — vagy elülről nézve rajzoljuk.

Támpontul az ilyenek rajzolásához a 110. sz. ábrában feltüntetett egyszerű jelek szolgálnak.

Az emberi testet különböző helyzetekben az úgynevezett gyufaszálrajzzal lehet egyszerűen és találóan megrajzolni. (L! 111. sz. ábrát.)

A különböző nyomok rajzzal való rögzítésére a „Nyomtan“ fejezet nyújt támpontokat. Ha csupán azt akarjuk szemléltetni a rajzon, hogy valamely hosszabb nyom vagy nyomcsapás milyen térrészeket érintett, úgy a nyomokat, különösen akkor, midőn a valóságot erősen kisebbítettük (pl 1:1000), nem ábrázolhatjuk természetes alakjukban.

Ilyenkor a nyomokat valamely önként választott jellel szemléltetjük. (L. 110. sz. ábrát.)

111. sz. ábra.

Az ilyen jeleket a jobb szemléltetés érdekében nagyobbra rajzolhatjuk, mint a rajz méretaránya. (A térképen a tereptárgyak egyezményes jelei, utak stb. szintén méreten felül vannak ábrázolva.)

A rajzon ábrázolt tárgyak, részletek megírásánál tartsuk szem előtt, hogy a túl sok írás az áttekinthetőség rovására megy. Ezért a rajzban csupán megjelöléseket használjunk, amelyek számok, kezdőbetűk és rövidítések lehetnek. Ezek jelentőségét azonban a rajzlap egyik üres részén, rendszerint alul — jobbra vagy balra — „Megjegyzés“ címszó alatt megmagyarázzuk. Célszerű a kezdőbetűkkel való megjelölés. Pl lakás helyiségeit rendeltetésük szerint a következőképpen jelölhetjük: E.Sz=előszoba; E=ebédlő; H=háló; Sz=szalon; K=konyha; Ka=kamra stb.

Teljes elnevezéseket csak olyan helyen alkalmazzunk a rajzban, ahol az írás a rajzot nem zavarja (pl udvar).

Útrészletek lerajzolásánál nyíllal és a helység nevének feltüntetésével jelezzük, hogy hová visz az út.

A rajz megjegyzése (jelmagyarázat, legenda) tartalmazza a jelek magyarázatát és általában mindent, amit rajzzal ábrázolni nem lehet, továbbá amit a rajzból a jobb áttekinthetőség érdekében elhagytunk, de aminek magyarázatára a rajz megértéséhez szükség van.

II. Részletes irányelvek egyes helyszínrajzok készítéséhez.

A gyakorlatban a következő térrészek helyszínrajzzal való megörökítésére kerülhet sor:

Helyiség (szoba).

Lakás vagy épület.

Épület és közvetlen környéke.

Helységrész.

Közlekedési balesetek helyszínrajza.

Tereprész rajza s végül mint részletrajzok: egyes tárgyaknak rajzzal való ábrázolása.

1. Helyiség, szoba rajzolása.

a) Szoba ábrázolása rajzban.

Helyiséget, szobát rendszerint adaprajzban ábrázolunk. A rajzba — felülnézetben — rárajzoljuk a padlón álló berendezési tárgyakkal, továbbá mindazoknak a tárgyakkal a körvonalait, amelyek nem tartoznak ugyan a berendezéshez, de a bűncselekménnyel valamelyes összefüggésben állanak (a tettes kalapja a padlón, a hulla fekvőhelye stb.).

A rajzolásnál úgy járunk el, hogy a rajzlapon először a helyiség körvonalait (falak) ábrázoljuk helyes viszonylatban, méretben és a berendezési tárgyak stb. berajzolását csak ezután eszközöljük.

A helyiség körvonalainak ábrázolásához az egyik sarokból indulunk ki. Mérőszalaggal vagy mérőléccel megmérjük a helyiség egyik síma (ajtó, ablak nélküli) falának hosszát és azt a világtájakhoz viszonyított helyes irányban a rajzlapon a méretarányunk megfelelő hosszúságban egyenes vonalként feltüntetjük. Ezután megmérjük a csatlakozófal szögét. A falak rendszerint derékszögben találkoznak. Erről úgy győződhetünk meg, hogy a sarokba derékszögű felületű asztalt tolunk. Ha az asztal két oldala pontosan oda-símul a falakhoz, akkor a rajzban a csatlakozófalat derékszögben (90°) berajzolhatjuk. Ha a sarok nem derékszögű, akkor a szögek mérésénél

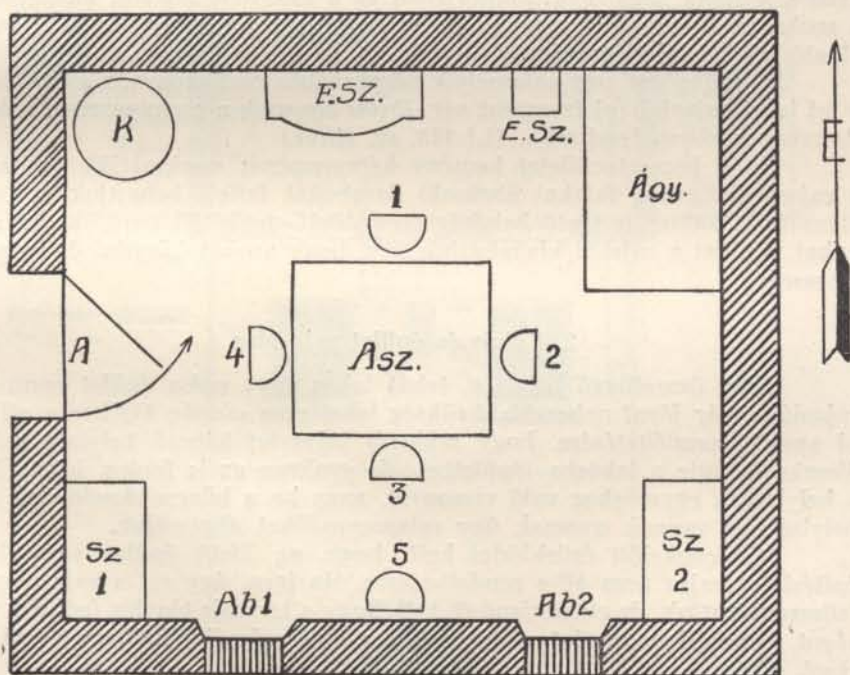
ismertették szerint járunk el. A szög megállapítása után meghúzzuk a második fal irányát a rajzlapon, amelyre a fal lemért hosszát méretarányban rámérjük. Így járunk el a többi falak berajzolásánál is.

Ha a helyiség körvonalai (falai) ilyenképen a rajzlapon rögzítve vannak, megmérjük az ajtófélfá és a sarok közötti, majd az ajtófélfák közötti, utána a másik ajtófélfá és a sarok közötti távolságokat és ezeket a méretaránynak megfelelően visszük a rajzlapra. E méretek összegének egyezni kell a fal hosszúságával. Az ablakok lemérésénél és ábrázolásánál hasonlóan járunk el.

A falakat — a vastagságuknak megfelelő arányban — két vonallal ábrázoljuk. A vonalak között kicsikozzuk. A falak vastagságát az ajtóknál vagy ablakoknál mérhetjük le, de a farészeket (ajtófélfá, ablakdeszka stb.) ne mérjük bele. Ajtók és ablakok alaprajzban való mikénti ábrázolását a példa szemlélteti. Ajtóknál nyíllal mindig fel kell tüntetni, hogy azok melyik oldalra nyílnak.

A berendezési és egyéb tárgyakat méreteik pontos megállapítása és a padló felületén való elhelyezkedésük lemérése után felülnézetből, jellegzetes körvonalaikban ábrázoljuk.

(A nem fal mentén álló tárgyak fekvését fixpontokból kiindulól, legalább két mérettel kell meghatározni.)

1:100

Jelmagyarázat: A.	= ajtó	F. Sz.	= fiókos szekrény
Ab.	1—2 = ablakok	K.	= kályha
Asz.	= asztal	Sz.	1—2 = szekrények
É. Sz.	= éjjeliszekrény		1—5 = székek.

b) Szoba ábrázolása keresztvetületben.

Helyiségeket célszerű ú. n. keresztvetületben ábrázolni olyankor, midőn a kérdéses bűnügyben a falak és a falakon levő tárgyak vagy elváltozások rajzzal való ábrázolása is szükségesnek mutatkozik.

Képzeljünk el egy deszkából vagy kartonból készült gyermekjátékszobát. Ha ezt a játékszert a sarkokban széjjelvágvá kiterítjük az asztalra, úgy a kis játékszobát a falakra festett ajtóival, ablakaival gyakorlatilag keresztvetületben látjuk.

A keresztvetület igen áttekinthető és számos részletrajzott pótolhat. Szerkesztésénél a következőképen járunk el:

Megrajzoljuk a szobát az előbb leírtak szerint alaprajzban. Lemérjük a falak magasságát. Az alaprajz mindnégy oldalához csatlakozva a falmagasságnak megfelelő négyszögeket szerkesztünk, amelyekbe azután a fal mentén álló, a falban és a falon levő összes tárgyak, nyílások, elváltozások körvonalait méretarányban berajzoljuk úgy, ahogy azokat, a tárgyakkal szemben állva — tehát előlnézetben — látjuk (magasság és szélesség).

A padlón álló és a falakon ábrázolt tárgyakkal természetesen csatlakozniok kell az alaprajzban ábrázolt — felülnézetből készült — másukhoz. (A falon levő tárgyakat stb. legalább két mérettel kell meghatározni.)

Ilyenképen a padlón és falak mentén álló tárgyak valamennyien kétszer vannak ábrázolva: alaprajzban és a kiterített falakon előlnézetben, a szoba sarkaiban álló tárgyak pedig háromszor: alaprajzban és a sarkot alkotó két fal mindegyikén.

Ha szükséges, úgy valamelyik négyszöghöz csatlakozva, a mennyezetet is fel lehet rajzolni (pl freccsent vér, lövési nyomok a mennyezetben, behatolás mennyezetbontással stb.). (L! 113. sz. ábrát.)

Ha a keresztvetületet kemény kéregpapíron szerkesztjük és azután a rajzot kivágvá a falakát ábrázoló darabokat felfelé behajtjuk és összeragasztjuk, akkor az illető helyiség szemléltető modelljét nyerjük. Az ablakokat, ajtókat a rajzból kivághatjuk úgy, hogy azokat kinyitni és becsukni lehessen.

2. Lakás és épület rajzolása.

Több összefüggő helyiség, tehát lakás vagy egész épület pontos le-rajzolása már jóval nehezebb. Szükség lehet erre csupán tájékozás céljaira pl annak szemléltetésére, hogy szűkebb helyszínt képező helyiség miként illeszkedik bele a lakásba (épületbe), de gyakran az is fontos lehet, hogy a helyiségek egymáshoz való viszonyát, vagy ha a bűncselekménynek több helyiségben vannak nyomai, úgy valamennyiüket ábrázoljuk.

Mindenekelőtt érdeklődni kell, hogy az illető épület vagy lakás építési tervrajza nem áll-e rendelkezésre. Ha igen, úgy ezt a rajz alapjául felhasználhatjuk, de ellenőriznünk kell, hogy a tervrajz tényleg fed-e a valóságot. (Időközben történt változások, az építkezésnél alkalmazott módosítások stb.)

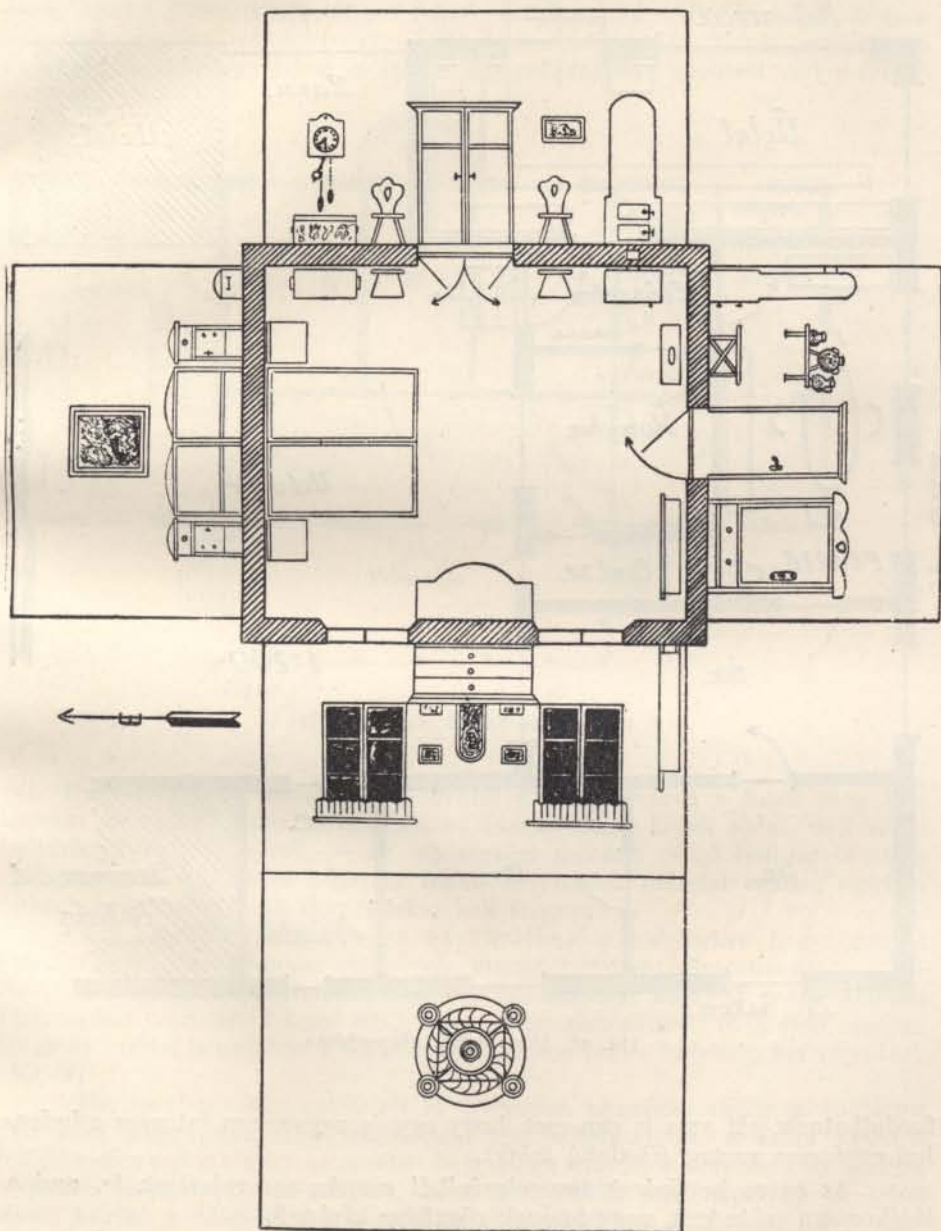
Ha tervrajz nincs, a lakást (épületet) fel kell mérni és méretarányban papírra vetni.

a) Lakások rajzolása.

Lakások rajzolásánál általában ugyanazok az elvek szerint kell eljárni, mint egyes helyiségek ábrázolásánál. A mérések pontosak legyenek, a falvastagság és a szögek mérésének fokozott jelentősége van.

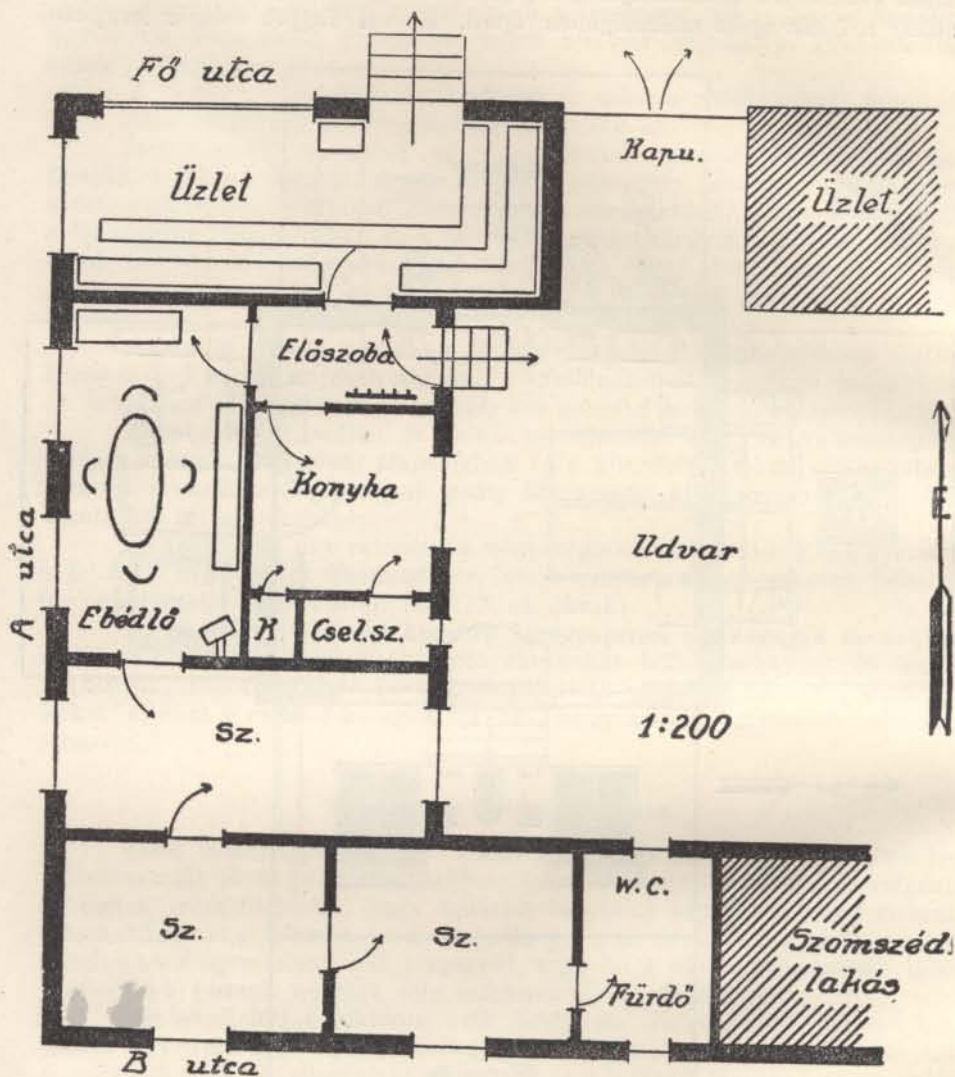
Kiindulópontul valamelyik helyiséget kell választani, azután a csatlakozó helyiségeket felvenni. Hogy a kiindulópontot képező helyiséget hol válasszuk meg, az a lakástól függ. Ha van pl egy folyosó, amely a lakást két egyenlő részre osztja, akkor ebből fogunk kiindulni. Máskor viszont talán valamelyik szélső helyiség fog jobban megfelelni pl egy hosszú szoba, amely a lakás egész szélességében épült. Itt ezt fogjuk először lerajzolni,

113. sz. ábra: szoba keresztvetületben.

mert a szomszédos helyiségek együttesen ugyanazt a szélességet kell, hogy adják s így az ellenőrzésre már alapunk van.

Gondolni kell arra, hogy egy épületben (pl hozzáépítésnél) a legkülönbözőbb vastagságú falak és nem derékszögű faltalálkozások is elő-

114. sz. ábra: lakás alaprajzban.

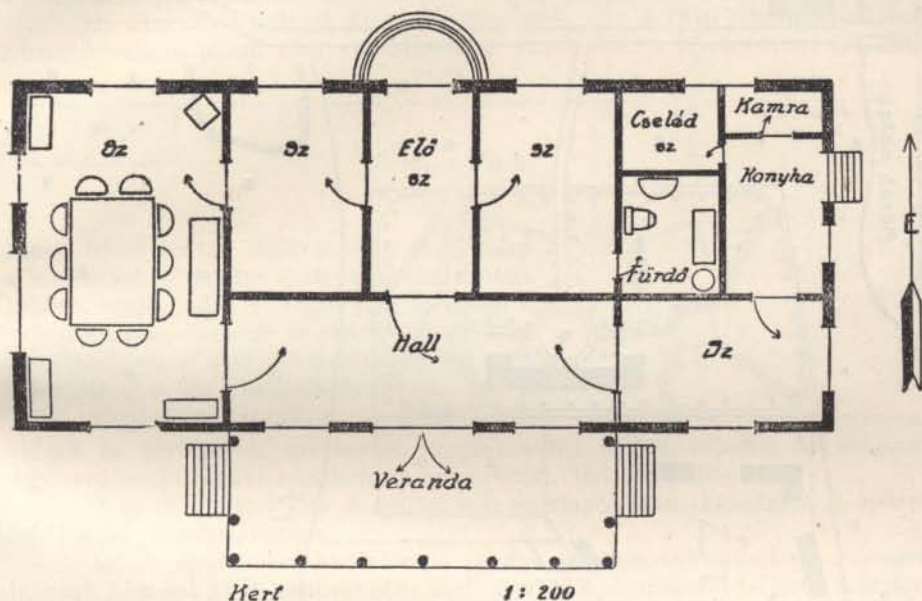
fordulhatnak, sőt arra is van eset, hogy egy és ugyanazon fal nem mindenhol egyforma vastag (ékalakú falak).

Az egyes helyiségek berendezéséből csupán azt rajzoljuk le, ami a tájékozásra szükséges, vagy aminek rögzítése kívánatos.

b) Épületek rajzolása.

Épületeknek először a külső kerületét kell lemérni és a papíron ábrázolni. A falakalkotta szöveget gondosan kell mérni (iránytű, vagy papírlemez, mérőléce).

Ha az épület külső körvonalai már a rajzlapon vannak, úgy a belső rész rajzolását valamelyik oldalon kell megkezdeni. Pl megkezdjük az épület délnyugati sarkánál a munkát és lemérjük, lerajzoljuk a falvastagságokat és az épület nyugati oldalában fekvő helyiségeket. Midőn ezzel készen vagyunk, azonnal ellenőrizzük, hogy a helyiségek és falak méreteinek összege pontosan egyezik-e az épület nyugati falának kívülről vett méretei-

115. sz. ábra: épület alaprajzban.

vel. Ha hiba van, nem szabad tovább menni, hanem a hibát meg kell keresni és el kell oszlatni. Ezután az északi oldal, keleti oldal, déli oldal helyiségeit vesszük sorra — az ellenőrzést minden oldal befejezése után megismételve. Az épület közepén fekvő helyiségek méretei ezáltal részben önként adódnak és csak elosztásukat kell felvenni.

Szövegre, falvastagságokra és általában a mérésekre nagy gondot kell fordítani. A folytonos ellenőrzés elengedhetetlen követelmény.

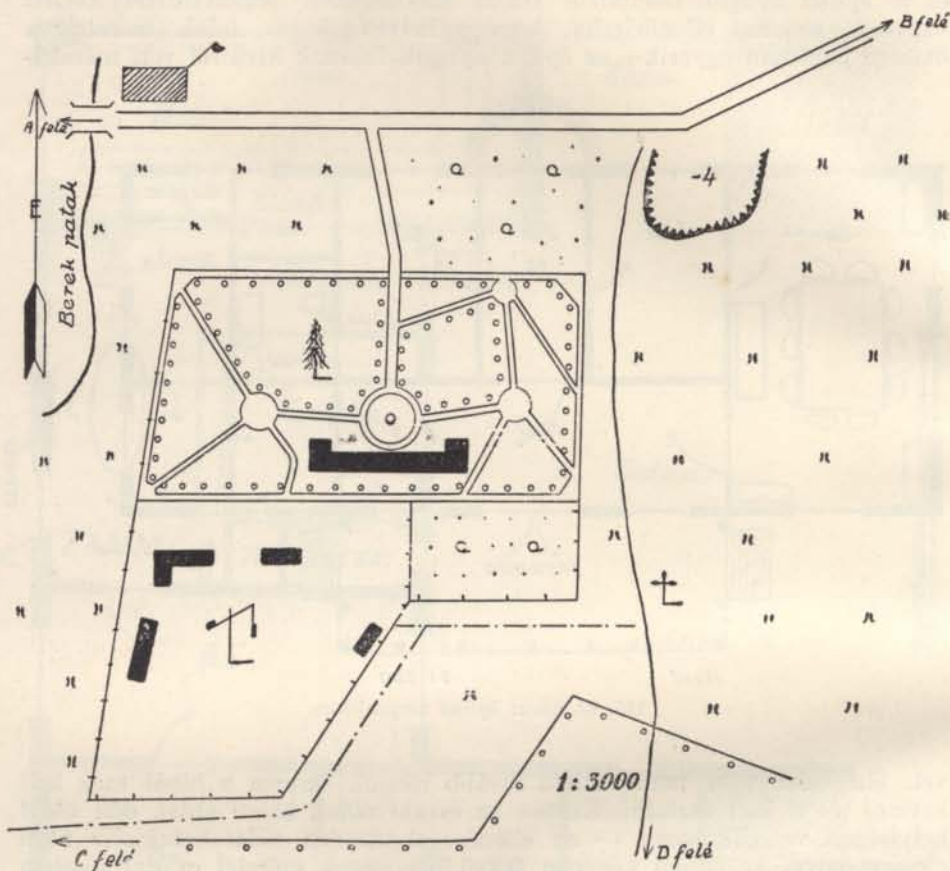
Ha az épületet kívülről nem tudjuk minden oldalról megközelíteni (összeépítés szomszéd házzal stb.), akkor a megközelíthető oldalakat mérjük fel és az épület belsejében a felmért oldalakban fekvő helyiségeket rajzoljuk először.

Ha emeletes ház emeleteit is ábrázolni akarjuk, akkor a földszint már kész alaprajzára csak feltételesen támaszkodhatunk. A falak ugyanis felfelé vékonyodnak s így az emeleti helyiségek mindig nagyobbak az alattuk lévőknel. Ezenkívül előfordulhat, hogy a közfalak sem egyeznek pl lehet olyan közfal a földszinten, amely az első emeleten hiányzik. Az is előfordulhat, hogy az emeleten (magasabb emeleten) van több közfal mint a földszinten (alsóemeleten). Ilyenkor az alsóbb helyiségben rendszerint

bolthajtást, gerendázatot, traverzet találunk, amely a magasabb helyiségben levő közfalat tartja, bár a modern építkezéseknél használatos könnyű közfalak (gipszfalak) ilyen hordszerkezetek nélkül is épülnek.

3. Épület és közvetlen környékének rajzolása.

Ha a tulajdonképeni helyszín épületben fekszik és az épület környékének a bűncselekmény elkövetésénél nem jutott szerep, úgy az épület

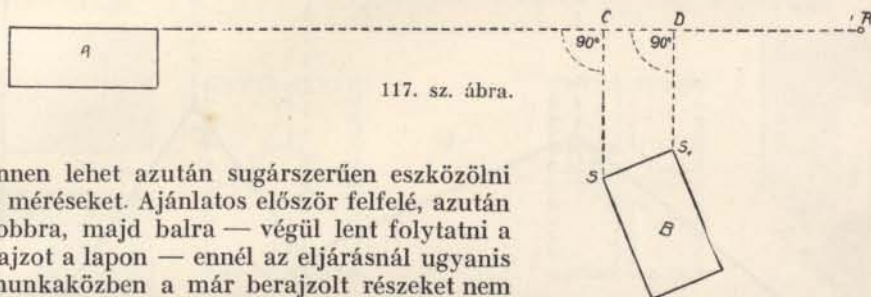
116. sz. ábra: épület és környékének helyszínrajza.

közvetlen környékét rendszerint lehetséges lesz magán az épületről készített helyszínrajzon ábrázolni. Abban az esetben azonban, ha az épület környékéből nagyobb részt kell ábrázolnunk (pl tettes helyszínre vezető útjának és távozásának nyomai vannak a kertben, udvarban, környező terepen, vagy pl az épületre távolabbról tett lövés esetén stb.), rendszerint két helyszínrajzot kell készítenünk: egyet a tulajdonképeni helyszínt képező épületről ennél, a valóságot csupán kevésbé kicsinyítjük (pl 1:100) és egyet az épületről és környékéről, a valóság nagyobb mérvben való kisebbítésével (1:1000, 1:2000—3000 stb.). Erre azért van szükség, mert az egészek csekély kisebbítésével való ábrázolásához nincsen elegendő nagyságú papirusunk (pl 150 m hosszú kerítés ábrázolásához 1:100 arányban

másfélméteres papírra volna szükségünk), viszont az erős kisebbitéssel (pl 1 : 2000) készülő helyszínrajzon a helyszín fontos részleteit nem tudnánk megfelelő nagyságban ábrázolni (pl 1 : 2000 arányban a valóság 2 métere mindössze 1 millimétert tesz ki).

A fenti példánál mint alapvonalból, a műútból indulhatunk ki. Meghatározzuk irányát, lelépjük és ezután méretarányban papírra visszük. Ezután a két útelágazás pontját és az elágazó utak irányát állapítjuk meg, majd a telek északi kőkerítésének távolságát a műúttól. Az északi kőkerítés lemérése és berajzolása után, abból kiindulva, szögméréssel és lelépéssel meghatározzuk és lerajzoljuk a telek körvonalait. A teleken belül hasonlóképpen járunk el, mint épületek belsejében. Végül a karban nem tartott kocsitűt, a taligaút, a patak, a csárda és az erdőszegély kerülnek ábrázolásra.

Ha nincsen alkalmas kiinduló vonalunk, úgy a rajz kiindulópontjául célszerű valami olyan tárgyat választani, amely kb. a középrieszen fekszik.

Innen lehet azután sugárszerűen eszközölni a méréseket. Ajánlatos először felfelé, azután jobbra, majd balra — végül lent folytatni a rajzot a lapon — ennél az eljárásnál ugyanis munkaközben a már berajzolt részeket nem takarjuk el s így áttekintésünk van.

Széjjelszórt épületek egymáshoz való viszonyának meghatározása, szögek és távolságok mérésével, meglehetősen nehéz feladat, de sokszor egyszerű eszközökkel segíthetünk magunkon. (L! 117. ábra.)

A és B épületek. Az A épület már rajzlapon van. Feladat a B épület fekvésének meghatározása.

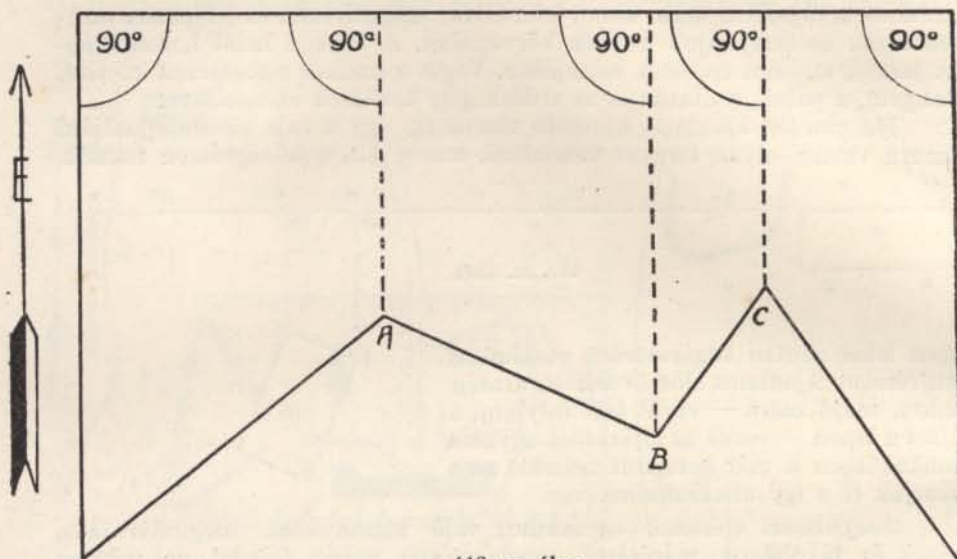
Az A épület északi falának pontos meghosszabbításában zsinetet húzunk ki s azt az R pontnál cövekkel rögzítjük. A zsinetet teljesen feszesre ki kell húzni úgy, hogy pontosan az A épület északi falának meghosszabbításában feküdjön. Ugyanezt a vonalat (mint segédvonalat) meghúzzuk a rajzlapon is.

Az így kifeszített zsinegre most már a B épület északi sarkaiból (S és S₁) merőleges vonalakat ejtünk (ezeknek a zsineggel 90°-os, tehát derékszöget kell bezárni). A merőlegeseket szintén zsinórral vagy pedig a földre fektetett hosszú léccel ábrázoljuk. Ezek a vonalak a hosszú zsinetet a C és D pontban érintik.

Ezután lemérjük a hosszú zsineg hosszát az A épület sarkától a C és D pontig. Ezeket a távolságokat méretarányba átvisszük a rajzlapon, a már előzőleg berajzolt segédvonalra, miáltal a C és D pontok fekvését a rajzlapon is pontosan meghatároztuk. Derékszögű háromszögvonallal a C és D pontokból a segédvonalra lefelé merőlegeseket húzunk, amelyekre azután méretarányban átvisszük a C—S és D—S₁ vonalaknak (zsinetek, lécek) a természetben lement hosszúságát. Ezáltal az S és S₁ pontok, vagyis a B épület északi sarkainak fekvését a rajzlapon rögzítettük. Ezeket összekötve, megkapjuk a B épület északi falát s így az épület fekvését helyes viszonyban meghatároztuk.

Vagy pl az alábbi alakú telket kellene rajzban ábrázolnunk. (L! 118. sz. ábra). A telek északi, keleti és nyugati kerítésének megrajzolása (derék-

szögben való találkozás) könnyű, de a déli kerítés háromszorosan, különböző szögben törik meg. Ezt a feladatot tájolóval való szögméréssel is megoldhatjuk, de sokkal egyszerűbben jutunk eredményhez, ha az északi kerítéstől a törési pontokig kifeszített zsineggel egymásután merőlegesekeket ejtünk, ezeket lelépjük vagy lemérjük és arányban átvisszük a rajzlapra. A pontosság ellenőrizhető azzal, hogy a déli kerítés egyes részeit külön-külön szintén lemérjük.

118. sz. ábra.

Ahol ilyen vagy ehhez hasonló egyszerű eljárás célravezető, a jóval bonyolultabb, több ügyességet és gyakorlatot megkívánó tájolóval való szögmérés helyett mindig ezeket kell alkalmazni.

4. Helység rész (város, község rész) rajzolása.

Közlekedési balesetek, nagyobb szabású tüzesetek, merényletek, lázadás, magánosok elleni erőszak, nagyobb szabású verekedés, tüntetés, fegyverhasználati esetek, továbbá egyes bűncselekmények, ahol valamely megtett hosszabb utat kell szemléltetni, szükségessé tehetik egyes helység részek helyszíni rajzban való rögzítését. Ilyenkor egyes utcák, terek vagy egész háztömbök rajzolása is szükséges.

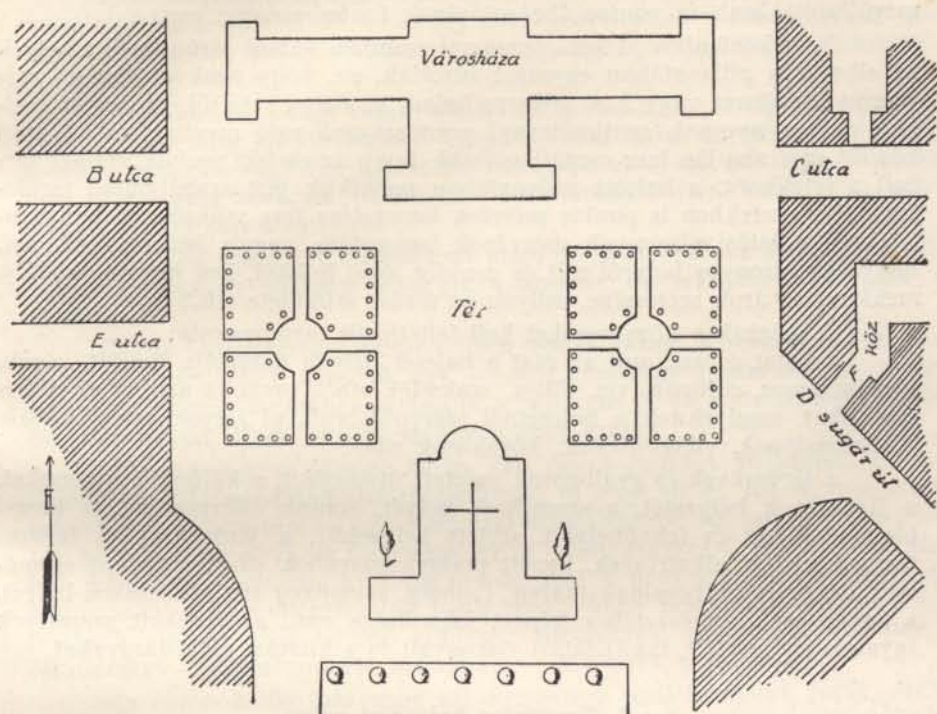
Úgynevezett szabványosan épült helységekben — ahol az egyes útvonalak derékszögben metszik egymást — az ilyen helyszínrajz elkészítése aránylag könnyű feladat. Olyan városrész ábrázolása azonban, amelynél az útvonalak különböző szögben találkoznak, szabálytalan terek, nem egyenes útvonalak vannak, már olyan nehéz feladat, amelyet az eddig felsorolt eszközökkel pontosan nem lehet megoldani.

Ha valamely városrészt kell rajzban ábrázolnunk, úgy szerezzük be a legújabb városi térképet és arról átlátszó (oleáta) papír segítségével való átrajzolással készítsünk másolatot a bennünket érintő részről.¹⁾ Ebbe azután berajzoljuk a helyszíni állapot szemléltetéséhez szükséges jeleket.

¹⁾ A község házán rendszerint van 1 : 2880 méretarányú, ú. n. „kataszteri térkép”.

Ha várostervrajz méretaránya a célnak nem felel meg, a térkép, illetve a megfelelő részt — a hálójaz (L! később a tárgyak rajzolásánál) segítségével — a megfelelő arányra hozhatjuk. Pl az 1 : 5000 térképet 1 : 1000, vagy 1 : 500-ra.

Ha szükséges, úgy a másolaton kívül, amely az általános áttekintést nyújtja a részletekről a valóság csekélyebb mérvű kisebbitésével (1:100, 1: 50) részletrajzokat is készíthetünk.

119. sz. ábra: helységrész helyszínrajza.

Ha városi térkép nem áll rendelkezésünkre és a természet után kell rajzolnunk, úgy először egy utca vagy tér fekvését és méreteit határozzuk meg (távolságok és szögek mérése) és ezt a méretarányban átvisszük a rajzlapra. Ezután a már meghatározott utcából nyíló vagy a térre torkolló utcákat vesszük egyenként sorra. Az ellenőrzésre minden alkalmat meg kell ragadni. Ha hiba van, azt először fel kell kutatni és csak azután szabad tovább rajzolni.

5. Közlekedési balesetek helyszíni rajzai.¹⁾

A közlekedési balesetokról készült helyszínrajzzal szemben hármas követelményt támasztunk:

1. A helyszíni viszonyokról tájékoztasson, vagyis a járóművek, személyek útjáról és haladási irányáról, azok helyéről és helyzetéről, az útkanyarulatok, útelágazások stb. felől adjon áttekintést,

¹⁾ A közlekedési balesetknél készíthető helyszínrajzokat vitéz Ridegh (Camerle) Rajmond: „Közúti Közlekedési Balesetek Nyomozása“ c. könyve ismerteti behatóan.

2. a helyszín és esemény összes méreteit mérések alapján rögzítse. Pl az út szélességét, a világítótestek helyét, a tanúk helyét, a járművek (gyalogjárók) megtett útjait stb. pontosan mutassa,

3. azokat az adatokat tartalmazza, amelyek segítségével a helyszín és az ott történt baleset későbbi időpontban — ha ennek szükségessége felmerül — felújítható és visszaidézhető (rekonstruálható).

Közlekedési balesetek helyszínrajzzal való rögzítésénél a méretek megállapításának és pontos ábrázolásának fontos szerepe van.

Nem közömbös pl két egymással szemben haladt járműnél, amelyek az elhaladás pillanatában egymást súrolták, az, hogy azok egyike a rajz szerint 2 méterre vagy 2.50 méterre haladt az úttest szélétől. Ebben az esetben csak a nyomok centiméternyi pontossággal való meghatározása után készült rajz alapján lesz megállapítható, hogy az esetért melyik vezetőt terheli a felelősség, a baleset pillanatában melyikük járt szabálytalan területen? Más esetekben is pontos méretek ismeretére lesz szükség, pl kanyarulatoknál a látási viszonyok mérvének ismeretére, vagyis ismerni kell azt, hogy egy bizonyos helyről mit és meddig lehet belátni, hol van az akadály, mekkora az árok szélessége, milyen az útrész szükülete stb.?

A rajznak a következőket kell feltétlenül tartalmaznia:

az utat és azt, ami az utat a baleset helyén határolja (korlát, árok, sövény, fasor, cölöpök, víz, töltés, szakadék stb.), továbbá azokat az úttartozékokat, amelyeknek a balesetnél szerepük volt, pl figyelmeztető táblák, telefonoszlopok, világítótestek, körakások stb.);

a járművek és gyalogosok megtett útvonalait, a különféle nyomokat, a járművek helyzetét, a személyek helyét, (tanúk álláspontjait, a tárgyi bizonyítékokat és fekvőhelyeit, sértett helyzetét), a járművekhez tartozó tárgyak (letört alkatrészek, leesett podgyászdarabok stb.), valamint személyek használati tárgyainak (kalap, csomag, szemüveg stb.) feltalálási helyét, s ha az eset természetéhez képest jelentősége van, az érdekelt személyek (gyanúsított, sértett, tanú) látási viszonyait és a kilátást gátló tárgyakat.

6. Tereprész helyszíni rajza.

Nagyobb tereprész rajzolására ritkábban van szükség, mindazonáltal előfordulhat, hogy valamely büncselekmény nyomai, amelyeket rajzzal rögzítenünk kell, nagyobb területre terjednek ki, vagy előfordulhat, hogy több részlethez viszonyított egymáshoz való viszonyát, vagy valakinek hosszabb útját kell lerajzolnunk stb.

Nagyobb tereprész rajzban való pontos rögzítése nehéz feladat, szakértelmet és különleges technikai felszerelést igényel (rajzasztal, irányzókészülék, magasságmérő stb.). Ilyen pontos rajznak a természet után való elkészítésére a csendőr, felkészültség hiányában, nem is vállalkozhat.

Ha ilyen rajz készítése mégis szükségessé válik, úgy a kérdéses tereprészt legcélszerűbb a részletes térkép (1:75.000), esetleg az 1:25.000 méret-nagyságú térkép megnagyítása segítségével előállítani. A rajzban ábrázolandó tereprészt a térképen négy vonallal körülhatároljuk és a négyszög által határolt tereprészt, az ú. n. hálórész segítségével, a szükséges arányban megnagyítjuk. (A hálórész magyarázatát lásd! a tárgyak rajzolásánál).

Ha a nagyítás készen van, akkor abba jelekkel belerajzoljuk a büncselekmény elkövetésével kapcsolatos részleteket (nyomok, pontok, vonalak stb.). A jeleket a megjegyzésben magyarázzuk.

A nagyítást tetszés szerinti mértékben készíthetjük. A részletes térkép (1:75.000) 2, 3, 5, 10, 15, 30 stb.-szoros nagyításával 1:37.500, 1:25.000, 1:15.000, 1:7500, 1:5000, 1:2500 stb. méretarányú rajzot nyerhetünk.

Ha nagyobb tereprészről kivételesen a természet után kell helyszínrajzot készítenünk, a kérdéses tereprészt az alábbi eljárással, ha nem is pontosan, de legalább arányosan és megközelítően ábrázolhatjuk.

Első feladat a lerajzolandó terület lemérése (szélesség és hosszúság megállapítása lelépéssel) és — az így nyert méreteknél a rendelkezésre álló rajzfelülettel való aránybahozásával — a helyes méretarány kiválasztása. (L! előző fejezeteket).

Megkönnyíti a rajz készítését, ha az ábrázolandó terület közepétáján valamely lehetőleg jól áttekinthető egyenes vonal (mint út, vasútvonal, erdőszegély, csatorna stb.) fut keresztül. Kevésbé előnyös, ha ilyen vonalak nem a tereprész közepén, hanem annak valamely szélén vannak, de azért ezek is jó támpontot nyújtanak.

Az ilyen vonalat a rajzoláshoz *kiinduló alapvonalnak* használjuk fel. Meghatározzuk az irányát, lemérjük a hosszát és arányban átvisszük a rajzlapra.

Ha a természetben nincsen ilyen vonal akkor keresünk a terepen olyan tereptárgyakat, amelyek egy, képzelni valónban fekszenek. A tereptárgyakat helyes viszonyban átvisszük a rajzlapra és ott vonallal összekötjük őket egymással. Ilyen módon segédvonalhoz jutunk.

Ha a tereprész közepe táján van olyan egyenes vonalunk, amit a rajzoláshoz alapvonalnak használhatunk, pl egy út és azt a rajzlapra arányban már átvittük — úgy lelépéssel megállapítjuk az összes olyan pontok helyzetét, amelyek az úton vagy az út szélén fekszenek (pl kocsmák, házak, híd, képoszlop, kereszt), továbbá mindazokat a pontokat, amelyekben az alapvonal más mellékvonalak találkoznak, abba belefutnak vagy azt keresztezik, (pl az útig terjedő erdőszél, útelágazás, útkereszteződés stb.). Mindezeket — természetesen arányban — átvisszük a rajzlapra.

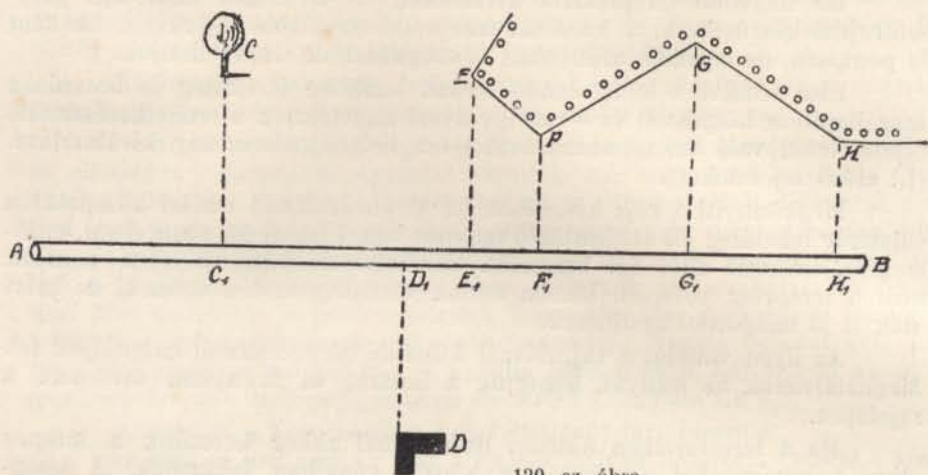
Az *alapvonalba* futó vagy azt keresztező mellékvonalak (utak, erdőszél stb.) mindegyikének megállapítjuk az irányát (az alapvonalhoz milyen szögben térnek el) és azután az irányt a rajzlapra berajzoljuk. Az irányt, az előző fejezetekben leírt módon — a tájékozott rajzlap felett ceruzával, vonalzóval való megirányozással, vagy tájolóval — határozhatjuk meg. Ha ezek a mellékvonalak nem egyenesek, úgy törési ponttól — törési pontig lelépjük a távolságokat és minden törési pontnál megállapítjuk a következő rész irányát stb. A mellékvonalakba futó, azokat keresztező vonalak, valamint a mellékvonalakon vagy azok mentén álló tárgyak meghatározásánál ugyanúgy járunk el, amint azt az alapvonalnál tettük. Ilyen módon megkapjuk az ábrázolandó tereprész gerincét, vázát.

Az alapvonalat vagy mellékvonalat nem érintő pontok (tereptárgyak) helyzetének meghatározása többféleképpen történhetik.

Legegyszerűbb módja a koordinátákkal való meghatározás. (L! 120. sz. ábrát).

A—B műút az alapvonalunk. Meg kell határozni a C (fa), D (ház), E, F és G (erdősarok) fekvését. Az egyes pontokat az alapvonalról — derékszög alatt — megirányozzuk (90°). Lemérjük ezeknek a pontoknak (C₁, D₁, E, F, G₁) az A ponttól való távolságát, azután lemérjük a megirányozási pont távolságát a meghatározandó ponttól. Ezzel a módszerrel a

kérdéssé pontok helyzetét két mérettel meghatároztuk. Ha ezeket a méreteket arányban átvisszük a rajzlapra, úgy ott megkapjuk a pontok fekvését. Pl lemérjük a terepen az $A-C_1$ távolságot — ezt méretarányban az A ponttól — átvisszük a rajzpapírra. Így megkapjuk a C_1 pontot. A C_1 pontból az

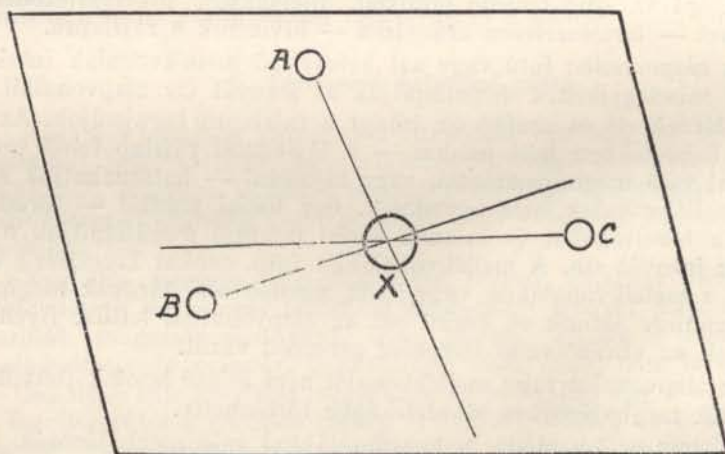

120. sz. ábra.

$A-B$ vonalról E felé a rajzlapon merőleges (90°) vonalat húzunk. Most lemérjük a terepen a C_1-C távolságot, ezt méretarányban átvisszük a rajzlapon meghúzott merőlegesre és ott berajzoljuk a *fát* (C).

A terep egyes pontjait megállapíthatjuk a két vagy több ismert és a rajzlapon már ábrázolt pontról történő irányozással és sugárhúzással is. (L! Az álláspont meghatározása címszó alatt.)

Például:

121. sz. ábra.

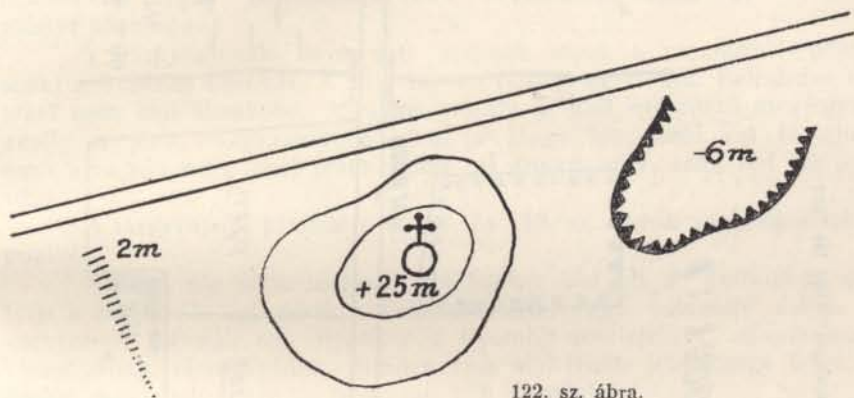
A , B , C pontok már meg vannak állapítva és a rajzlapon be vannak rajzolva. Az ábrán nagyobb körrel és X betűvel jelzett pont (tereptárgy) fekvése még ismeretlen. A terepen egymásután elmegyünk az A , B és C pontokra és ott a betájékozott rajzlap felett megirányozzuk (ceruza, vonalzó)

a keresett pontot. Mindenhol az iránynak megfelelő sugarat (vonalat) húzunk a rajzlapon. Amely pontban a három sugár találkozik a rajzlapon — oda rajzoljuk be a kérdéses pontot (tereplárgyat).

Egyetlen pontról való megirányozás, a rajzlapon ennek megfelelő sugár húzása és azután arra a távolságnak — lemérés után, méretarányban való — átvitele, pontatlanabb eredményt ad.

Ha a lerajzolandó terepen nincsen olyan átfutó vonal, amelyet alaponak választhatunk, úgy a tereprész közepén választandó, jó áttekinthetést nyújtó álláspontból kiindulva, irányzással, szögméréssel, távolságméréssel, sugármetszéssel stb. kell a terep egyes pontjainak, vonalainak fekvését megállapítani és a rajzlapra átvinni.

A tereprajz készítésénél az állandó ellenőrzés igen fontos. Ha van rá mód, minden pont már meghatározott fekvését, más pontról történő méréssel s egy egész részletméreteinek összegét — az egész méretével való összehasonítással kell ellenőrizni stb.

122. sz. ábra.

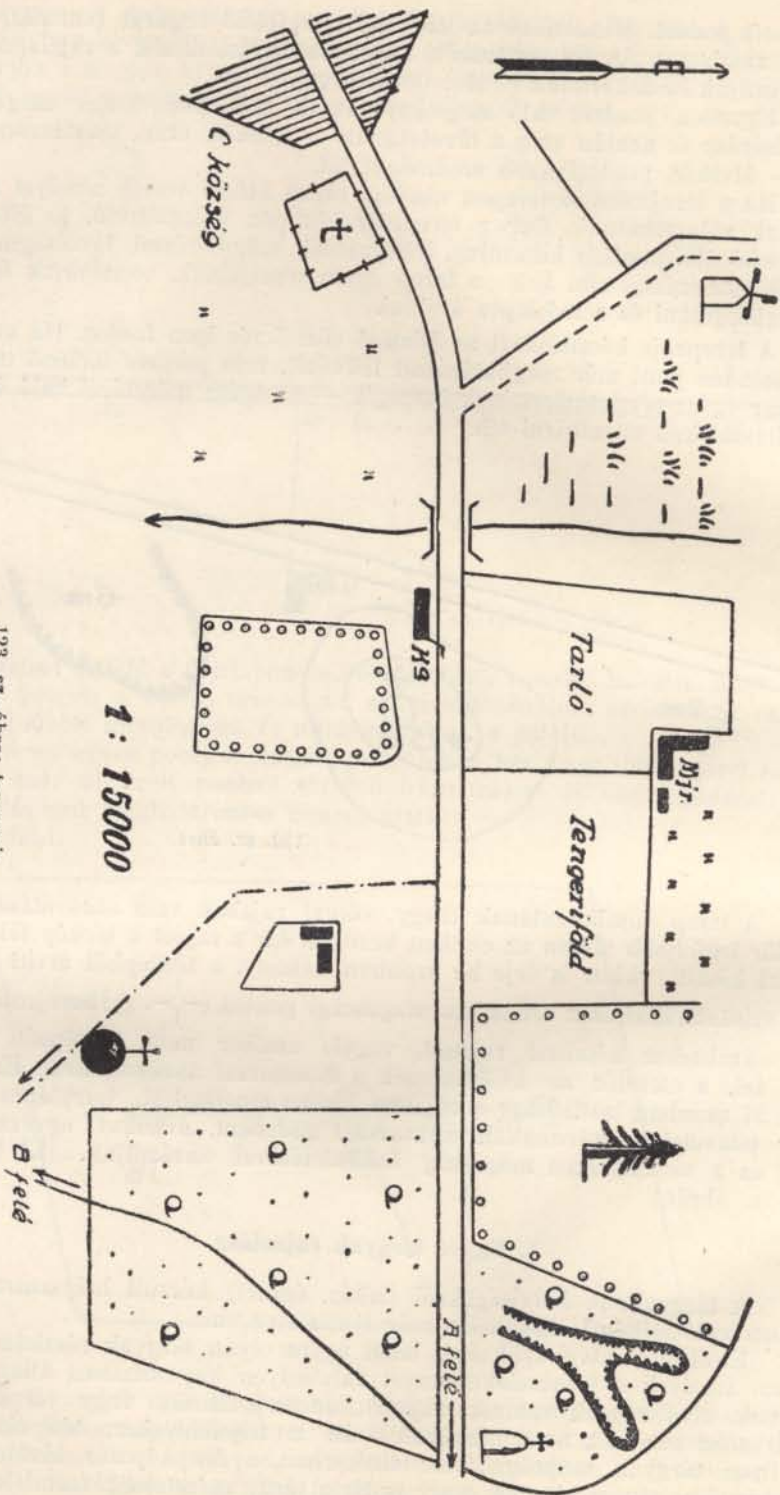
A terep domborzatának (hegy, völgy) rajzban való ábrázolásához a csendőr legfeljebb abban az esetben kezdjen, ha a rajzot a térkép felnagyításával készíti, ekkor is érje be azonban néhány, a térképből átvitt jellegzetes szintvonallal és a szükséges magassági pontok (—○—, △)berajzolásaival.

Szabadon készített rajznál, vagyis amikor nem térképről nagyítunk fel, a csendőr ne kísérletezzék a domborzat ábrázolásával. Ez nem zárja ki azonban azt, hogy a rajzban kisebb emelkedést, tereplépcsőt néhány odavetett szintvonallal, csíksorral, gödröket, árkokat egyezményes jellel és a viszonylagos magasság feltüntetésével ábrázoljuk. (L! 122. és 123. sz. ábrát.)

7. Egyes tárgyak rajzolása.

A tárgyaknak helyiségekről (lakás, épület) készült helyszínrajz keretében való mikénti ábrázolása már ismertette volt.

Ettől eltekintve, szükséges lehet egyes olyan tárgyak részletes ábrázolása, amelyek a bűncselekménnyel valamilyen kapcsolatban állanak (pl nyomok, elváltozások vannak rajtuk), de terjedelmük vagy természetük miatt mint bűnjelnek nem csatolhatók be a feljelentéshez, tényvázlathoz. Az ilyen tárgyak megörögzítésére elsősorban a fényképezés hivatott. Ha azonban fényképezés nincsen, vagy pedig a tárgy méreteinek szemléltető áb-

1 : 15000

123. sz. ábra: tereprajz.

rázolása is szükséges, úgy a tárgyat rajzban kell ábrázolni. Tárgyak találó leírása igen nehéz és hozadalmas feladat, amelyet egyszerű rajzzal és kevesebb munkával pótolhatunk.

Ilyen rajzot készíthetünk pl egy ajtóról, vagy falról, amelyen vérnyomok, tüzesetnél kormolási nyomok vannak, feltört pénzszekrényről, ládáról, betört ablakról, fatörzsről, amelyen pl sörétlövés nyomai láthatók stb.

A rajzokat felülnézetből (pl valamely vízszintes felületen, mint asztalalapon, látható elvázozások) vagy előlnézetből (pl a cserépkályha oldalfalán levő vérnyomok) készíthetünk úgy, hogy a tárgy és a rajta látható elváltozások körvonalait egyszerű vonalakkal papírra vetjük.

A tárgyrajzot — ha a méreteknek a legkisebb szerepük is van — szintén méretben kell rajzolni. A valódi méreteket itt természetesen kisebb mértékben fogjuk kisebbíteni, mint a helyszínrajzoknál. A méretarány megválasztása a tárgytól és rajzpapírtól, valamint az ábrázolni szándékolttól függ. Rendszerint 1:1 (természetes nagyság) 1:5, 1:10 arányt használunk.

A tárgyrajznak nem kell szépnek lenni, a csendőrtől nem vár senki művészies munkát. A rajz legyen pontos és élethű. Felesleges részleteket nem kell ábrázolni. A rajzot mindig ki kell egészíteni megjegyzéssel, amely a jelek magyarázatán kívül a tárgy leírásából azt tartalmazza, amit a rajzon nem lehet érzékeltetni (pl anyag, súly, szín, hol áll a tárgy stb.).

A tárgyrajzok kivételére a 110. és 113. sz. ábrák szolgálhatnak támpontul.

A tárgyrajz néha nagyobb felületeket ölel fel. Pl gyilkosság színhelyén a sörétlövés egy része a kemencét érte, vagy valamely falon, ajtón vérnyomok vannak stb. Ilyenkor a nyomok részleteinek, egymáshoz való viszonyának, távolságának, minden rész alakjának jelentősége lehet, tehát ezeket a rajzban híven és pontosan kell ábrázolni.

Erre a célra kitűnő segédeszközt nyújt az úgynevezett hálójajz.

A háló segítségével való rajzolás a következőképen történik: Tegyük fel, hogy a falon vagy padlón több vérnyomot kellene lerajzolni. Ezek lemérése, alakjuk lerajzolása, egymáshoz való távolságuk és fekvésük meghatározása igen nehéz feladat volna.

Meghatározzuk azt a részt, amelyet le akarunk rajzolni és azt egyenlő oldalú derékszögű (minden szöge 90°) négyszöggel (négyzettel) körülhatároljuk.

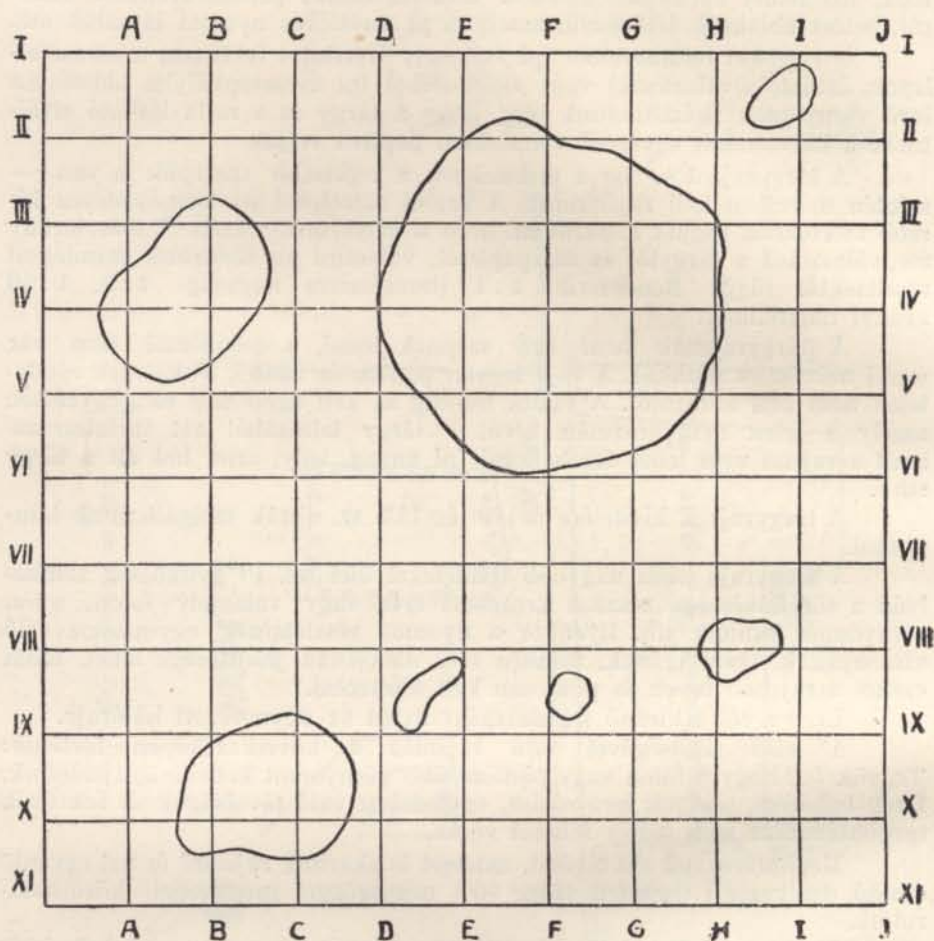
A négyzet két oldalát egyenlő részekre osztva, az osztási helyekből párhuzamos vonalakat húzunk a szembe levő oldalra. Minél több részre osztjuk, annál pontosabb lesz a rajz — de viszont tulsok vonal az áttekinthetőséget zavarja. (L! 124. sz. ábrát.)

A valóságban ezeket a vonalakat nem húzhatjuk meg, mert a nyomot nem érinthetjük. Ezért falban, padlóban stb. az I—XI—I—XI és A—J—A—J pontok helyére szögeket — ha a szabadban dolgozunk, a talajba cövekeket verünk be és azután a vonalakat kifeszített zsinetekkel ábrázoljuk.

Midőn ez készen van, ugyanezt a beosztott négyzetet méretarányban megrajzoljuk a rajzlapon.

A négyzetnek számos apró négyzetre való felosztásával számtalan segédvonalat és segédpontot nyerünk. A rajzban mindent ugyanabba a négyzetbe, illetve ugyanarra a vonalra, vonalkeresztződésre stb. rajzolunk, mint az a valóságban készített háló alatt látható.

A hálórajzolást tereprészeknek térképből való másolásánál vagy nagyításánál is felhasználhatjuk. A négyzettel bekerítjük a megnagyítandó tereprészt a térképen, megcsináljuk a beosztást és meghúzzuk a párhuzamos vonalakat.

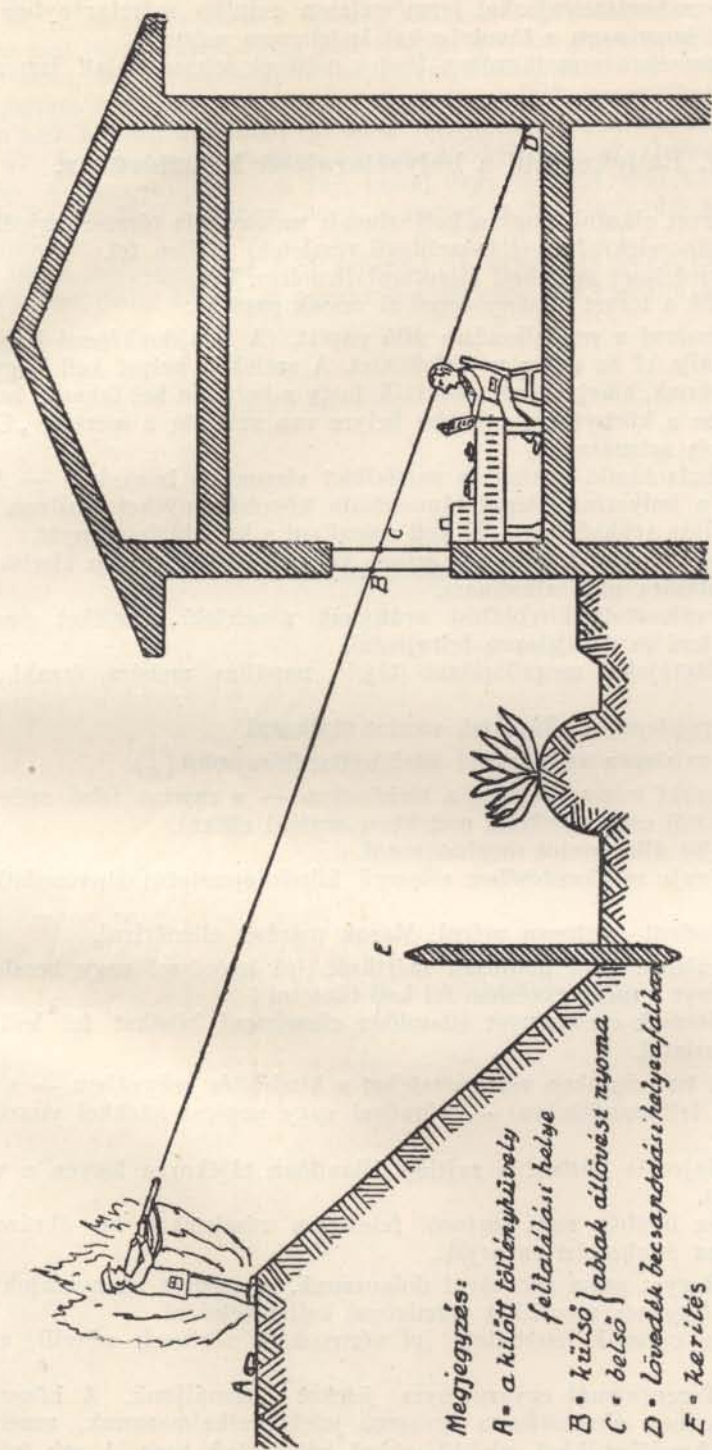
124. sz. ábra.

Ezt a hálót most már (másolásnál ugyanilyen méretben, nagyításnál a szándékolt nagyításnak megfelelő méretben) a rajzlapra is felrajzoljuk és azután a fent ismertetettek szerint járunk el.

III. Keresztmetszetek szerkesztése.

Előfordulhat, hogy helyszíni helyzeteket alaprajzban nem lehet eléggé szemléltetően és találóan ábrázolni. Ilyenkor az alaprajzban készült helyszínrajzot keresztmetszetben szerkesztett rajzzal kell kiegészíteni.

Gyakrabban kerül erre sor, ha nincsen fényképészünk, de vannak esetek, ahol a keresztmetszetrajzot a fénykép sem pótolhatja.

Megjegyzés:

- A = a kilőtt töltényhüvelye
 felteklési helye
 B = külső } ablak állóvést nyoma
 C = belső }
 D = lövedék becsapódási helye a falban
 E = kerítés

1 : 100.

125. sz. ábra: keresztmetszetrajz.

A keresztmetszetrajzokat természetesen szintén méretarányban kell szerkeszteni, hogy azon a távolságokat le lehessen mérni.

A mérésekre vonatkozólag lásd a mérések címszó alatt ismertetett eljárásokat.

IV. Emlékeztető a helyszínrajzok készítéséhez.

1. Tervet alkotni, hogy a helyszínrajz mennyit (a térrész terjedelme) és mit (a bűncselekménnyel összefüggő részletek) öleljen fel.

A terjedelmet meg kell állapítani (lemérés, lelépés).

Kezdők a tervet néhány vonallal vessék papírra.

2. Lemérni a rendelkezésre álló papírt. (A tulajdonképeni helyszínrajz ne foglalja el az egész papírfelületet. A széleken helyet kell hagyni a csatlakozásoknak, amelyek azt mutatják, hogy a helyszín hol fekszik, hogyan illeszkedik be a környékbe, továbbá helyre van szükség a mérték, „É” jel és megjegyzés számára is.)

Az ábrázolandó térrész és rajzfelület viszonyba hozásával — figyelembe véve a helyszíni állapot támasztotta követelményeket (milyen részletek ábrázolása szükséges) — ki kell számítani a kisebbités arányát.

(Ha a valóságot a rajzlapon erősen kisebbitjük, úgy a rajz kisebb részletek ábrázolására nem alkalmas).

3. A választott kisebbitési aránynak megfelelő mértéket (mérték) megszerkeszteni és a rajzlapra felrajzolni.

4. Világtájakat megállapítani (tájéoló, napállás, zsebóra, északi sarkcsillag).

5. A rajzlapot a világtájak szerint tájékozni.

6. A rajzlapra az É irányt jelző nyilat felrajzolni. (↑)

Az északi irány — mint a térképeken — a rajzlap felső szélé felé mutasson. Ettől csak kivételes esetekben szabad eltérni.

7. Saját álláspontot meghatározni.

8. A rajz megkezdéséhez célszerű kiindulópontot (alpvonalat) keresni.

9. Mindent pontosan mérni. Mások mérését ellenőrizni.

Ha valamit nem pontosan mértünk, (pl lelépéssel vagy becsléssel) úgy ezt a tényt a megjegyzésben fel kell tüntetni!

10. Mérések eredményét állandóan ellenőrizni, hibákat fel kell kutatni és eloszlítani.

11. A természetben vett méreteket a kisebbités arányában — a mérték (mérték) felhasználásával — körzővel vagy papírszeletekkel visszük át a rajzlapra.

12. Rajzolás közben a rajzlap állandóan tájékozva legyen a világtájak szerint.

13. Az ügghöz nem tartozó felesleges részleteket ne ábrázoljuk, mert ezek az áttekinthetést zavarják.

14. Hegyes puha ceruzával dolgozzunk. A ceruzát ne nyomjuk meg túlságosan. Egyenes vonalakat vonalzóval kell meghúzni.

Színes ceruzák használata (pl vérnyomok vörössel) növelik az áttekinthetést.

15. Tereprajznál egyezményes jeleket használjunk. A bűncselekmény nyomainak ábrázolására egyszerű jeleket alkalmazzunk, amelyeket számokkal, kezdőbetűkkel, rövidítésekkel jelölhetünk meg. A sok írás zavarja az áttekinthetőséget.

16. A megjegyzésben a jeleket, számokat, kezdőbetűket, rövidítéseket meg kell magyarázni. (Meg kell magyarázni az „egyezményes jelek“-et is, mert lehet, hogy jelentőségüket az ügyész, bíró, szakértő stb. nem ismeri.) A megjegyzés ezenkívül tartalmazza mindazt, aminek ismertetése fontos, de rajzban nem lehetett ábrázolni (pl udvar talajminősége, színek stb.)

17. A rajzot a helyszínen teljesen be kell fejezni. Otthon kiegészíteni tilos. Otthon csupán — a rajz tussal vagy tintával való kihúzása történhetik — anélkül azonban, hogy a rajzon a legcsekélyebb változást is eszközölnénk.

18. A helyszínrajzot fent fejléccel (kerület, örs vagy nyomozó alosztály), lent pedig kelttel és a rajzoló aláírásával kell ellátni.

V. FEJEZET.

A HÁZKUTATÁS.

1. A házkutatás célja.

A házkutatás célja :

1. Valamely bűncselekmény elrejtőzött tettesének vagy részesének kézrekerítése.

2. A bűncselekménnyel összefüggő bizonyítékok vagy bizonyítékul szolgáló tárgyak feltalálása (ilyenek lehetnek : eszközök és szerszámok, amelyekkel a cselekményt elkövették, olyan tárgyak, amelyek a cselekményből kifolyólag kerültek a tettes birtokába, olyan dolgok, amelyek a cselekmény nyomait magukon viselik, eltűnt egyének, akikről feltehető, hogy gyilkosságnak áldozatul estek, továbbá iratok, levelek, feljegyzések, amelyek a cselekményre és a tettesre világot vethetnek).

3. Egyéb tiltott vagy gyanús tárgyak felkutatása és őrizetbevétele (pl titkos rádió-adó berendezés, engedély nélkül tartott fegyver, robbantószerkek, csempészáru, röpiratok továbbá minden olyan érték, amely iránt gyanú merül fel, hogy bűnös úton szerezték stb.).

4. Egyúttal betekintés szerzése a házkutatást szenvedő magánéletébe, életmódjába, családi viszonyaiba, tájékozódás jelleméről, összeköttetésciről, környezetéről és a tettel összefüggésbe hozható vagy egyéb gyanús körülményekről (a lakás, háztartás pszichéje). Ez a pont önmagában azonban a házkutatás megtartását nem indokolja.

2. A házkutatás előkészítése.

Elsősorban azt kell megállapítani, hogy a kutatást egy vagy több helyen kell-e megtartani. A munkás a bűnjelét egyaránt elrejtheti lakásán és munkahelyén, a kereskedő üzletében, raktárában, lakásán, a hivatalnok irodájában vagy lakásán, a gazda a községbeli házában, tanyáján, szőlőjében stb. A kutatást természetesen *valamennyi helyen* meg kell tartani, amelyek az illető rendelkezésére állanak és egyben a keresett dolog minelemségét is figyelembe véve, elrejtési lehetőségeket is nyújtanak. Ha kellő erő áll rendelkezésre, akkor a kutatást nem egymás után, hanem *rajtaütés-szerűen valamennyi helyen egyidőben* kell megtartani vagy legalább is a később sorrakerülő helyeket megbízható módon *őriztetni*, nehogy azokból bűnjelüket kicsempészhessenek, azalatt az idő alatt, amíg a kutatás a másik helyen folyik.

A házkutatáshoz *kellő számú crőt* kell kivezényelni. Eltekintve a mindig várható ellenszegüléstől, a teendők olyan sokfélék, a kutatás

olyan fárasztó és időt rabló munka, hogy két főből álló járőr egyedül alig képes tökéletes munkát végezni. Különösen terjedelmes épületek, nagyobb gazdaságok, telepek stb. átkutatásánál csak az egyes részleteknek több járőrre való felosztásától várható teljesen megnyugtató eredmény és bizonyosság.

A házkutatást *meglepetésszerűen* kell megtartani, ez fél sikert jelent. Ha ezzel szemben a házkutatást szenvedő szándékunkról tudomást szerez, az eredményes házkutatás kilátásai jelentékenyen csökkennek. A bizalmi egyénekkel ezért ne tudassuk előre szándékunkat, a házat lehetőleg rejtve közelítsük meg és úgy álljuk körül, hogy onnan senki meg ne szökhessék. Személy kézrekerítésénél ajánlatos besúgók útján az illető honnletéről és a legalkalmasabb időpontról tájékozódni.

Ha a keresett egyén vagy tárgy előadására irányuló felszólítás eredménytelen maradt, a *ház népét gyűjtsük össze* valamelyik helyiségben és a házkutatás befejezéséig tartunk felügyelet alatt, nehogy a keresett tárgyat hátunk mögött a házból kicsempésszék, az egyes helyiségekben ide-oda tologassák (pl már átkutatott helyiségbe), az ablakon kihajítsák vagy másnak kiadják, elrejtsek vagy megsemmisítsék (tűzbe, kútba dobják). Az egymással való beszélgetést meg kell tiltani. Ha a lakók közül valaki valamilyen ürügy alatt ki akar menni, ajánlatos mindjárt megmotozni, mert feltehető, hogy a keresett tárgy nála van és azt el akarja rejteni.

A házkutatás megkezdése előtt *tájékozódjunk a helyi viszonyokról*, a házhoz tartozó melléképületekről és a ki- és bejáratok fekvéséről. Utóbbiakat ajánlatos lezárni, vagypedig az ablakokkal együtt, kívülről őriztetni.

A házkutatást *tervszerűen* kell lefolytatni, e célból a tájékozódás alapján *tervet* kell kovácsolni. A helyi viszonyok, valamint a keresett dolog minéműsége és terjedelme szabják meg, hogy a külső részeket (udvart, kertet, melléképületeket) vagy pedig a belsőket (pincét, padlást, egyéb helyiségeket) kutassuk-e át először s ezeket egymás után milyen sorrendben. A kiindulópont egyébként nem sokat számít. Megkezdhetjük a házkutatást bármely helyiségnél, de a tervben eltökélt sorrendet tartjuk be, hogy semmi ki ne maradjon. Terjedelmes, bonyolult helyek (pl ipartelep) átkutatásánál ajánlatos a tervrajzot előkeríteni vagy futólagos vázlatot készíteni és ezen a már átkutatott helyiségeket megjelölni.

3. A házkutatásnál felmerülő kérdések.

A házkutatás megtartásánál lényegében három főkérdés merül fel, úgy mint :

- a) Mit keressünk? Ez a kérdés befolyással van arra, hogy:
- b) hol és milyen módon kutassunk ?

a) Mit kell keresni?

Azt, hogy mit kell keresnünk, a mindenkori büncselekmény szabja meg, amelynek nyomozásával kapcsolatban a házkutatás szükségessé vált. Egyik esetben az elrejtőzött tettes kézrekerítése, máskor a már elfogott tettes véres holmijának, ismét máskor valami rablásból, lopásból stb. származó bűneljelenek az előkerítése a házkutatással elérendő cél. A számtalan változat és lehetőség miatt erre általános szabályokat adni nem lehet, de támpontokul a következőket kell figyelembe venni.

Sokszor a keresett tárgy (állat vagy személy) egyáltalán nincs a házkutatás színhelyén, de találhatók viszont olyan bizonyítékok, amelyek a

tárgy (állat vagy személy) más helyen való felfedezéséhez vezethetnek (pl iratok) vagypedig, amelyek előző otllétének bizonyítását teszik lehetővé. Az is lehetséges továbbá, hogy a keresett dolog ott van ugyan a kutatás színhelyén, de nem abban az eredeti állapotban, terjedelemben vagy alakban, amilyenben mi keressük.

Igy gyakran előfordult már az, hogy a bűnöző a reá nézve kellemetlen bűnjelet valamely beraktározási vállalatnál (pl vasúti pályaudvarok ruhataírai) beraktározta; vagy esetleg saját nevére, egy másik címre, vagy valamely rokonának vagy cinkosának címére, postán, vasúton vagy hajón feladta. Az meg éppen hétköznapi dolog, hogy a tettes a lopott holmit elzalogosítja.

Az elzalogosítás kétféle módon történhetik. Vagy magát a lopott tárgyat zálogosítják el (pl aranyórát), vagypedig másik tárgyba rejtik és azt zálogosítják el. Pl az aranyórát párnába bevarrják és a párnát teszik zálogba. Ebben az esetben a zálogcédulán zálogtárgyként párna szerepel. Ezért figyelembe kell venni minden zálogcédulát, postai feladóvévényt, vasuti vagy hajózási fuvarlevelet, beraktározási vállalatok átvételi elismervényeit, amelyek a bűncselekmény elkövetési idejétől a kutatás napjáig terjedő időszak valamelyik napjáról vannak keltezve.

Gyakori az az eset is, hogy a tettes a keresett tárgyat már a házkutatás előtt értékesítette, tehát a kutatásnál már nem maga a tárgy, hanem csak ellenértéke található meg.

Ha a keresett bűnjel készpénz, akkor számolni kell azzal, hogy a tettes a pénzből költhetett vagy azt már teljes egészében elköltötte. Erre az eshetőségre gondolva, nem csupán pénz után kell kutatni, hanem olyan bizonyítékokat is keresni kell, amelyek a bűnjelképzéssel okozati összefüggésben állanak. Ilyenek lehetnek vadonatúj tárgyak, feltűnő élelmiszerkészletek, továbbá minden olyan irat, amely valami pénz kiadását igazolja és a cselekmény elkövetése után van keltezve. Pl: postautalvány vagy ajánlott levél feladó vévénye, nyugták, elismervények, szállítójegyek, takaréketétkönyv, váltó stb.

Ha valamely határozott tárgyat keresünk (pl puskát, kerékpárt stb.), a kutatás előtt el kell gondolnunk, hogy a tárgy részekre bontható-e, széjjelszedhető-e, mert kézenfekvő, hogy más helyek jönnek figyelembe az egész és megint mások a részekre bontott egész elrejtése tekintetében.

Igen gyakori, hogy a veszélyt szimatoló gyanúsított elégetéssel igyekszik kellemetlen bűnjelektől megszabadulni. Ha tehát a keresett tárgy olyan, hogy annak minéműsége az elégetést megengedi, át kell kutatni az összes tüzelőhelyeket is, mert az égési maradványok a szakértő kezébe jutva, még igen fontos bizonyítékokat szolgáltathatnak.

A kutatás megkezdése előtt azt is el kell gondolni, hogy a keresett személyt, állatot vagy tárgyat milyen mértékben és milyen módon változtathatták át. Odaállhat pl a kutató elé valaki, aki a külsejét olyan alaposan megváltoztatta (púp, álszakál, fekete pápaszem, mankó stb.), hogy a kutató nem ismeri fel benne azt a személyt, akit keres. Közismert dolog az is, hogy a cigányok, kupecsek a lopott lovak külsejét annyira meg tudják változtatni, hogy a gazdájuk sem ismeri rájuk.

Véres bűnjelek után való kutatásnál gondoljunk arra, hogy ezeket időközben megtisztogathatták. Ilyenkor keresnünk kell pl azt az edényt, folyadékot, kendőt stb., amelyet a véryomok eltüntetésénél használtak. Figyelmünket terjesszük ki a keresetthez hasonló tárgyakra, amelyek feltűnően tiszták és amelyekeken friss tisztogatás nyomai láthatók.

Gondos vizsgálat mellett gyakran meg lehet találni a keresett tárgy lenyomatát vagy benyomatát, esetleg maradvékait azon a helyen, ahol a kérdéses tárgyat előzőleg tartották, pl lopott gabona elszórt szemeit az ágy alatt, ahol rendes körülmények között nem tartanak gabonát. Hasonlóképpen megtalálhatjuk a keresett személy vagy állat ottartózkodásának nyomait. Előfordult már, hogy a keresett tettes közvetlenül a házkutatás előtt elmenekült. Ágya még meleg volt. Máskor ételmaradványok, cigarettavégek, dohányszag (nem dohányos helyen), vagy padláson, pincében, melléképületekben berendezett búvóhelyek tanúskodtak arról, hogy jó helyen járunk, de elkéstünk. Hosszú ideig rejtőzködő tettes búvóhelyéhez (pl meg nem kezdett száma- vagy szénakazal, lábonálló gabonaneműek, kukorica, elhagyott kunyhó stb.) vezető friss csapás keltheti fel a kutatók figyelmét, amely az idők folyamán úgy jött létre, hogy a keresett személy éjjelenként elhagyogatta a helyét vagy úgy, hogy rendszeresen élelmet vittek a búvóhelyre.

A keresett tárgyakat nemcsak átfestéssel vagy szétbontással tehetjük felismerhetetlenné, hanem fel is használhatták más javak előállítására. Egy alkalommal pl egy fuvar lopott téglá után nyomozva, téglarakást kerestek a gyanúsított házában. A kutatás nem járt eredménnyel, téglarakást nem találtak, mert a gyanúsított a téglákat a tornác burkolatának kiegészítésére használta fel, azután pedig az egész burkolatot piros festékkel átfestette. Lopott posztót, kelmét felszabhatnak ruhának, a lopott gépszíjból csizmatalp lesz, az ellopott lécből kerítés, stb.

Házkutatásnál rendkívül hasznot hozó munka iratok, rajzok, nyomtatványok, újságok, itatóspapír, papírkosár tartalmának tanulmányozása, mert sok értékes adatot szolgáltathat a további nyomozáshoz.

b) Hol és hogyan kell keresni?

Abban a tekintetben, hogy hol és milyen módon kutassunk, mérlegelni kell az a) alatt elmondottakat, tehát azt, hogy a dolog terjedelménél fogva hol lehet elrejtve, szétszedhető-e, melyek azok a helyek, ahol az egész nem, de a részek elférnének stb. (Még láb alól eltett személyeket is feldarabolhattak.)

Igen megkönnyíti a kutatást, ha beleképezzük magunkat a házkutatást szenvedő gondolatvilágába. Az elrejtőt *kétféle elgondolás* vezérelheti: vagy nagy agyafurksággal rejtkehelyeket eszel ki, esetleg mesterseges rejtkehelyeket készít (befalaz, kiváj, elás),

vagy pedig arra számít, hogy a kutatók csak rejtkehelyeken fogják a dolgot gyanítani, minden figyelmük rejtkehelyek felfedezésére fog irányulni s így azt, ami nyíltan ott fekszik szemük előtt, meg sem nézik.

Példa:

Ausztriában történt, hogy a vizsgálóbíró, csendőrzárőr kíséretében, házkutatást tartott egy gyilkosság alapos gyanújával terhelt orrvadász lakásán. A kutatás célja a puszka és a töltények előkerítése volt. Annak ellenére, hogy az órákon keresztül tartó házkutatás alkalmával felkutatták az egész házat, szalmazsákokat ürítettek ki, a kutatók kimerték stb., a házkutatás eredménytelen maradt. Távozás közben záporosó kerekedett, amelynek végét a vizsgálóbíró az előszobában akarta bevárni. Az eső azonban úgy zuhogott, hogy az előszoba nyitott ajtaján is bevágott, ezért a vizsgálóbíró becsukta az ajtót. Meglepetésére a becsukott ajtó hátán ott függött minden, ami után órákon keresztül eredménytelenül kutattak. (H. Gross.)

Lehetséges az a harmadik eset is, hogy a házkutatás váratlanul jött, s így a keresett dolog nincs is elrejtve és ekkor mindjárt rábukkanunk. A mondottak irányt szabnak a kutatás módjának.

4. A házkutatás végrehajtása, általános és részletes kutatás.

A házkutatás két szakból áll. Először csak *általánosságban*, csak *külsőleg* nézzük át az egyes helyiségeket és elsősorban olyan helyeken keressünk, amelyek rendes úton, könnyen hozzáférhetőek és ahol a szóbanforgó tárgyakat rendes viszonyok között tartani szokás, pl baromfit a tyukóiban, ruhaneműt a szekrényben, pénzt a zsebben, íróasztalban stb. Az éleszemű, jó megfigyelő már ennél az általános körültekintésnél is célt érhet. Felfedez minden rendellenest, elütöt, friss munkát, így egy nedves vakolatfoltot, egy ferdén függő képet a falon, friss szögelést a padlón, friss ásást a kertben, új hidlásdeszkát az istállóban stb. és máris megtalálta a biztosnak vélt rejtkehelyet.

Példa:

1918 szeptember egyik éjjelén a feketehalmi csendőrorsőn egy vagyonos gazda az őrs segítségét kérte az orosz hadifoglyok rablótámadása ellen. A rablótámadás színhelye a panaszos gazda tanyája volt, amelynek megközelítésére három járőr indult. A helyszín közelében levő Átyim György-féle tanyán az oroszok éppen a zsákmányon osztzkodtak, akik a csendőrök megpillantására szétfutottak. A járőrök egyike az oroszokat vette üldözőbe, a másik járőr pedig a tanya tulajdonosától igyekezett a részletekre vonatkozó adatokat megszerezni. A tanyán csak Átyimné volt hon és csak erélyes felszólításra nyitott ajtót a járőrnek. A járőrnek ez feltűnt és Átyimné kikérdezéséhez fogott, aki tagadta, hogy az esetről bármit is tudna. A kikérdezés alatt a járőr egyik tagja észlelte, hogy egy hosszabb és rövidebb padlódeszka az asztal alá nyúlik, míg a padlózat többi része szabályos, egyforma deszkából áll. Szuronyával megpiszkálta a deszkát, az engedeti, mire felemelte. A járőr tagjai meglepetve látták, hogy a padló alatt üreg van és abban pokróccal letakarva egy ember fekszik. A takarót lerántották, s alóla egy orosz hadifogoly került elő, akit a járőr elfogott és megbilincsel. A hadifogoly beismerte, hogy mint hadifogollysökevény már másfél év óta Átyimnél lakik, akivel szerelmi viszonyt folytat. Ha idegenek közeledtek, Átyimné mindig az üregben rejtette el, ezért nem tudták eddig elfogni. A rablásban való részességét is beismerte. A hadifoglyok felett a nagyszabeni haditörvényszék ítélkezett. (Cs. L. 1933. évf. 550. old. III. sz. tanulságos nyomozás.)

Ha ez a külső kutatás eredménytelenül végződött, feltehető, hogy a tárgyat elrejtették. Ilyenkor áttérünk a *részletes*, belső kutatásra. A részletes kutatásnál elv: „Semmit se hagyjunk érintetlenül!” Mindent meg kell emelni, fordítani, kopogtatni, súlyra mérlegelni, kül- és belvilágra összehasonlítani stb.

A részletes kutatás folyamán nemcsak az összes tartályokat, bútorokat vizsgáljuk át egyenként, hanem *mesterséges rejtkehelyek* létezése után is kutatunk. Mesterséges rejtkehelyek kutatása közben célszerű szem előtt tartani a házkutatást szenvedő foglalkozását, műveltségi fokát, készségeit, mert kézenfekvő, hogy mindenki elsősorban olyan mesterséges rejtkehelyekhez folyamodik, amelyek szakmájába vágnak. Kőműves befalaz, asztalos bútorokba dupla feneket készít, ács a tetőszerkezetben létesít rejtkehelyet, könyvkötő-papírneműeket könyv fedelébe köti stb. Ezek természetesen csak valószínűségeket, amelyekre gondolni kell.

Nagyban elősegíti a keresett dolog feltalálását, ha a házkutatást szenvedő egyén magatartását, arcát figyeljük, mert arcjátéka, szemkifejezése, izgatott viselkedése, szapora lélekvetvétele gyakran elárulja, hogy jó helyen keresünk. Viszont ha a rejtekhelytől távolodunk, nyugalma, elfogulatlan-sága visszatér. Adott alkalommal azt is meglehetjük, hogy egyes tartályok (pl. bőrönd, doboz stb.) tartalmát magával a házkutatást szenvedővel egyenként kirakatjuk, kitergettetjük. Ilyenkor meg kell figyelni, hogy mihez nyúl készségesen, bátran, illetve hol habozik, mit igyekszik mellőzni. Sokszor a hozzátartozók is tudnak a keresett dolog hollétéről s ügyetlen viselkedéssel szintén elárulhatják a rejtekhelyet. Miután alig van ember, aki teljes hidegvérrel és önuralommal tudna viselkedni, a megfigyeléstől ugyanannyi sikert várhatunk, mint magától az alapos kutatástól. Ezért célszerű a figyelés munkájával külön csendőrt megbízni.

5. Rejtekhelyek és azok felfedezése.

Az összes rejtekhelyek nem sorolhatók fel, de vannak olyanok, amelyek a tapasztalat szerint gyakran előfordulnak és vannak ismét olyanok, amelyek nagy agyafurtságról tanúskodnak.

A leggyakoribb rejtekhelyek a következők szoktak lenni:

Befalazott üregek. Ezek kopogtatással állapíthatók meg. Felismerhetők még arról is, hogy még nedvesek vagy színbeli eltérést mutatnak. Rendszerint rosszul világított helyiségekben, árnyékban lévő falakon, vagy pedig falon függő tárgyak (szőnyegek, képek) és falmelletti bútorok mögött sejtethetők.

Kettős fenekű bútorok, hordók, bőröndök titkos üregei, rejtett fiókjai, a külső és belső méretek összehasonlításával állapíthatók meg.

Elásott dolgokat, vagy padló, téglalburkolatok alatti üregeket a ráöntött víz árulja el. Ilyen helyeken a talaj besüpped, a víz gyorsan beivódik és légbuborékok is képződnek. A pince kedvelt rejtekhely, mert ott biztonságban tudják az elrejtett dolgot, ezért a pincét mindig alaposan át kell kutatni. Különösen a magzatelhajtás bünjeleit szokták a pincében elásni, mert tudják, hogy a szabadban a kutyák szimatjukkal megtalálják és kikaparják. (Méhmagzatok elrejtésénél gyakori az istálló, a szemétdomb és az árnyékszék is.) Fapadló alatti üregeket úgy lehet felfedezni, hogy nagyító üveggel a padlódeszkát rögzítő szegek és azok környékének épségét szemügyre vesszük. Ha ugyanis üreg létesítése végett valamely deszkát felemelnek, a szögek kihúzásakor a harapófogó megsérti a padlóba süllyesztett szegek fejeit, valamint körülöttük a deszkát. A szegek fején okozott karcolások ilyenkor fényesek. Hasonlóképpen elárulják a szerszámnyomok az ajtó- és ablaktokokon végzett újkeletű bontási munkát. Parkettnél a kiemelt rész mozog, mert lécdarabot csak úgy emelhetek ki, hogy a léceket összekötő nyelveket átmetszették. Padláson a friss tapasztású részek és a padlást borító porréteg megszakitottsága árulhatja el a rejtekhelyet.

Példák:

1. Egy betöréses lopásból kifolyólag a körösladányi cigánytelepen tartott házkutatás alkalmával a járőr nem tudta megtalálni a lopott dolgokat. A cigányok kutyája állandóan alkalmatlankodott, amíg a járőrtárs meg nem sokallotta és oldalba rúgta. A kutya vonítva eltűnt, majd hangosan ugatott. Ha a járőr bent volt a putriban, úgy hallatszott, mintha kívülről ugatna, kintről pedig az ugatás belülről hallatszott. Ez gondolkodóba ejtette a járőrt és a legrészletesebb kutatásba kezdett, amely a putriban levő boglya-

kemence alá vezetett, ahol az alagút 1 m méretű földalatti oduvá szélesedett. Az odu tömve volt különböző lopásokból származó holmikkal. (Cs. L. 8/1932. sz. Tanulságos nyomozások.)

2. Ausztriában 1934. évben a forradalmárok fegyver- és löszerkészleteiket nagy agyafurtsággal kieszelt rejtkehelyeken tárolták. Így többek között a következő helyeken: kocsiszínbén 1 m mélységben elásva, amelyre betonpadlót húztak (Eggenberg), iskolákban tanári dobogó alatt (Linz), kettősfalú mennyezetben (Neu-Mödling), mozbán az erkélyen levő emelkedő széksorok lépcsői alatt, temetőben egy kriptában (Wiener-Neustadt); más-hol pincékbe vezető lépcsők első fordulójánál, a magasföldszint színvonalában, üreget vájtak az úttest alá úgyhogy azt külső mérésekkel sem lehetett felfedezni (Wien egyes községi épületeiben), stb.

Kisebb tárgyak a következő tárgyakban lehetnek elrejtve: Függöny-tartó rudakban, csőbútorban, bútorzat lecsavarható lábainak és gömbdíszíté-seinek csavarmenetében, gáz- és vízvezetékben, függőlámpában, rádiókészü-lékben, képek hátlapjai között, agancsokban, faliórákban és óranehezékben, gipszfigurákban, játékbabákban és díszpárnákban, hangszerekben, palac-kokban, edényekben, virágcserepekben, gyertyatartókban, vázákban, köny-vekben, iratnyomó rétegei között és lecsavarható fogantyújában, levélnehe-zékben stb. Bankjegyeket egy házkutatás alkalmával egészen kis gyermek lábán levő cipője orrában találtak meg — galacsinná gyúruva.

Bevált üregek is lehetnek használati eszközökben és bútorokban, pl bot- és esernyőnyelemben, puska tusában, kocsirúdban, ekeszarvban, geren-dákban, szerszámnyelemben, bútorok lábaiban (kenyérbéllel betömve), szer-szám- és szegesládákban, cipősarkokban, deszkarakásban két összeszege-cselt vastag deszka között kivált üregben stb.

Gyakrabban előforduló elrejtési mód a ruhákba, ágyneműekbe, pár-nákba, takarókba, szőnyegekbe, matracokba, üléspárnákba való *bevarrás*, valamint a fehérnemű közé rejtés. Fehérneműnél szabály, hogy minden egyes darabot szíjjel kell teregetni.

Vidéken kedvelt rejtkehelyek a kutakba, pöcegödörökbe, kéményekbe, csatornába való sülllesztés (zsinegen leeresztve), anyagrakásokba való elrejtés. Ilyenek: szalmakazlak, szénaboglyák, fa-, szén-, homok-, föld-, deszka-, tuskó-, gally-, venyige-, tégl-, kő-, répa-, burgonyarakások, öm-lesztett vagy zsákolt termények, korpa stb. Bármilyen fáradságos munka is az anyagrakások átlapátoltatása, széthányása, szalmazsák szétbontása, kút kimerítése, pöcegödör kikutortatása, kisebb vizek lecsapoltatása, ettől nem szabad elállni, mert az elrejtő éppen arra épít, hogy a körülményes munkák vissza fogják riasztani a kutatókat s így az elrejtett dolgok legnagyobb való-színűséggel ilyen helyeken vannak. Undorteltő körülményekre is építhetik számításukat az elrejtők, pl szemét- és trágyadomb, köpöcsésze, moslékos dézsa, szennyesruha, törlőruha stb.

De ezeken a szokásosnak mondható rejtkehelyeken kívül a legkülön-ö-sebb rejtkehelyek is előfordulnak. Nem hivatásos bűnözők, hanem egyszerű emberek is igen nagy agyafurtságot és leleményességet fejthetnek ki a bűn-jelek elrejtése terén.

Hogy milyen ravasz módon kieszelt rejtkehelyek fordultak már elő a gyakorlatban, arra példák a következők: Kanárimadár kalitkájának ket-tős feneké és homokja, ágy szalmazsákja, amelyen a „beteg“ feküdt, nagy kapukulcs lyuka, pápaszemtok, óra belseje, csecsemő pólyája, boroshordó (belül elválasztva), fazék (telve fővő étellel), kenyértészta a teknőben, nagy házikenyér, orvosságos üveg, pamutgombolyag, vadásztöltény, szappan (be-lefőzve), fogpasztás tubus, csomag dohány, tintásüveg, kitömött madár, kály-

halyuk, búboskemence, hamu, pernye, cserépkályha kiemelhető lapja mögött, liszteszsákra varrott folt alatt, kerékpár pneumatikja, befőttes üvegek, asztallap aljára erősítve, savanyított paprikás és káposztás hordó, esernyő, virágcserepek.

Példa:

A járőr magzatelhajtási ügyben a gyanúsítható szülésznő házában, magzatelhajtó eszközök előkerítése végett, házkutatást tartott. Hosszas keresés után a járőr a gyanúsított szülésznő férjének kamrában álló kerékpárját vette vizsgálat alá. A kerékpár esővázából egy méhszonda került elő.

6. Kutatás szabadban levő területen.

Szabadban levő területeken a tágabb tér miatt már jóval nehezebb a kutatás. Mégis minden négyzetméternyi területet meg kell vizsgálni, mert faluhelyen szívesen ássák el a bűnjeleket a ház, tanya körül. Nagyobb területeket, pl. kertet, szőlőt, udvart felásni nem lehet, ezért figyelmesen meg kell szemlélni a talajfelületet gyanús elváltozások, szokatlan jelenségek tekintetében.

Frissen felásott föld porhanyósabb, színe elüt a környezettől, egyrészt, mert nedvesebb, másrészt, mert a felszínre került alsóbb rétegek színárnyalata a talaj különböző összetétele következtében, többnyire eltérő. Hiányoznak továbbá a szokásos tisztátalanságok, mint szalmaszálak, törek, levelek, baromfitoll, stb. A puha helyeket bottal való szurkálással is ki lehet tapogatni. Ha a természet segítségünkre kel és esőt küld, ezt ki kell használni, mert eső után nagyobb területeket is át lehet tekinteni, vajjon hol mutatkoznak friss földmunka nyomai (talajsüppedés). Igen gyanús, ha valamely terület fel van söpörve, fel van szántva, ásva, vagy ha a talajt a friss ásás nyomainak eltüntetésé végett pelyvával, lombbal, szalmával behintették. Gyakran előfordul, hogy kukoricaszárat, szénaboglyát, fa-, téglá-, venyige-, homokrakást helyeznek az ásás helyére.

A gyakorlatban előfordult gyakoribb rejtekhelyek voltak: mérges természetű kutya ólja, disznó- és tyúkól, odvas fa, fán levő szarkafészek. Apróbb lopott tárgy előkerült már a harapós kutya nyakörve alól, vagy kivájt koloncából is. Egy gyilkossági esetben a keresett pisztoly a kertben, az egyik indáján levő kivájt tőkből került elő.

7. A házkutatás egyéb szabályai.

A kutatás folyamán nem pusztán a keresett tárgy előkerítésére kell törekedni, hanem egyéb feltárt ingóságok törvényszerű birtoklási lehetőségeit, származását is mérlegelni kell. Ha pl. cigánynál fegyver után kutatunk, nem fogjuk figyelmen kívül hagyni a kezünkbe kerülő finom fehérneműt, úri ruhát vagy csempészárut stb. sem. Gyanús dolgok feltalálásakor a holszerzést illetőleg külön-külön kérdezzük ki a házbelieket.

Hasonló szempont vezéreljen a házban talált személyek tekintetében. Ezek ott tartózkodásának okát, kilétét, előéletét, a házkutatást szenvedőkhöz való viszonyát tüzetesen meg kell vizsgálni, mert a házkutatást szenvedő egyén környezetében talált minden személy, szintén gyanút kell, hogy ébresszen.

Ha egy fontos bizonyítékot megtaláltunk, ezzel nem szabad megelégedni. Előfordulhat ugyanis, hogy ennek az egy bizonyítéknak túlzott fontosságot tulajdonítottunk, később azonban nem váltja be azt, amit kezdetben tőle vártunk. A bizonyíték megváltozhat, megsemmisülhet, elveszhet, bizonyító körülményeit a védelem hatálytalaníthatja stb. Ezért a házkutatásnak az összes elrejtett bizonyítékokat napszínre kell hoznia.

A házkutatás során nem szabad megfélemlíteni a gyanúsított és a házbeliek személymotozásáról, mert a keresett tárgy náluk lehet. Találtak már ékszereket a házkutatást szenvedő ruhája alatt, a derekára kötve, továbbá: zsebében, iratai között zálogcédulát, amely az ellopott ezüstnemű elzálogosításából származott.

Ha az ilyen részletes kutatás is eredménytelen marad, akkor feltehető, hogy a keresett tárgy nincs a kutatás színhelyén. Ebben az esetben a házkutatást szenvedő összeköttetései (rokonság, szomszédság, ismerősök, cin-kostársak) kell gondolnunk. Faluhelyen igen gyakori, hogy a bűnjeleket a mit sem sejtő szomszéd telkén rejtik el.

Példák.

1. Balsa községben történt, hogy a tolvaj több lopott bőrt a szomszédja udvarán álló szalmakazal tetejére helyezett.

2. Timár község határában a dohányoltvajok egy szekérre való lopott dohányt egy tekintélyes gazda tanyáján, a szénaboglyába rejtettek el. A rejtekhelyet a nyomozó járőr az odavezető szekérnyom követésével fedezte fel. A járőr feltevése az volt, hogy a tolvajok a következő éjjel eljönnek a dohányért, ezért nem szólt a leletről senkinek, hanem azt est leszálltával a boglya közelében lesállításba helyezkedett. A feltevés helyesnek bizonyult. A járőr néhány órási türelmes les után tettenérte a tolvajokat, midőn a dohányt szekérre akarták rakni.

A házkutatás szabályai egy mondatban tömöríthetők össze: Tervszerűen, alaposan és mindenhol keressünk és azzal a szilárd elhatározással fogjunk hozzá a házkutatáshoz, hogy a keresett tárgyat meg kell találni. Felületesen végzett, eredménytelen házkutatás a gyanúsított, illetve a védelem malmára hajtja a vizet: maguk a házkutatók állapították meg, hogy a tárgy nincs a gyanúsítottnál, tehát ártatlan.

8. Egyes tárgyak, járóművek átkutatása.

A házkutatás szabályait értelemszerűen fel kell használni olyankor is, amidőn nem helyiségek, hanem csupán *egy* tárgy, így pl. bőröndök, kosarak, járóművek képezik a kutatás tárgyát.

Jároműveknél kedvező rejtekhelyet nyújthat a járómű alsó része, ahol az elrejtési szándékolt tárgy a kocsiszekrény aljára, tengelyekre stb. erősíthető, az ülések kárpitozása, az ülések alatt levő szekrények, a kocsilámpák, hintóknál, gépkocsiknál a hátrabocsátott kocsiernyő, a járóművek rakomány, fedett járóműveknél a kocsiszekrény teteje stb. Gépkocsiknál különösen a motorház, hűtő, kerekek, pótkerekek, pótabroncsok, a kocszi belső falának kárpitozásába elhelyezett zsebek, a kocsiszekrény falának az a kettős része, amely a lebocsájtható ablakok befogadására szolgál, poggyásztartó-szekrény, benzintartály stb. jönnek figyelembe.

Jároműveknél mesterséges rejtekhelyekkel is számolni kell. A koci valamely fa-alkatrészének kivájása jó rejtekhelyet nyújthat.

Példa:

Egy alkalommal cigányok pénzlopást követtek el. A pénzt a kivájt szekérrúdból került elő. A vájat nyílása parafadugóval volt betömve.

Fogatolt jároműveknél a vonó állatokat és a szerszámot sem szabad figyelmen kívül hagyni. Apróbb tárgyakat a ló sörényébe, farkába, a szerszám valamely párnázott részébe is el lehet rejteni.

VI. FEJEZET.

A SZEMÉLYMOTOZÁS.

A személymotozás célja:

a) bűnjelek, bűnjelként tekintetbe jövő, gyanús eredetű tárgyak biztosítása;

b) olyan eszközök és tárgyak őrizetbevétele, amelyek támadásra, öngyilkosság elkövetésére, szökés véghezvitelére vagy annak megkönnyítésére alkalmasak;

c) a kilét és a személyazonosság megállapítása.

Fontos szabály, hogy a személymotozást „kezeket fel” testtartásban hajtsuk végre. Ne tűrjük, hogy a gyanúsított a motozás során, látszólagos előzékenységből, segédkezni akarásból, kezeit lebocsássa. Támadásnak, bűnjelmegsemmisítésnek, eldobásnak vagy lenyelésnek így vehetjük elejét. Zárt helyiségben ablak, ajtó zárva legyen. Szabadban avatatlan ne tartózkodják a közelben.

Gyakori hiba, hogy a személymotozást az illetőn csak elővezetése után végzik, amikor is alkalom adódik a kényelmetlen tárgy eltüntetésére.

A személymotozás gyakran vezet bizonyítékok felfedezésére, mert közönséges emberi tulajdonságból kifolyólag az értékes vagy fontos tárgyakat mindenki sajátmagánál véli a legnagyobb biztonságban.

Hogy figyelmünket semmi se kerülje el, a személymotozást is bizonyos rendszer szerint kell elvégezni.

A személymotozás szabályai elvileg azonosak a házkutatás szabályaival. Cél az, hogy a motozás alól egyetlen egy részlet se maradjon ki, tehát alaposág mellett terv és a tervhez való ragaszkodás szükséges. Meg kell pl kezdeni a ruházat motozását a kalapnál és folytatni kell lefelé, majd a testet a fejtől a lábakig. Midőn a ruházat átvizsgálása közben a zsebeket ürítjük ki, azok tartalmával egyelőre ne foglalkozzunk, rakjunk mindent félre. Amikor a motozás már be van fejezve, akkor lássunk hozzá a talált összes tárgyak lüzetes és részletes vizsgálatához. Mesterséges rejtkehelyekre itt is gondolni kell. Ilyenek lehetnek pl rejtett zsebek, kivájt botok, titkos rekeszek pénz- és levéltárcákban, kettős fenekű dohányszelencék, bőröndök stb.

Személyeknél levő tárgyak el lehetnek rejtve:

1. A ruházat, fehérnemű zsebeiben.
2. A ruházat, nyakkendő, sál stb. vagy fehérnemű olyan részeiben, ahol az anyag kettős réteget képez (bélés, szőrme, felhajtások, foltok).
3. Lábbeliben vagy harisnyában, kapucában, a lábbeli bélése és a külső bőr, a talp vagy sarok rétegei között.
4. Kalapban, sapkában az anyag és bélés, az anyag és kalapszalag vagy izzasztószalag között, a kalapdíszekben.
5. Herekötőkben, sérvkötőkben, művégtagokban, kesztyűben, havikötőben, fűzőben, harisnyakötő alatt.

6. A személynél levő tárgyakban: levéltárca, óra, zsebkés, pápaszem-tok, bot, ernyő, dohányszelence, gyufadoboz, tarisznya, bőrrönd, hátizsák, házalószekrény, kintorna, irattáska stb.

7. Valamelyik testrészre ráerősítve (tapaszok, kötések, alatt).

8. Az ember hajában vagy szőrzetében.

9. A test üregeiben: orr, fül, száj, végbél, hüvely.

10. A test belsejében (bűnjellenyelés esetében).

11. A megmotozandóval együtt talált állaton (kutya, ló).

Ha orr, fül, végbél, hüvely megvizsgálása válik szükségessé, továbbá, ha bűnjellenyelés történt, a csendőr forduljon orvoshoz.

Orvosi segítségre lehet szükség olyankor is, amidőn az a gyanú merül fel, hogy az illető valamely apró tárgyat fogazatában rejtett el. Az osztrák csendőrség egy többszörösen büntetett tolvajt fogott el, akinek odvas fogaiban két darab bankjegy volt elrejtve. A bankjegyeket apróra összehajtogatva, staniolpapírba burkolva, helyezte az illető fogaiba úgy, hogy első látszatra fogtömés benyomását kellették.

Nők motozását nőnek kell végeznie. Erre a legalkalmasabb személy rendszerint a községi szülésznő, ha a kérdéses ügyben nincsen érdekelve. A csendőr a szomszédos szobában tartózkodják, de a kiadogatott ruhadarabokat és az illetőnél talált tárgyakat személyesen vizsgálja meg.

Példa:

A tállyai kasszaőrás egyik bűnrészesét, egy cigánynőt, megmotoztak és a végbelében a következő bűnjeleket találták: Rongyba csavart két 50 pengős bankjegy, két 20 pengős bankjegy, egy másik rongyba csavarva 2 drb új 10 pengős bankjegy, egy negyedív papír, amelyre négy cím volt felírva, továbbá egy aranygyűrű. (Cs. L. 9/1932. sz. Tanulságos nyomozások.)

Kilét és személyazonosság ellenőrzése szempontjából a vizsgálatot ki kell terjeszteni a ruhákra, kezekre, cégjelzésekre, monogramokra, tetoválásokra, a foglalkozási jegyekre (bővebbet erről a II. kötet „Ismeretlen hullák stb.” című fejezetében), mindennemű iratokra, mint levelek, igazolványok, okmányok, feljegyzések, hírlapok, könyvek, fényképek, rajzok stb. Iratok stb. a kilét és személyazonosságra való felvilágosításnyújtáson felül, elkövetett bűncselekményekre is támpontokat nyújthatnak. Láthatatlan vagy titkos írásokra is gondolni kell.

VII. FEJEZET.

A FELTŰNÉS NÉLKÜLI PUHATOLÁS ÉS MEGFIGYELÉS POLGÁRI RUHÁBAN.

1. A polgáriruhás szolgálatról általában.

Gyakran előfordul, hogy az adatgyűjtés eddig felsorolt eszközei (tanúkikérdezés, helyszíni szemle, házkutatás, személymotosás) nem hoznak mindent napfényre. További adatok beszerzése, a meglévők kiegészítése mutatkozik szükségesnek, ami azonban fenti eszközökkel valami okból nem kivihető.

Gyakori eset pl különösen falvakban, hogy a lakosság idegenkedik minden hatóság előtti szerepléstől, így a csendőr előtti tanúkénti kikérdezéstől is. Kikérdezése alkalmával tehát egyszerűen letagadja, elhallgatja, amit tud. De lehet ennek más oka is, pl fél a gyanúsított bosszújától, rokonszenvez vele vagy cselekményével és ezért nem akar semmiről sem tudni.

Vannak olyan természetű bűncselekmények, így első helyen említve kémkedési ügyek és politikai bűncselekmények, amelyeknél a nyílt nyomozást nem lehet azonnal bevezetni. Ezeknél kezdetben rendszerint csupán halvány gyanú merül fel, amelyet a nyílt fellépés előtt először feltűnés nélkül végrehajtott puhatolással kell valószínűsíteni. A közönséges bűncselekmények között is számosan vannak olyanok, amelyeknél a közvetlenül bevezetett nyílt nyomozásnál nem lehet célt érni pl magzatelhajtási üzelmek, zsarolások (hely megfigyelése, ahova a váltságdíjat kell helyezni), folytatólagos áruházi, üzemi lopások, zsebtolvajlások elszaporodása bizonyos helyeken (pályaudvar, vonat, stb.), keresetszerű orgazdák leleplezése stb. A nyílt fellépés előtt mindezeknél puhatolással valami határozott támpontot, kiindulópontot kell keresni.

Bármely bűncselekmény esetén előfordulhat, hogy valakire pl névtelen levél vagy egyéb adat alapján (híresztelés, pletyka, besúgás) gyanakszunk, de gyanúnk nem elég alapos s így nincs jogcímünk arra, hogy az illetővel szemben nyíltan felléphessünk, mert őt esetleg ártatlanul meghurcoltatásnak tennénk ki.

Gyakran szükségessé válik, hogy egy személy életmódját, útjait, vagy pedig egy helyiségben történő dolgokat figyelemmel kísérjünk. Pl gyanúsítottunk van, aki igen gyakran jár be a vonaton a közeli városba. Meg kellene állapítani, hogy ott kikkel érintkezik, mit csinál, mit vásárol stb., vagy pl arra gyanakszunk, hogy egy korcsmában szombat esténként, vasárnaponként a nagy városokból hazatérő gyárimunkások meg nem engedett politikai öszszjöveteleket tartanak.

A gyanúsítottat sokszor célszerű egy darabig egyelőre szabadlábón hagyni, hogy megfigyelése segítségével a cinkostársak, orgazdák nyomára jussunk, vagy hogy az elrejtett bűnjeleket megtaláljuk.

A felsorolt esetekben az egyenruhás csendőr az adatgyűjtés rendes eszközeivel rendszerint nem érhet célt. Ezeknek a feladatoknak a megoldása a polgári ruhás nyomozó munkakörébe tartozik.

2. A polgári ruhában teljesített feladatok felosztása.

A polgári ruhás nyomozók által teljesített ilyen különleges adatgyűjtésnek két módja van, úgymint:

I. A *feltűnés nélküli puhatolás* (fűrkszés, németül: reherchieren). Ennél a polgári ruhás csendőr, szolgálati minőségének elhallgatásával, valamely ürügy alatt a szükséges személyekkel felveszi az érintkezést, igyekszik bizalmukat megnyerni és azután tőlük a szükséges adatokat személyes érintkezéssel megszerezni.

II. A *megfigyelés*, amelynél a polgári ruhás csendőr háttérben maradva, személyeket, helyiségeket vagy folyamatokat, rövidebb vagy hosszabb ideig, figyelemmel kísér.

A gyakorlatban ez a két mód nem választható el élesen egymástól. Előfordul, hogy a puhatolást figyelemmel együttesen kell alkalmazni, más-kor viszont a figyelmet teljesítő nyomozó feladatát csak puhatolással kiegészítve tudja megoldani.

A polgári ruhában teljesített különleges szolgálat kényes, nehéz és változatos feadat. Elővigyázat tapintat, leleményesség, lélekjelenlét és jó emberismeret elengedhetetlen követelmény.

Minél szélesebbkörű tudás, ismeretek, módfelett megkönnyítik a feladatok megoldását.

A feltűnés nélküli puhatolás és megfigyelés eljárási módjai esetenként nagyon különbözök. Ezt mindenkor a körülmények szabják meg, ezért itt csupán általános elveket és támpontokat lehet nyújtani.

I. A feltűnésnélküli puhatolás (fűrkszés).

1. A puhatolás célja.

A feltűnés nélküli puhatolás célját a mindenkori feladat határozza meg.

Ilyenek lehetnek: adatok beszerzése valamely személy életmódjára, holtartózkodására, vagyoni, kereseti, családi viszonyaira, jellemére stb. Továbbá, hogy az illető személy bizonyos időben hol tartózkodott, mit csinált, valamilyen résztvett-e, kivel érintkezett, nem beteg-e, vannak-e rajta sérülések stb.

Szükséges lehet az is, hogy valamely helyiséget (zárt, körülkerített helyiséget) meg kell tekinteni, de ez szolgálati minőségben nem kívánatos, mert vagy nincs elég alap az odavaló belépésre, vagy pedig a nyomozás érdeke egyelőre a nyílt fellépés mellőzését kívánja meg. Ürügyet kell tehát keresni arra, hogy ezekre a helyekre bejuthassunk és ott széjjelnezhessünk. Előfordulhat az is, hogy ilyen körültekintés több ízben is szükségessé válik.

2. Személyekre vonatkozó adatok beszerzési módja.

A személyekre vonatkozó adatok beszerezhetők:

- a) harmadik személyektől,
- b) magától az érdekelt személytől.

a) *Adatok beszerzése harmadik személytől.*

Ebben az esetben olyan harmadik személyekhez fordulunk, akik a kérdéses adatokról tudhatnak. Így pl érdeklődhetünk cselédektől, alkalmazottaktól a munkaadóra vonatkozólag, szállóportásoktól, pincérektől a vendégre vonatkozólag, továbbá szomszédoktól, családtagoktól, haragosoktól, hivatali vagy munkástársaktól stb. (Felvilágosítások megszerzése céljából igénybe lehet a hatóságok, közhivatalok támogatását venni: pl bűnügyi nyilvántartó hivatal, községi előljáróság, adóhivatal, anyakönyvi hivatal stb. Adatoknak hatóságoktól való beszerzésénél a csendőr, ha szükséges, kitévét felfedheti és ott szolgálati minőségében járhat el.)

b) *Adatok beszerzése magától az érdekelt személytől.*

Annak, hogy a szükséges adatok megszerzése végett közvetlenül az érdekelt személyhez, pl magához a gyanúsítotthoz fordulunk, különböző okai lehetnek. Lehet, hogy nincs olyan harmadik személy, akitől azokat megtudhatnánk, vagy a harmadik személyekkel történt kísérletek nem vezettek eredményre, vagy a megállapítás jellege közvetlenül az érdekelthez való fordulást mutatja célszerűnek.

3. A feladatok felosztása időtartam szempontjából.

Az időtartam szempontjából a feltűnés nélküli puhatolás feladatait szintén két csoportra oszthatjuk, úgymint:

a) *Rövid feladatok*, ezek rendszerint egy alkalommal (egy látogatással vagy beszélgetéssel, találkozással, egy ízben történt körülnézéssel) megoldhatók. Pl meg kell állapítani, hogy valaki otthon van-e és nem beteg-e, vagy valakinek a gépkocsija az éj folyamán nem volt-e távol stb.;

b) *tartós feladatok*, ezeknél csak többszöri érintkezéssel, sőt esetleg csak valamely idegen személy huzamosabb időn keresztül való alakitásával lehet célt érni.

Példa:

Egyik nagyobb vidéki internátusban a házilopások igen gyakoriak voltak, a tettes nyomára azonban a legnagyobb elővigyázat és figyelés mellett sem tudott a vezetőség rájönni. Az igazgatóság a csendőr-nyomozóosztályhoz fordult; megállapodás történt, hogy az osztály egy ügyes polgári ruhás nyomozót vezényel, aki az internátusban lakó papi tanárok mellé (szobák, ruhák takarítására) lesz beosztva. Erről azonban az igazgatón és a személynél felett felügyeletet gyakorló egyéneken kívül senki sem tudott. A polgári ruhás nyomozó csendőrségi szolgálata előtt már volt hasonló alkalmazásban és így kellő jártassága volt. A szolgálat kb. egy hétig tartott. Ez alatt az idő alatt a cselédekkel, inasokkal, a személynél minden tagjával összeismerkedett, barátságot kötött. Az így szerzett barátok egyike, bizalmas beszélgetés során elmondta, hogy a lopások elkövetője a néhány nappal előbb elbocsátott cseléd volt. Ezután a nyomozó tovább végezte a szolgálatát, este a megtudott szükséges adatokat az őrszel közölte. A tettes ezzel megkerült, ő pedig a szolgálatát felmondva (betegség címén) eljött. A megfigyelt személynél sohasem tudta meg, hogy csendőr volt közöttük.

4. A feltűnés nélküli puhatolás elvei.

A polgári ruhában teljesített feltűnés nélküli puhatolásnál a csendőrnek szolgálati minőségét el kell titkolnia. Mindent el kell követnie, hogy mint polgári ruhás csendőrt fel ne ismerjék, mert titkának biztos megőrzése a siker első feltétele.

A nyomozónak egy másik embert kell személyesítenie. Ilyen alakban kell idegen emberekhez közelednie, mások lakásába bejutnia, emberek bizalmát megnyernie. E kényes és nehéz feladatok nem oldhatók meg minden további nélkül.

A puhatolás technikájának a gyakorlatban jól bevált módszerekhez és elvekhez kell alkalmazkodnia. Ezek a következőkben foglalhatók össze:

A) A feladat megoldásának megfelelő előpuhatolásokkal való előkészítése, ha lehetséges, bizonyos elővigyázati rendszabályok életbeléptetése.

B) A feladat megoldására kiszemelt nyomozó helyes megválasztása.

C) A helyes és célszerű ürügy megválasztása.

D) A megszemélyesítendő alak helyes megválasztása és alakítása.

E) A kikérdezés helyes módja.

F) Az eljárásnál bizonyos határok betartása.

G) Magatartás kellemetlen helyzetekben.

A) A feladat megoldásának előkészítése.

Általában minden adatgyűjtő utat, de különösen a tartósakat, előpuhatolásoknak kell megelőznie. Meg kell tudni, hogy a nyomozó milyen személyekkel jöhet működése színhelyén érintkezésbe, nem ismeri-e azok közül valaki a nyomozót. Annak a személynek egyéniségét, viszonyait, szokásait, hajlamait fel kell deríteni, akihez a nyomozó megy. Ennek révén pl megtudjuk, hogy az illető házat el akarja adni, ebben az esetben a nyomozónak már kész az ürügye: ha pl vevő vagy ingatlanügynök alakjában közeledik, szívesen látják. Hasonlóan előnyös tájékozódni azokról a helyiségekről, ahová bejutni szándékozunk, mert sohasem lehet előre tudni, hogy nem kell-e onnan hirtelen, esetleg más úton távoznunk, mint amelyen jöttünk, (különösen fontos ez büntanyagknál).

A nyomozó útját néha azzal is egyengetheti, hogy jövetelét (pl mint birtokvásárló) levélben, távbeszélőn előre jelzi.

Gyakran szükséges valakinek közreműködését is igénybe venni, hogy valahová bejussunk, vagy valakivel megismerkedhessünk, aki minket bevezet. Az ilyen közvetítőnek lehetőleg nem kell valódi okunkat elárulni.

Fontos mindazoknak a tényeknek és körülményeknek a tisztázása, amelyek megbízható ismeretére a nyomozónak később szüksége lehet. Így pl, ha a nyomozó valakihez azzal az ürüggyel akar közeledni, hogy más helyen élő rokonától, ismerősétől üzenetet hoz, győződjék előbb meg, hogy az ismerős vagy rokon ebben az időpontban valóban másutt van-e, ellenkező esetben az illető éppen akkor léphet be, amikor a nyomozó az ő üzenetét tolmácsolja.

A nyomozót a leleplezés veszélye ellen is biztosítani kell. Pl valaki egy nagy biztosítótársaság ügynökeként szerepel. Ebben az esetben a társaság vezetőségének tudnia kell a dologról, hogy érdeklődés esetén a nyomozót igazolhassa.

Az előkészítő munkálatokhoz tartozik a nyomozó igazolására szükséges okmányok (megbízólevél, fedőigazolvány stb.) beszerzése is.

B) A feladat megoldására kiszemelt nyomozó helyes megválasztása.

Minden feladat más és más egyéni követelményeket támaszt a feladat megoldásával megbízott nyomozóval szemben. Így kor, alak, külső, képzettség, ismeretek, gyakorlati ügyesség stb. terén.

A kiválasztott nyomozó egyéniségének összhangban kell állania a feladattal, az ürüggyel, az alakítással és azzal a személlyel, akihez küldjük. Pl idős emberhez inkább idősebb, nőhöz jómegjelenésű fiatalembert küldjünk. Nem alakíthat valaki kőművest, aki ezt a mesterséget nem érti és nem játszhatja valaki a biztosítási ügynök szerepét, akinek erről a szakmáról legalább is általános ismeretei nincsenek. Magas, karcsú, borotvált bajszú, ápoltságú és kezű intelligens arcvonású nyomozó egy parasztember vagy egy csavargó megszemélyesítésére nem igen alkalmas. Tanult emberek körében végzendő puhatolásra rendelt nyomozó nem lehet darabos külsejű, általános műveltséggel nem rendelkező ember. Olyan szerephez viszont, amelynél esetleg zsákolni kell, erős embert kell választani.

A csendőr nem lehet mindent tudó, nem érthet mindenhez. Ezért a feladat megoldásához szükséges ismereteket, amelyeket a feladat és az annak megfelelően választott ürügy és alakítás megkövetel, esetenként kell megszereznie.

Példák:

1. Az egyik nyomozónak bizonyos megállapításokat kellett tennie. Mivel ott a lakosság selymhernyótenyésztéssel foglalkozik, a nyomozó az illetékes hatóság támogatásával előre kidolgozott anyagból, több községben előadást tartott a selymhernyó szakszerű tenyésztéséről. Az előadások után, a közönséggel folytatott barátságos eszmecsere útján, sikerült a szükséges adatok birtokába jutnia.

2. Egy nyomozó az egyik őrskerületben tűzbiztosítási ügynökként szerepelt. Kivezénylését megelőzően három napon át kiképzést nyert a tűzbiztosítási szakmában. Megfelelő iratokkal felszerelve, ebben a szerepben egy hétig minden zökkenő nélkül működött.

C) A helyes és célszerű ürügy megválasztása.

Az ismerkedéshez, ismeretlen egyének lakásaiba való bejutáshoz ürügyet kell keresni és találni. Az ürügyet jól előre megfontolva kell megválasztani. A nyomozó nem bízhatja magát arra, hogy kellő pillanatban majd csak eszébe jut valami. A megfelelő ürügy megválasztásához gyakran az előpuhatolások is szolgáltathatnak alapot. Az ürügy a körülményekhez alkalmazott és természetes legyen, gyanakvást ne keltsen, sőt ellenkezőleg, alkalmas legyen arra, hogy az illető személyben bizalmat keltsen a nyomozó iránt.

Az ürügy önmagában még nem elég. Az ürüggyel kapcsolatban — különösen tartós eseteknél — egész hitelt érdemlő történetet kell kitalálni, amelyet a legapróbb részletekig jól át kell gondolni. Azzal is számolnia kell a nyomozónak ugyanis, hogy nemcsak ő fog kérdezni, hanem őt is alaposan kikérdezik. Minél hiteltérdemlőbb a mese és minél otthonosabb benne a nyomozó, annál könnyebben küzdhet meg a nehézségekkel.

Ürügyek lakásba lépésre: házalás, koldulás, statisztikai (népszámlálás, adóügyi stb.) összeírás, nem ott tartózkodó, vagy nem létező személyek keresése, ilyenek részére üzenetek, levelek, csomagok kézbesítése, ügynökös-ködés, reklámcédulák osztogatása, lakáskeresés, ócska holmik vásárlása, különböző üzleti ügyek (házzvétel, földvétel, biztosítás), villanyvezeték vizsgálása, kémények ellenőrzése, a lakásban lakó részére valamelyik távollévő barátjától, rokonától üzenethozás (pl Amerikában élő rokon, katonaságnál szolgáló fiú, Budapesten, gyárban dolgozó hozzátartozó stb.). A felsoroltak csak lehetőségek.

A feladatok változatossága, egyes esetek különlegessége miatt a nyomozó találékonyságának a helyes ürügy megválasztása tekintetében tág tere van.

Eredeti ürügy pl helyszín megtekintéseknél, ha a nyomozó mondjuk a „Magyar rög“ című, népviseletet kutató mozgalom fényképészenek adja ki magát s ha még fényképet is ígér a házban lakóknak, akár az egész házat, udvart az összes benne levő személyekkel együtt lefényképezheti.

Ismeretségek megkötésére legcélravezetőbb: közvetítő személyeket igénybe venni. Egyébként utcán, vonaton, korcsmában, piacon, vásárokon valami megjegyzés, ügyesen megkezdett beszélgetés — különösen egyszerűbb embereknél — rövidesen meghitt viszonyhoz vezet. Vásáron elég a gazda lovait dícsérni, korcsmában a drága borra megjegyzést tenni, vagy kártyajátéknál, billiárdnál „kibicelni“, vonaton utazva megjegyzést tenni az államvasútak drága viteldíjaira, vagy adomázni, nőknek átadni a helyet, vagy gyermekekkel kedveskedni, az utcán tüzet kérni vagy adni. Célszerű, ha a nyomozó apróbb tárgyakat hord magánál, mint: zsebtükör, bajszkefe, stb., amelyeket felmutatva, ártatlan arccal megkérdezi attól a személytől, akivel meg akar ismerkedni, hogy nem ő vesztette-e el azokat. Sportpályákon mérkőzések alatt különösen könnyű az ismeretségekötés.

A nyomozó ügyességétől függ azután, hogy az ilyen apró alkalmakat kihasználva, beszélgetést kezdjen és az ismeretséget kimélyítse. A beszélgetés tárgyának megválasztásánál ki kell tapintani, hogy az illető miről beszél szívesebben, ha ez sikerül és a nyomozó ismeretei alapján tud is ehhez a tárgyhöz hozzászólni, a beszélgetést természetesen erre kell terelni.

Sok általános érdekű beszéd tárgy van, így férfiaknál pl a munkanélküliség, nehéz megélhetési viszonyok, harctéri élmények, kártya, egyéb játékok, sport, az illető hivatásába, mesterségébe vágó dolgok, időszerű (aktuális) napi események stb.; nőknél: divat, ékszer, háztartás, cselédkérdés, gyermeknevelés stb. Meg lehet beszélni eselleg magát a nyomozás tárgyát képező esetet is, ha az köztudomású, feltűnést keltő volt, tehát általános szóbeszéd tárgyát képezi.

Ismeretségek megkötésénél, ezek kimélyítésénél apróbb megvesztegetések is célravezetők, pl cigarettával, dohánnyal, egy pohár itallal való megkínálás, gyermekeknél cukorka, csokoládé stb.

D) A megszemélyesítendő alak helyes megválasztása és alakítása.

Az adatgyűjtésnél választandó alakításnak összhangban kell lennie a nyomozó egyéniségével és a választott ürüggyel, továbbá a legkisebb részletekig egyeznie kell avval az emberrel, akit ábrázolni akarunk. Az alakítás mindig típust ábrázoljon, vagyis olyan jellegzetes legyen, amilyenként az illető alak a köztudatban él. Zömök, harcsabajuszú nyomozó, aki a földműveléshez is ért, alkalmas pl a földvásárló kiscgazda alakításához, természetesen ruházatának is alkalmazkodnia kell a szerephez: élesre vasalt pantalló, kecsesegeorrú cipő, selyem nyakvédő ehhez az alakításhoz nem illene.

Mielőtt alakítunk, meg kell több olyan egyént figyelni, akiről az alakításunkat lemintázhatjuk. Az alakításnál a legkisebb részletekre kiterjedő összhang legyen. Sohasem tudhatja a nyomozó, hogy milyen megfigyelő az, akivel dolga lesz. A bűnözők bizalmatlanok, gyanakvók és így igen jó megfigyelők. Előfordult pl, hogy detektívvvel szemben a gyanú abból a csekélységből támadt, hogy zsebkendőjének himzett monogrammjára nem egyezett az előadott név kezdőbetűivel.

Az összhangnak ki kell terjeszkednie a modorra, fellépésre, beszédre, a nyomozónál levő használati tárgyakra is.

Ha pl szervezett munkásnak adja ki magát a nyomozó, akkor zsebéből nem kandikálhat ki valamely szélső jobboldali irányzatú napilap pél-

dánya és nem lehetnek manikűrözött körmei. A koldusnak, csavargónak viseltes ruhában, elhanyagolt külsővel kell megjelennie; ebben az alakításban kénytelen lesz a nyomozó pl orrát is parlagi módon kifújni. Hibák e téren megbosszulják magukat:

Példa:

Egy esetben polgáriruhás nyomozók munkanélküli vándorokat alakítottak. Ruházatuk a célnak helyesen volt megválasztva. Hibát azonban azzal követtek el, hogy az istállóban, ahol az éjszakát töltötték, reggel a szállásadó gazda látta, hogy hálóingben aludtak, törülközővel törülköztek és fogat mostak. A gazda erre megjegyezte: „Ezek sem lehetnek ám munkanélküliek, hanem titkosrendőrök“.

Üveges tótnak pl meg kell lenni a felszerelésének és az ablakvágáshoz is értenie kell, stb. Ha valamely hivatás a ruha, kéz, arc bizonyos elpiszkolódásával jár (fűtő, szobafestő, mázoló, molnár stb.), az alakításnál ezeknek sem szabad hiányozniuk.

Mindig célszerű, ha a nyomozónál olyan iratok, nyomtatványok, fényképek, névjegyek stb. vannak, amelyek az alakított személy valódiságának, továbbá az előadott ürügy és történet valószínűségének alátámasztására alkalmasak.

A tökéletes alakításra a következő eset nyújt példát:

Példa:

Két polgáriruhás nyomozó huzamosabb időn át olyan jól alakította a cigánylegény szerepét, hogy a maguk külön életét élő, gyanakodó cigányok, kilétüket nem fedték fel, sőt az egyik cigánycsalád határozottan számított arra, hogy leányukat az egyik nyomozó elveszi feleségül.

E) A kikérdezés helyes módja.

Ha már a bejutás vagy az összeismerkedés sikerült, igen óvatosnak kell lenni a megszerzeni óhajtott adatokra vonatkozó kérdezősködésnél. Nem szabad ajtóstól a házba betörni. Rendszerint csak hosszadalmas, körülötte utakon fogunk egyáltalában odáig jutni, hogy beszélgetésünkbe észrevétlenül beleszöhhessük a tárgyra vonatkozó kérdéseket is. A beszélgetést ügyesen, észrevétlenül, gyanú felkeltése nélkül a tárgyra terelni művészet, amelyre szabályokat adni nehéz. Igyekezni kell az illető embert kiismerni, gyengéit, tulajdonságait kítapasztalni és ezeket azután a saját célra kihasználni. A teljes bizalom elnyerésére ez a legcélravezetőbb eszköz. Ezt teszi minden csaló és szélhámos is. Ilyen tulajdonságok és gyengék pl babona, kapzsiság, féltékenység, hiszékenység, irigység, hiúság, bosszúérzet, különböző hajlamok, szokások és szenvedélyek, mint bélyeggyűjtés stb., kedvtelések: zene, sport, tánc, méhészet, kertészkedés stb. Mindezek már az ürügy megválasztására is támpontot nyújthatnak.

A tudakozódás módja attól is függ, hogy mit kell megállapítani. Ha pl arról van szó, hogy valaki mikor és hova utazott el, ezt megfelelő ürügy alatt közvetlenül is meg lehet kérdezni. Pl a nyomozó saját kezébe átadandó levelet, vagy csomagot hoz az elutazott személy részére, vagy mint régi harctéri bajtársa keresi. Ha azt akarja tudni, hogy valaki jelenleg otthon van-e, vagy milyen állapotban van (nem beteg-e, nincs-e az arcán sérülés stb.) elég, ha megfelelő ürüggyel bejut a lakásba és látja az illetőt.

Példák:

1. Egy veszedelmes gonosztevő Párisban szeretőjével egy púpos varrónőnél lakott egyideig albérletben. Vidocznak, a híres párisi rendőrfőnöknek, fáradságos puhatolások útján sikerült ezt a varrónőt megtalálnia. Felkereste a varrónőt tisztos polgárember alakjában. Külsőjével, modorával megnyerte a varrónő rokonszenvét. Majd előadta, hogy ő szerencsétlen ember, felesége elhagyta és egy másik férfival állt össze. Leírta a feleségét és annak szeretőjét (természetesen a gonosztevő és annak szeretője személyleírását adta meg), majd elbeszélte, hogy hallomása szerint azok itt laktak ő nála. A varrónőt meghatotta a történet és megjelölte a napot, amelyen a pár tőle ismeretlen helyre elköltözött. A fuvarozóvállalatoknál megejtett puhatolások segítségével sikerült is őket kézrekeríteni.

2. Másik esetben egy gyanús emberre vonatkozólag kellett adatokat gyűjteni. Vidocq ismerte az illető szeretőjét, azt felkereste és magát a gyanús egyén nagybátyjának kiadva, kijelentette, hogy rossz útra tért öccsét családjá vissza akarja téríteni a lejtőről és ezért ki akarja fizetni adósságait. A szerető abbéli buzgalmában, hogy minél több pénzt tudjanak a „nagybácsitól“ kicsikarni, annyi adatot árult el, hogy ezek alapján a bűnöző kézrekeríthető volt.

A tudakozódásnál a hallottakat emlékezetbe kell vésni. Az érdekelt személy jelenlétében feljegyzéseket csinálni nem szabad, mert ez a leggyanútlanabb embert is gyanakvóvá teszi.

F) Bizonyos határok betartása.

Az erkölcs és a jóízlés bizonyos korlátokat szab, amelyeket sohasem szabad túllépni. Büntettet, vétséget, vagy fegyelmi kihágássá minősülő cselekményt nem szabad elkövetni. A nyomozónak eljárása közben senkinek sem szabad semmiféle kárt, vagy hátrányt okoznia, még addig sem szabad mennie, hogy pl. eljárási módjával valamely személyt pletykába keverjen. Hatósági közegek (pénzügyőr, levélhordó stb.), továbbá olyan személyek alakítása, akiknek hivatása iránt különös bizalom nyilvánul meg (pap, orvos), tilos.

G) Kellemetlen helyzetek.

A leggondosabb előkészítés, a nyomozó személyének, az ürügynek, az alakításnak helyes megválasztása, továbbá a kikérdezés ügyes lefolytatása ellenére is, előfordulhatnak kellemetlen helyzetek és meglepetések. Feltehetően a nyomozónak olyan kérdést, amelyre nem volt elkészülve, tehát nem tud felelni rá. A nyomozó kiesve szerepéből, el is szólhatja magát, akár önként, akár a gyanakvó személy által állított ügyes csapda következtében. Váratlanul beléphet az a személy, akitől a nyomozó állítólag üzenetet hozott, vagy esetleg az, akit megszemélyesített, vagy pedig olyan, aki a nyomozót jól ismeri. Az alakítás is lehet valamely tekintetben hiányos és így gyanút ébreszthet. Ilyen esetekben hidegvér, lélekjelenlét, élénk észjárás kell, hogy segítsen. Ki kell az embernek valahogy vágni magát; ha ez nem lehetséges, minél előbb el kell tűnni. Valami ürügy, mint rosszullet, vonatindulás, jóismerős megpillantása, akivel fontos megbeszélni valója van, stb. akadhat a hirtelen távozás magyarázására.

Bűnözőtanyákon a szerepből kiesett nyomozót komoly veszély is fenyegetheti. Szolgálati minőségben való fellépéssel azonban ilyen eseteket is csak végszükségből intézzen el. Gondolnia kell ugyanis arra, hogy ami neki nem sikerült, azt még egy másik nyomozó elérheti.

Nem tartozik a ritkaságok közé az sem, hogy a nyomozót érdektelenek vagy éppen hatóságok tagjai hozzák kényes helyzetbe.

Példák.

Egy nyomozónak egy kisközségben kellett megfigyeléseket végeznie. A földművelési minisztériumból, a kivételre számbajöhető állatok összeírására kirendelt tisztviselőnek adta ki magát. A körjegyző előtt kilétét felfedve, igazolványt kért, hogy a kérdéses kisközség bírása előtt hivatalos kiküldetését igazolhassa. A körjegyző megszokott módon, postán kívánta az értesítést a bíróhoz juttatni és így az még nem érkezett meg a bíróhoz, amikor a nyomozó a községben megkezdte az állatok összeírását. Este a nyomozó szállásán a mezőről akkor hazatért községi bíró, karókkal felszerelt 4 gazda kíséretében, megjelent és igazoltatta. A nyomozónak csak nagynehezen sikerült a bírót és társait rávenni, hogy kísérjék a körjegyző elé, aki őt kellően igazolni tudja.

2. Előfordult, hogy vidéki fogadóban megszállt nyomozót étkezés közben a vendéglős a bejelentőlapjára írt álneven szólította meg, mire az illető nyomozó csodálkozva nézett körül, hogy a megszólítás kinek szól. Ez csaknem árulójjává vált és csupán ötletszerű hazugsággal tudta magát kivágni a kellemetlen helyzetből.

II. A megfigyelés polgári ruhában.

1.

A megfigyelésről általában.

Megfigyelés alatt az adatgyűjtésnek azt a módját értjük, midőn a polgári ruhás nyomozó egyes személyeket, helyiségeket, folyamatokat ideiglenesen vagy tartósan figyelemmel kísér.

Megfigyelési feladatokra a polgári ruhás nyomozókat célszerű *kettesé-vel* alkalmazni, mert a megfigyelés végrehajtása közben számtalan olyan helyzet adódhat, amelyben egy nyomozó egyedül nem boldogul. Pl meg kell figyelni X. minden lépését és meg kell állapítani, hogy kikkel érintkezik. X. a figyelés közben egy, a nyomozó előtt ismeretlen, egyénnel találkozik, annak átad valamit, ezután egymástól elválva, két különböző irányban távoznak. Ebben az esetben a nyomozó, ha egyedül van, kénytelen az új embert követni, aminek következtében X. szoros figyelése megszakad. Ha két nyomozó együtt teljesít szolgálatot, úgy ne ismerjék egymást és játsszák az idegenek szerepét.

A figyelésnek mindenek előtt *feltűnés nélkül* kell történnie. Jelszava: a megfigyelést végzőnek mindent kell látnia anélkül, hogy őt látnák, felismernek vagy szándékára rájönnének.

Időtartam szempontjából a megfigyelés szorítkozhat egy meghatározott időre pl egy személynek egy bizonyos útjára, egy helyiségnek egy alkalommal való figyelemmel kísérésére, de kiterjedhet napokra, sőt hetekre is, akkor pl, ha valamely üzelmek leleplezésére személyeknek, helyiségeknek vagy folyamatoknak csak hosszabb időn keresztül tartó, megszakítás nélküli megfigyelése vezethet eredményre.

Személyek megfigyelésének módja, az illető személy házának szemelkísérése és a megfigyelendő nyomonkövetése, ha az házat elhagyja.

Helyiségek megfigyelése történhetik a helyiségben magában, feltéve, hogy van mód a bejutásra és az egyébként is célszerűnek mutatkozik. Továbbá történhetik kívülről is, a helyiségbe jövő és onnan távozó személyek, valamint, ha lehetséges, a helyiség belsejében lejátszódó események figyelemmel kísérésével.

Folyamatok megfigyelése először rendszerint általános figyelmunkával történik. Az általános figyelmunka célja a tájékozódás és támpontok

szerzése. Pl egy vasútvonalon elszaporodtak a zsebtolvajlások. Egy vagy több nyomozó vasúton utazva, figyelni fogja az utasokat, mások ezt viszont a pályaudvaron teszik. Vagy pl egy községben olyan jelek mutatkoznak, hogy a lakosság körében politikai izgatás történik. Egy nyomozó valamely ürügy alatt letelepszik a községben és általánosságban figyeli a lakosság hangulatát. Munkájába bekapcsolja az I. fejezetben ismertetett adatgyűjtési módot (puhatolás.)

Gyanús személyek és gyanús helyek kifürkészése után következnek a részletfeladatok, amelyek azután külön megfigyeléseket és puhatolásokat igényelnek.

A megfigyeléshez ajánlható felszerelés: noteszkönyv, ceruza, iránytű, villamos zseblámpa, az illető vidék vagy város térképe, távcső, zsebtűkör, jó és pontos zsebóra világító számlappal, néhány levélpapír borítékkal, színes pápaszem, újság, pénz (ennek egyrésze apróra váltva), cigaretták, (ismerettségkötés megkönnyítése), könnyű gumisarkas vagy talpas cipő, a kalapon kívül zsebben hordható sportsapka, zsebpisztoly, esetleg titkos fényképezésre szolgáló különleges készülék. A felsorolt tárgyaknak a zsebekben kell elférniök.

2.

A megfigyelés elvei.

A) A megfigyelés felvétele.

A nyomozó vagy személyesen ismeri a megfigyelendőt, vagy megmutatják neki, de lehetséges, hogy megmondják neki azt a helyet, ahol a megfigyelendő tartózkodik és fénykép vagy személyleírás alapján saját magának kell felismernie.

Példák:

1. Londonban egy detektív azt a feladatot kapta, hogy egy fogorvost figyeljen meg, akit nem ismert személyesen, de lakcímét tudta. A detektív felment a fogorvoshoz, kihuzatta vele a fogát, miközben emberét kellően szemügyre vette.

2. Budapesten egy nyomozónak egy egyént kellett megfigyelnie, akiről csak annyit tudott, hogy N. N.-nak hívják és egy bizonyos kávéházban tartózkodik. A nyomozó elment a kávéházba és ott a telefonfülke közelében foglalt helyet. Ezután bement a telefonfülkébe, leakasztotta a kagylót, majd onnan kijövet azt mondta a telefonos fiúnak, hogy „N. N.” urat a telefonhoz hívják. A telefonos fiú N. N. nevet kiáltozva, körülfutott a kávéházban, mire N. N. felállt és a telefonfülkébe ment. A nyomozó emberét ez alkalommal jól megnézhetette és így a figyelést felvehette.

Minden figyelésnek kiinduló pontja van. Tegyük fel, hogy a nyomozó feladatának megkezdésekor a megfigyelendő egy házban tartózkodik. A megfigyelő az illető ház közelében — ha feltűnés nélkül lehetséges, a szemben levő járdán — tartózkodjék. Igyekezzen minél kevesebb feltűnést kelteni. Fejét ne fordítsa a ház felé, de sandítson gyakran oda. Viselkedése illeszkedjék bele az utca rendes képébe. Faluhelyen nem fog feltűnést kelteni, ha egy közeli ház előtti padon üldögél, árokszálon alvást színlel, falatozik (természetesen csak jó időben). Városban legcélszerűbb, ha újságot olvas, a kirakatokát, hirdetményeket nézegeti. Figyelés szemben fekvő korcsmából, kávéházból is történhet, tartós figyelésnél pedig erre a célra külön szobát is lehet bérelni. Figyelemmel kell kísérni a házba érkező és onnan távozó személyeket. Ha a megfigyelendő a házból kilép, a fejet nem szabad odafordítani és csak néhány pillanat múlva szabad követni. A megfigyelendő alakját, ru-

háztát, járását jól meg kell figyelni és emlékezetbe kell vésni, hogy a megfigyelendőt a tömegben szem elől ne tévesszük.

B) A nyomonkövetés.

Forgalmas útvonalakon a megfigyelendőt az utca másik járdáján, 15—20 méter távolságban ajánlatos követni. Ha az úttesten hosszabb, öszszefüggő kocsisorok, csapatok, gyászmenetek stb. közelednek, át kell menni ugyanarra a járdára, mert különben a megfigyelendő könnyen szem elől téveszthető.

Gyérforgalmú üres útvonalakon a követés nagyobb távolságról, ugyanazon a járdán, ajánlatos. Követés közben a nyomozó kísérje szemmel a megfigyelendőt, de arcát félig másfelé fordítsa azért, hogy ha a megfigyelendő hirtelen hátra pillant, ne érezze magán a nyomozó szúrós tekintetét. Ha a megfigyelendő hátranéz, nem kell gyorsan fedezést keresni, pl kapu alá beugrani, hirdető oszlop mögé bújni stb., mert ez felébresztheti a megfigyelendő gyanúját. Ilyenkor más irányba tekintve, városokban esetleg ujságot olvasva, nyugodtan tovább kell haladni.

Után történő követésnél veszélyesek a *kanyarodások* és az *utca-kereszteződések*, mert a megfigyelendő gyorsan eltűnhet a szem elől. Ezért célszerű ilyen helyek előtt az úttest közepére kimenni, mert onnan, a nyomozó a megfigyelendőt a bekanyarodás vagy befordulás után is láthatja, a megfigyelés nem szakad meg.

Erdőkben, parkokban sétáló megfigyelendőt mindig az utakon kell követni. A hellyel ismerős nyomozó a párhuzamos utakon is haladhat. A nyomozó kerülje a megfigyelendővel való szembetalálkozást, de ha ez mégis megtörténne, ne jöjjön ki a sodrából, vessen rá közömbös pillantást és menjen tovább. Ha elhaladt mellette, sohase pillantson azonnal vissza, mert ez gyanút kelthet. Vegye elő zsebkendőjét, helyezze bele zsebtükrét, vagy helyezze azt kesztyűjébe. A tükör a háta mögött történőkről tájékoztatja. (A tükör használatánál a nap állására vigyázni kell, nehogy a megfigyelendő szemébe tükrözzünk.) Parkokban a nyomozó ne bujkáljon bokrok mögött, ne lépjen a gyepre, mert ez feltűnő és a parkörrel is meggyűlhet a baja.

Ha a megfigyelendő olyankor áll meg, amidőn a nyomozó a másik járdán követi, ő is álljon meg és anélkül, hogy a fejét arra fordítaná, emberét tartsa szemmel.

Ha a nyomozó forgalmas helyen, ugyanazon a járdán követett, álljon meg egy kirakat előtt, vagy lépjen be valamelyik kapu alá, mintha ott valakit várna.

Ha a megfigyelendő újból elindul, ne kövesse azonnal és a megfigyelendő menetütemét csak később vegye fel.

Ha gyérforgalmú, vagy kihalt útvonalakon ugyanazon a járdán követünk és a megfigyelendő megáll, úgy a nyomozónak valamivel foglalatokodnia kell, nehogy gyanút keltsen (pl rágyújtás, kirakatok, hirdetések nézegetése, cipőfűző megkötése, óra felhúzás stb.). Ilyenkor sokáig ne álljon egy helyben, hanem a házzámokat, kirakatokat nézegetve, lassan haladjon tovább. Ha eközben a nyomozó a megfigyelendőt kénytelen volna elhagyni, amit lehetőleg kerülni kell, akkor vegye a zsebtükröt segítségül. Ha a megfigyelendő hosszabb ideig áll, pl valakit várni látszik, akkor valami fedezéket kell keresni (pl a következő utcasarok, hirdetőoszlopok stb.). Ha két nyomozó végzi a figyelést, úgy ilyenkor váratlan találkozást lehet színelni, ami az utcán való álldogálást egyidőre kellően indokolhatja.

Erdőkben, parkokban nagyobb távolságokról követünk, tehát ilyen helyeken a megállás nem okoz nehézségeket. A nyomozó nyugodtan álljon meg. Erdőben letelepedhet a földre, parkokban padra ülhet, de ha lehetséges, kihasználhat valamely kínálkozó fedezéket (bokor, farakás, bódé stb.) is.

Ha a megfigyelendő *kocsira vagy gépkocsira száll*, akkor a nyomozónak a követést hasonló járóművön kell folytatnia. Ha a járómű nem áll azonnal rendelkezésre, akkor igyekezni kell kihallgatni, hogy a megfigyelendő milyen címet ad meg a kocsisnak, vagy gépjárművezetőnek és meg kell jegyezni a kocsis számát.

Ha járóművet, járóművel követünk és a megfigyelendő járóműve megáll, akkor, amennyiben bérgepjárműről (taxi) van szó, meg kell figyelni, hogy kifizeti-e a viteldíjat. Ha igen, ugyanazt kell tenni. Ha nem fizeti ki és valahová bemegy, meg kell állítani a saját járóművet is, lehetőleg az utca másik oldalán egy kapu előtt, vagy — ha ilyen van — egy közeli keresztutcában.

Ha a nyomozó nem tudott járóművet kapni, de a megfigyelendő útjájának célját sikerült megtudni, akkor minél előbb oda kell jutni. A megfigyelendő természetesen meggondolhatta magát és útközben kiszállhatott máshol is, vagy pedig a nyomozó érkezett elkésve a célhoz, de az is előfordulhat, hogy a megfigyelendő szándékosan hamis címet mondott be. Ilyenkor a megadott cím alatt végzett ügyes megállapítások, továbbá a kocsis, soffőr felkutatása és kikérdezése tehetik a figyelés újbóli felvételét lehetővé.

Ha számolni lehet azzal, hogy a megfigyelendő a lakását járóművön fogja elhagyni, akkor célszerű valamilyen járóművet készenlében tartani. Szükség esetén a kerékpár is megfelel.

Ha a megfigyelt lakásáról járóművön indul el és járómű a nyomozó rendelkezésére nem áll, igyekezzék az út célját és tartamát meg tudni (pl a cselédségtől). A legközelebb fekvő csendőrsöt, rendőrséget, esetleg a nyomozó alosztályt ezután, ha szükségesnek látszik, meg kell keresni, hogy a megfigyelést folytassa. A nyomozó az út tartamához mérten igyekezzék minél előbb odajutni, vagy, ha ez nem volna célravezető (rövid tartamú út), maradjon helyben.

Városokban, követés közben a megfigyelendő *villamosra* vagy *autóbuszra* is felszállhat. A nyomozó várja meg, amíg a megfigyelendő a kocsira felszállt és maga csak akkor ugorjon fel, amikor a kocsis már mozog. A kocsiban azonnal jegyet kell váltani. (Ilyenkor az aprópénz jó szolgálatokat tesz.) A nyomozó a megfigyelendőtől lehetőleg távolabb helyezkedjen el és mindig a megfigyelendő és a kijárat között tartózkodjék. Ha a megfigyelendő leszáll, a nyomozó is szálljon le, de a követés újbóli felvételénél legyen óvatos.

Ha a megfigyelendő valamely *házba lép*, akkor meg kell állapítani a kijáratok számát és azt, hogy kihez ment. Magánháznak a lakóját, bérházban pedig a kérdéses lakást kell megállapítani. Módot erre az előző fejezetben adott útmutatások segítségével kell találni. Ha a megfigyelendő bérházba lép, nyomon kell követni, mert így meg lehet állapítani, hogy melyik lakásba tért be, sőt, ha a nyomozó idejekorán ért oda, néhány üdvözlő szót is elkaphat, amiből következtetéseket vonhat le, a közöttük fennálló viszonyra, meg egyéb körülményekre (várták-e, vagy meglepetésszerűen érkezett, gyors bebocsátás, stb.). Magánházak kapuján rendszerint fel van tüntetve az ott lakó neve (névjegy, névtábla), de a nyomozó az ott lakó nevét a szomszédos üzletben stb. is megtudhatja. Ha a lakó nevét nem sikerül megállapítani, úgy fel kell jegyezni az utcát és házszámot és az illető kilétét később kell tisztázni. Ha a megfigyelendő hosszabb ideig tartózkodik a házban, akkor várakozás közben a már előbb ismertetett módon kell eljárni.

Vendéglőbe, kávéházba lépésnél is követni kell a megfigyelendőt. A nyomozó csak akkor üljön le, ha a megfigyelendő már leült. Helyét olyan asztalnál válassza meg, ahonnan a megfigyelendőt jól szemmel lehet tartani. Az asztal lehetőleg a megfigyelendő helye és a kijárat között legyen. Kalapját, kabátját a nyomozó ne adja a ruhatárba. Olyasvalamit rendeljen, aminek elkészítése nem sok időbe kerül (tea, kávé, limonádé, málnaszörp); A rendelt ételt vagy italt minél előbb fizesse ki. Figyelje meg a nyomozó, hogy a megfigyelendő hol tartja a kabátját, kalapját stb., továbbá azt, hogy mikor fizet. Ha a megfigyelendő távozni készül, a nyomozó egyelőre még maradjon ülve és csak akkor kövesse, ha az már a kijáratához ért.

Azokat a személyeket, akikkel a megfigyelendő érintkezett, szemügyre kell venni és ha lehet, kilétüket a pincérektől meg kell tudakolni. (Borravaló.) A pincérektől a nyomozó azt is tudakolja meg, hogy a megfigyelendő gyakori vendég-e a helyiségben.

Moziban igyekezni kell ugyanabba a páholyba, sorba, vagy közvetlen a megfigyelendő helye mögött levő sorban, lehetőleg szélső széken helyet kapni.

Színházban a nyomozó figyelje meg, hogy a megfigyelendő kabátját, kalapját stb. melyik ruhatárba helyezi. Az előadás befejezése előtt itt kell rá várni. Ha a megfigyelendő páholyba ment, akkor a várakozásnak a páholyok mögött elhúzódó folyosón kell történnie.

Vasúton való utazásnál igyekezni kell a pályaudvaron kihallgatni, hogy a megfigyelendő hová vált jegyet. Ha ez nem lehetséges, akkor meg kell figyelni, hogy melyik vonatba száll fel, ezután a nyomozó az illető vasútvonal legközelebbi nagyobb állomásáig váltson jegyet. Jó, ha ilyenkor két nyomozó van jelen, mert a megfigyelendő azalatt, míg a nyomozó jegyet vált, átszállhat más irányba induló vonatra, de a másik oldalon el is hagyhatja a pályaudvart. Ha csupán egy nyomozó van jelen, akkor jobb, ha a megfigyelendőt a vonatra követi és a jegyet később váltja meg a kalauznál. A vonaton legjobb a folyosón, vagy a szomszédfülkében tartózkodni. Ha a megfigyelt az illemhelyre megy, követni kell és utána az illemhelyet át kell vizsgálni. A megfigyelendőt a nyomozó ne tévessze szem elől és különösen akkor legyen óvatos, amíg a vonat állomáshoz közeledik. Előfordult, hogy állomáshoz közeledve, a nyomozó beérte azzal a megállapítással, hogy a megfigyelendő kalapja, kabátja és podgyása még a fülkéjében van. Midőn a vonat az állomásról kigördült, a nyomozó a vonatablaktól láthatta a megfigyelendőt, amint kabát és kalap nélkül az állomás előtt bérgepkocsiba ül és elrobog. Holmija visszahagyása csel volt, amelynek a nyomozó fel is ült.

Tartós megfigyeléseknél, ha a megfigyelendő utazik, előfordul, hogy a megfigyelendő több helyen megszakítja útját. (Pl családok, a hamis pénz forgalombahozója, agitátor, röpiratterjesztő futár, kém, stb.) A nyomozónak sarkában kell maradnia, ugyanabba a szállodába, lehetőleg szomszédos szobában kell megszállnia, figyelemmel kell kísérnie a megfigyelendő minden lépését, vásárlásait, látogatásait, látogatóit. Tartós megfigyeléseknél a nyomozó kisebb változtatásokat eszközölhet külsején: lenyirathatja bajuszát, kalapját felcserélheti sportsapkájával, eddig elválasztott haját felfelé fésülheti, színes pápaszemet viselhet stb. Mindez azonban csak rövid időre segíthet. Ilyenkor, mint minden tartós figyelésnél, több nyomozót kell alkalmazni, akik egymást felváltják. A felváltót részletesen tájékoztatni kell mindenről. A felváltásnál a megfigyelésnek nem szabad megszakadnia.

Tartós megfigyeléseket gyakran a megfigyelendővel való ismeretségekötés útján is meg lehet oldani, erre mindig törekedni kell. Ha az ismeretség-

kötés sikerült, úgy a figyelés egyes részletfeladatait második nyomozónak kell megoldania. (Az új ismerős feltűnés nélkül nem követheti mindenhová a megfigyelendőt.)

3. Feltűnés nélküli puhatolás és megfigyelés ritkán települt, gyérenlakott helyeken (falun, tanyán).

I. A vidék (a falu) különleges viszonyai.

Az eddig ismertetettek a polgáriruhás nyomozószolgálat általános elveit ölelték fel, amelyek városokban minden további nélkül alkalmazhatók, de gyérenlakott helyeken (faluk, tanyák) csupán elvileg használhatók fel.

A városokban és a gyéren lakott helyeken polgári ruhában teljesítendő szolgálat feltételei között lényeges különbség van. A különbséget a város és a falu lakosságának egymástól teljesen eltérő életkörülményei okozzák.

A város nagyobb lélekszámú település, sűrűn lakott terület, mozgalmasabb és léktetőbb élettempóval. A városok embertömegében a nyomozó éppen olyan szürke egység, mint a többi. A városi emberek nem ismerik egymást személyesen, idegen arc nem tűnik fel, így a nyomozó nem vonja magára a közönség figyelmét, hacsak valami szarvashibát el nem követ. (Pl házfigyelésnél mereven odacövekeli magát a járdára és kitartóan a szemben levő ház egyik emeleti ablakára bámul; ebben az esetben városokban is rövid időn belül az érdeklődők egész gyűrűje fogja körülvenni.) Városokban, az ilyen hibáktól eltekintve, a nyomozó zavartalanul, feltűnés nélkül teljesítheti szolgálatát, senki sem törődik vele.

Faluhelyen egészen más a helyzet. A falu vagy tanya egyhangú, eseménytelen életében az embereknek minden felkelti érdeklődését és kíváncsiságát, ami a szürke, mindennapi egyfermaságtól akárcsak hajszálnyira is eltér. A falu lakói személyesen ismerik egymást. Idegen arc felbukkanása azonnal feltűnik és rendkívüli eseményt jelent. Megindul a szóbeszéd, a hírt szájról-szájra továbbadják, miközben mindenki hozzáfűzi a maga véleményét és találgatását. Előfordul, hogy az idegen az alvóknak érkezett a faluba, a falun keresztülvezető útján néhány házhoz benézett s mire a felvégre ér, ott már tudtak érkezéséről. Annál fokozottab mértékben áll ez fenn, minél elütőbb az érkezett idegen külső megjelenése és viselkedése az illető faluban megszokottól. Toprongyos csavargó feltűnik, mert az asszonyok rablót, betörőt sejtenek benne, de ugyanúgy közérdeklődést kelt a városiasan öltözött, élesen vasalt nadrágban érkező idegen is. Ha az idegen viszont a községben dívó különleges népviseletben jelenne meg, akkor az volna a baj, hogy „ki lehet ez a mi ruhánkat viselő, de mégsem közibénk tartozó ember“.

Ha az érdeklődés és főként a ki nem elégített kíváncsiság felébredt, akkor az idegen egyetlen lépést sem tehet a községben anélkül, hogy kíváncsi szemek tucatjai ne kísérnék útjain.

További veszélyt jelent a falusi lakosság érintkezési modora. Városokban az idegent nem igen zaklatják az utcán kíváncsi kérdésekkel. Faluhelyen ellenben az idegen el lehet készülve, hogy lépten-nyomon alaposan kikérdezik. Aki nem igaz úton jár, vagyis másnak adja ki magát, mint aki valójában, jól tanulja meg a leckéjét, mert az ilyen kikérdezgetés során

könnyen felsülhet. Ha ilyesmi városban mégis megtörténne és a felsülés is bekövetkezne, még nincsen különösebb baj. Az illető két utcával továbbáll — és ott már senki sem tud és beszél az ügyről. Faluhelyen azonban az ilyen „érdekes“ eseményt a pletyka gyors szárnyaira kapja és rövid órák alatt széjjelhordja a községben. Akivel a felsülés megtörtént — ha az illető történetesen nyomozó — már csomagolhatja is a holmiját, mert ujjal mutogatnak rá s így feladatát képtelen megoldani.

A megfigyelőszolgálat (épület-figyelés, nyomonkövetés) teljesítését ezenkívül még a terep és egyéb viszonyok is hátráltatják. Városok forgalmas utcáin egy személy feltűnés nélküli követése egyáltalán nem ütközik nehézségekbe. A falvak többé-kevésbé kihalt utcái, terei, nyílegyenes, gyérforgalmú országutak, vasútvonalak, kopár alföldi mezei utak, amelyek egészen a látóhatárig áttekinthetők, közlekedési eszközök hiánya, vagy azonnali előteremtésük nehézségei, házörző ebek stb. mindmégannyi tényező, amely a figyelést módfelett megnehezíti, sőt sok esetben, legalább is a nyomozó részére, teljesen kivihetlenné teszi.

II. A nehézségek ellensúlyozására alkalmas módszerek összefoglalása.

Az ismertetett hátrányok, tényezők a gyérenlakott helyeken teljesítendő polgárriuhás szolgálatnak egészen különleges jelleget kölcsönöznek. Ezekből a tényezőkből kell levezetni azokat a módszereket, amelyekkel a gyérenlakott helyek adott hátrányait bizonyos mértékig ellensúlyozni lehet.

1. A nyomozó már a működési területre jól megválasztott ürüggyel lépjen. A városi szolgálattól eltérően, faluhelyen a figyelőszolgálatot teljesítő nyomozónak is ürüggyre van szüksége.

a) Az ürügy ne legyen feltűnő, alkalmazkodják a helyi viszonyokhoz, legyen alkalmas a nyomozó felbukkanásának és ottartózkodásának olyan mérvű indoklására, hogy a falu vagy tanya lakossága is természetesnek találja és valóságában ne kételkedjen.

b) Az ürügynek összhangban kell állnia az ottartózkodás tervezett időtartamával.

c) Huzamosabb tartózkodásnál gondoskodni kell arról, hogy az ottartózkodás ürüggye köztudomásúvá váljék. Ez kielégíti a kíváncsiságot és megszünteti az érdeklődést.

d) Az ürügy mellett ki kell tartani. Városokban a nyomozó sorra járhat egy egész utcát, magát az első házban biztosítási ügynöknek, másikkban munkanélkülinek, a harmadikban népszámlálási összeírónak kiadva, de faluhelyen ugyanezt nem lehet megtenni.

2. A feladat végrehajtása közben kerüljön mindent, ami feltűnő. Idetartozik elsősorban az éjjeli-szállás megválasztása, az örs légénységével és besúgókkal való érintkezés.

3. Olyan feladatokat, vagy feladatok egyes részeit, amelyeket a körülmények miatt személyesen nem tud megoldani, intézze „B“ egyének útján, de azokat ellenőrizze. (A „B“ egyének fogalmát a Csendőrségi Szolgálati Utasítás 359. pontja határozza meg.)

III. A módszerek részletes megvilágítása.

Az ürügy és alakítás megválasztásának még a működés helyszínére való megérkezés előtt kell megtörténnie. A megválasztást, ha csak lehetséges, tartós ügyeknél mindig alapos előkészítésnek kell megelőznie. Az elő-

készítésnek az általános rész I. Fejezetében elmondottakon felül fel kell ölelni: A működési terület helyi viszonyainak, szokásoknak, a lakosság élet-körülményeinek ismeretét, „B” egyének, egyéb feltétlenül megbízható egyének megállapítását. Ezeket az adatokat rendszerint az illetékes ors-parancsnok helyi és személyi ismeretei, „B” egyének vagy pedig a ny. ao. valamely tagja (aki a viszonyokat esetleges előző szolgálatból ismeri) szolgáltathatja.

Az előkészületekhez tartozik a feladat megoldásánál tekintetbe jövő működési terület terep- és közlekedési viszonyainak tanulmányozása is. Ha van térkép, el kell vinni. Vonat-, hajó-, autobusz-menetrendkivonat jó szolgálatot tehet.

Az ürügyet és választandó alakot hozzá kell szabni a helyi viszonyokhoz. A borügynök, borvásárló szerepe pl nem lesz jó olyan vidéken, ahol nincsen szőlőtermés. Néha egyes előzőleg történt események, bizonyos ürügyek és alakítások elkerülését teszik szükségessé. Jellemző erre a következő példa, amely egyben azt is bizonyítja, hogy az előzetes, alapos tájékozásszerzésnek milyen nagy jelentősége van.

Példa:

Egy kisközségben 2 polgáriruhás nyomozó lett kivezényelve, hogy egy ott folyamatban levő ügyet derítsenek fel. A nyomozók azzal az elhatározással indultak, hogy mint burgonyakereskedők mennek a községbe, de időközben megtudták, hogy a burgonyakereskedők a lakosság egy részét becsapták és így a burgonyakereskedőkkel szemben bizalmatlanok. Elhatározásukat meg kellett változtatni és más ürügyet kellett keresni. Megtudták, hogy a közelmúltban mérnökök voltak kinn a faluban, hogy az újonnan kiosztott telkeket felmérjék. A nyomozók is földmérőknek adták ki magukat, igazolványt szereztek és a bírónál bejelentették magukat. Lakást kerestek a faluban és sikerült magukat oda elszállásolni, ahol gyanús egyének laktak a közelben. Nappal rajzokat készítettek, az emberektől kérdezősködtek, éjjel pedig a gyanús elemek összefüvetleit figyelték, sőt még megbeszéléseiket is kihallgatták s így sikerült az ügy mibenállására fényt deríteniük.

Az ürügy és alak megválasztását természetesen a teljesítendő feladat is befolyásolja. A térképészeti intézet kiküldöttjeként való fellépés, akinek a határ bemért pontjainak ellenőrzése a kötelessége, vagy pl rovargyűjtés, növénygyűjtés nem lesz célszerű akkor, midőn a feladat megoldását a község belterületén teljesítendő megfigyelés vagy megállapítás képezi. Ilyen esetekben valami olyan ürügyre van szükség, amely a község belterületén való állandó tartózkodást és mozgást indokoltá teszi, pl nyaralás, valamilyen állás vállalása, hivatalos összeírások, rövidebb időre ügynökösködés, stb. Gazdakörökben a gazdaember, kupec, alkusz, bevásárló stb.

Példa:

Egy nyomozónak egy községben gyanús egyént kellett megfigyelnie. A községbe birtokvásárlás ürügye alatt ment. A községbe érve, éjjeli szállást keresett a megfigyelendő egyén távoli, majd közeli szomszédságában és végre is minden különösebb ürügy nélkül, pont a megfigyelendő egyénnél kapott, fizetés ellenében, éjjeli szállást. Az esti órákban alkalma volt a megfigyelendővel három-négy órán keresztül elbeszélgetni, mikor is egy liter bort fizetett a szállásadás örömeire. A borfogyasztás hatása a megfigyelendő nyelvére annyira megoldotta, hogy a nyomozó mindent megtudott, amire szüksége volt. A nyomozónak a községben való további ottmaradása sem ütközött volna nehézségekbe, mert a megfigyelendő maga újságolta másnap délelőtt, hogy már a faluban is többen tudják, hogy a nyomozó a Kiss-féle birtokot akarja megvenni.

Munkáskörökben a munkás alakítása lehet inkább célszerű és bizalmatgerjesztő, bár munkáskörökben a gyakorlat tanulságai szerint, néha városi ruházatban is jó eredményt lehet elérni.

Az ürügy és alak megválasztására a szolgálat előrelátható tartama is döntő befolyással van. A kéregető, koldús, háztartási és piperecikkekkel hálaló, munkát kereső, csavargó és legtöbbször az ügynök vagy vándorfényképész sem tartózkodhatik feltűnés nélkül huzamosabb ideig egy helyen.

Példa:

Előfordult, hogy egy kisközségben kellett bizonyos üzelmeket felderíteni és ehhez a ny. ao. egyik helyszínelője és egy nyomozója, mint vándorfényképészek rendeltettek ki kellő igazolványokkal (munkakönyv, iparendély) és teljes fényképezőfelszereléssel. Három napnál tovább nem sikerült a községben tartózkodniok, mert mindössze egyetlen fényképre kaptak rendelést és éppen ezért, még mielőtt a feladatukat tökéletesen teljesíthették volna, odább kellett állniok, mert a község lakossága szemében megélhetésük nem volt biztosítva.

Tartós feladatok megoldására a földmérő, a malomellenőr, nyaraló (persze csak olyan helyen és időnyben, ahol és amikor nyaralni szoktak), összeíró stb. szerepe, vagy mint egy ottani, „B“ egyén látogatóba érkező rokona, továbbá a munkavállalás alkalmasak.

Példák:

1. Egy nyomozónak egy vasúti vendéglős viszonyait és összeköttetéseit kellett megállapítania. A ny. ao. a vasutasnak öltözött nyomozót a vasútállomáson raktári munkásnak vétette fel. Ebben a minőségben három héten át annyi adatot gyűjtött össze, hogy a vendéglős ellen nyíltan fel lehetett lépni.

2. Egy másik nyomozó mint kéményseprő helyezkedett el és a kémények ellenőrzése közben minden háznál megjelenve, a szükséges adatokat feltűnés nélkül megtudta állapítani.

Faluhelyen a titkolózásnak, bujkálásnak semmi értelme sincs, mert nem lehet. Ezzel a nyomozó csak gyanússá teszi magát. A valódi cél titok, az ürügy nem. A saját cél leleplezésére az ürügy és alakítás szolgál. Az nem baj, ha mindenki tudja a községben, hogy pl egy idegen hivatalnok a földművelésügyi minisztérium számára a szarvasmarhaállományt írja össze, sőt gondoskodni kell arról, hogy a faluban ezt megtudják. A kielégített kíváncsiság megszünteti az érdeklődést és a nyomozó nyugodtan dolgozhat. PI:

Példa:

Az egyik ny. ao.-pság 1932 május havában egy orvos és egy szülésznő megfigyelésére kisebb községbe nyomozót küldött ki. A nyomozó feladata az volt, hogy az utóbbi időben előfordult magzatelhajtásokra fényt derítsen. A megfigyelés 4 hétig tartott. A főszolgabíró a nyomozót mint községi irnokot helyezte el a községben. Mire a nyomozó a községbe érkezett, az előljáróság tagjai rokonaik és ismerőseik körében elbeszéltek, hogy a község új irnokot kapott. Így a nyomozó megjelenése senkinek sem tűnt fel. A vezetőjegyzővel a községben többször megjelent, az előljárósági tagokkal a templomba ment, így néhány nap múlva az egész község az irnokot ismerte benne és ezért gyanú keltése nélkül, szabadon mozoghatott. Lakást előbb az orvos lakása mellett bérelt, vele naponta többször beszélt és így tevékenységét megfigyelhette anélkül, hogy benne a legkisebb gyanút is ébresztette volna. Ugyanígy tett a szülésznővel is. Néhány heti ott-tartózkodása után úgy határozott, hogy nyugodtabb helyen bérel lakást. A szülésznő kinn lakott a községen kívül, ezért ő is ott bérelt lakást s így a szülésznőt éjjel-

nappal állandóan figyelhette. A délelőtti órákban a községházán tartózkodott, s mivel ott igen sokan megfordultak, csakhamar az egész község lakosságával megismerkedett, s azokkal beszélgetve, adatokat szerzett.

Tekintettel arra, hogy a falu az idegent figyel, továbbá, hogy az egymást személyesen ismerős lakosság észleleteit egymás között kicseréli, a választott ürügy mellett meg kell maradni. Ha a feladatot az eredetileg választott ürüggyel és alakítással nem lehet megoldani, a nyomozót fel kell váltani.

A nyomozónak, ha nem akar gyanússá válni, minden kijelentéséhez következetesen ragaszkodnia kell. Ha azt mondta például délelőtt a korcsmában, hogy este elutazik X községbe, akkor tegye is meg, vagy pedig jó eleve gondoskodjon alkalmas, elfogadható kifogásról.

Példa:

Egy ízben megtörtént, hogy egy nyomozó arra a kérdésre, hogy meddig marad a községben, azt felelte, hogy az esti vonattal tovább utazik. Később azt észlelte, hogy a községben sétálva, állandóan követik. Így kénytelen volt előbbi kijelentéséhez következetes maradni, a vonattal elutazni és a szomszédos állomásról gyalog visszatérni.

A polgári ruhás nyomozónak a feladat végrehajtásánál figyelembejövő működési területen megfelelő ürüggyel való megjelenését, ha lehetséges, bevezetéssel is meg lehet könnyíteni. Ha a nyomozó munkakeresés ürügye alatt jelenik meg a községben, az őrsparancsnok előre biztosíthat számára alkalmazási helyet. De megjelenhet a nyomozó például, mint egy „B” egyén rokona, aki látogatóba jön. Huzamosabb, tartós ügyeknél az ilyen bevezetést gyakran kell alkalmazni. Előnye, hogy eleve eloszlal minden gyanút, hátránya, hogy kívül álló személyeket be kell avatni. Alkalmazni ezt a módszert csak akkor lehet, ha a beavatott személy teljesen megbízható. Ha a nyomozó valamilyen hatósági megbízást színlel (földmérő, statisztikai összeíró, malomellenőr stb.), úgy a hatóság (főszolgabíró, főjegyző) beavatása elkerülhetetlenül szükséges, ha csak nincsen olyan igazolvány birtokában, amely az alakított szerepet ezek előtt a hatóságok előtt is kétségtelenül igazolja. A beavatásnál újabb ürügyet kell felhasználni és a valódi célt, ha csak lehetséges, el kell hallgatni.

A városi szolgálattól eltérően, faluhelyen a nyomozónak jól megfontolt ürügyre akkor is szüksége van, ha a feladatot nem puhatolás, hanem rövid, egyszerű figyelés képezi, mert lépten-nyomon figyelik és kíváncsi kérdésekkel zaklathatják.

Tapasztalatok szerint elengedhetetlen az, hogy a nyomozó faluhelyen való működése közben az ürüggynek megfelelő igazolvánnyal rendelkezék, mert a gyanakvó lakosság már sok kellemetlenséget csinált.

Példa:

Egy nyomozó egyik községbe gyanús egyén megfigyelésére lett kivezényelve, aki azzal volt gyanúsítva, hogy gyakran utazik Budapestre. Mivel a gyanús egyén a munkások sorából került ki, a nyomozó is ennek megfelelően öltözve, a lakása közelében várta, hogy mikor, hova távozik. Tekintettel arra, hogy a megfigyelendőnek a lakásból több irányban volt távozási lehetősége, így a nyomozó mozgási körlete meglehetősen szűkre szorult. A mozgási körletbe egy fűszerüzlet is beleesett, amely előtt 1½ óra felalá járkálás közben, többször elhaladt. Láttá, hogy az üzlet üvegajtaján keresztül állandóan szemmel tartják, de nem tehetett semmit, mert a gyanús egyént személyesen nem ismerte, csak általános személyleírása birtokában kellett lakását figyelemmel kísérnie, hogy távozása esetén azonnal követni tudja. Mivel a nyomozó külseje sem volt a legbizalomkeltőbb, így a kereskedő előtt valószínűleg gyanúsnak tűnt fel. A kereskedő egy-

szere csak kilépett az üzletéből és gyors léptekkel a község felé tartott. A nyomozó azonnal tisztában volt vele, hogy az ő jelenléte indította őt távozásra, ezért felkészült a bekövetkező eseményekre. Feltevése valóban bizonyult, amennyiben a kereskedő rövid idő múlva a községi bíróval visszatérve, igazolásra szólította fel. A nyomozó a fedőigazolvánnyal igazolta magát s mikor látták, hogy egy tanítóval állanak szemben — mert a fedőigazolványban mint tanító szerepelt — gyanakvásukkal alábbhagytak. Ruházatán bizalmatlanul végignézték ugyan, de úgy látszik, hogy az igazolvány megnyugtatta aggályaikat, mert az igazoltatás után távoztak. Szerencséje volt a nyomozónak, mert itt az alakítás és igazolvány között szembeszökő ellentét mutatkozott, ami további kellemetlenségeket okozhatott volna.

Sok nehézséget okoz rövidebb ügyeknél (egy-két nap) az *éjjeli szállás* kérdése. Ha a nyomozó olyan személyt alakít, akivel a szállodában, vagy magánháznál bérelt szobában való meghálás nem áll ellentétben, a szállás kérdése nem okoz nehézséget, mert a mai gazdasági viszonyok mellett a falusi ember örül, ha néhány fillér nem várt keresethez juthat. Nehézségekkel főleg az álruhában (csavargó, koldus) működő nyomozónak kell megküzdenie. Ilyenkor esetleg valamilyen munka ellenében lehet szálláshoz jutni. Az elbocsátott feyenc ürügye a cigányoknál rendszerint hozzásegíti a szálláshoz. Vannak olyan esetek, amikor valamelyik „B” egyén nyújthat szállást.

Az őrszlaktanyában való megszállást minden körülmények között kerülni kell.

Példa:

Egy nyomozó feltűnés nélküli puhatolásra egy községbe érkezve, a vendéglőbe ment, hogy az adatgyűjtést ott végezze. A vendéglőből történt eltávozása után — bár kerülő úton, az est leple alatt — az őrsre ment. Másnap az egész falu tudta, hogy „detektív”. Megállapítást nyert, hogy a vendéglős a nyomozót megfigyeltette, mert arra volt kíváncsi, hogy idegenek elszállásolásában ki konkurrál vele.

Gyéren lakott helyeken a feltűnésnélküli adatgyűjtés és a figyelés (smírelés) között nem lehet éles határvonalat vonni. A két szolgálat rendszerint egymásba folyik, egymást kiegészíti.

Épületek, illetve épületekben tartózkodó személyek kívülről való állandó figyelése éjjel kevesebb nehézséggel ütközik, bár a házörzőekkel és az éjjeliőrökkel akkor is számolni kell.

Nappal állandó figyelést teljesíteni nem lehet, legfeljebb néhány órán keresztül, de felváltás még ilyenkor is célszerű. Például: 8—10-ig egy csavargó heverész a fűvön, 10 órakor jön egy kerékpáros, aki defektust kap és a gépén babrál, 11-kor a kerékpárost „B” egyén váltja fel stb. Nagyon megkönnyíti az állandó figyelést, ha megfelelő helyen korcsma van.

Tartós figyelésnél két nyomozó alkalmazása és gyakori felváltása kívánatos.

A tartós figyelés, felváltással korcsmából vagy bérelt szobából lehetséges, egyébként vagy a nyomozónak kell bejutnia az épületbe (alkalmazás), vagy az ottlakók közül „B” egyént kell beszerveznie.

A követés még a falu gyérforgalmú utcáin is csak nagyobb távolságról lehetséges. (Kivétel piac, vásár, ünnepély, búcsú stb.) Az országutakon ritkán, mezői-utakon pedig egyáltalán nem hajtható végre anélkül, hogy a megfigyelt gyanút ne fogjon. Ilyen esetekben a nyomozó ne is erőszakolja a dolgot, hanem keressen más megoldást. Ilyenek: a megfigyelendőhöz való csatlakozás, „B” egyén csatlakoztatása, vagy a megfigyelendőnek való

elébevágás. Utóbbi persze csak akkor lehetséges, ha megfigyelendő útvonala ismeretes.

Példa:

Egy csavargónak öltözött nyomozó, egy súlyos bűncselekményt elkövetett és más járőrök által napokon keresztül üldözött cigányhoz csatlakozott és őt a határban hosszabb úton kísérette mindaddig, míg a cigányt a közelbe jutott járőrök elfoghatták.

Vásárok, búcsúk, forgalmas hetipiácok, ünnepélyek és ehhez hasonló alkalmak a falu képét megváltoztatják. Ilyenkor az akadályok megszűnnek és figyelések — eltekintve a tömegben való mozgás nehézségeitől — könnyebben teljesíthetők.

Nyarylóhelyeken az idényben, kirándulóhelyeken, főleg vásár- és ünnepnapokon, a polgáriruhás szolgálat módfelett meg van könnyítve.

IV. A „B“ egyének alkalmazása.

A gyéren lakott helyen (falu, tanya) teljesített polgári ruhás szolgálatnál a „B“ egyéneknek nagy szerep jut. Ilyen: az előkészítésnél a szükséges adatok megszerzése, a nyomozó bevezetése, szállásnyújtás. A feladat megoldása közben a nyomozó „B“ egyént alkalmazhat részletfeladatok megoldására, pl épület vagy személy figyelésére olyan esetekben, midőn a nyomozó azt feltűnés nélkül nem végezheti. Ha a nyomozó valahol munkát vállalt és egy helyhez van kötve, „B“ egyéneket használhat fel a külső megfigyelésekre, továbbá az őrszel, másik nyomozóval, vagy más „B“ egyénekekkel való érintkezésekre. Megfordítva: ha a nyomozó kívülről figyel — a „B“ egyént belső megfigyeléssel (épület, tanya, üzem) bízhatja meg.

A „B“ egyén eredményes működésének feltételei: A „B“ egyén helyes kiválasztása, helyes irányítása, tevékenységének ellenőrzése, megfelelő díjazása és gondos elkerülése mindennek, ami a „B“ egyént leleplezhetné („lebuktathatná“).